

Laitakaupungin syntinen laulu

Ohjesääntöinen prostituutio Tampereella vuosina 1890 – 1905

Itä-Suomen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta

Historia- ja maantieteiden laitos

Suomen historian pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2012

Juha Lehtinen

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, TUTKIMUSTIEDOTE

Tekijä: Juha Lehtinen

Opiskelijanumero: 171694

Tutkielman nimi: Laitakaupungin syntinen laulu. Ohjesääntöinen prostituutio Tampereella 1890 - 1905

Tiedekunta/oppiaine: Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Suomen historia

Sivumäärä: 75 + 5 liitettä

Aika ja paikka: huhtikuu 2012, Joensuu

Pro gradu – tutkielma käsittelee prostituoitujen asumista Tampereella vuodesta 1890-luvun alusta vuoteen 1905. Tutkielmassa tarkastellaan prostituoitujen asumista viidentoista vuoden aikana keskittyen tarkemmin neljään tarkasteluvuoteen, jotka ovat 1890, 1895, 1900 ja 1905. Tutkimustehtävänä on selvittää naisten asumista, asumisolaja sekä sanomalehtien suhtautumista ohjesääntöiseen prostituutioon.

Tutkimustehtävää käsitellään käyttämällä sukupuolitautilien tarkastustoimiston tarkastuskirjaa, josta käy ilmi prostituoitujen ilmoittamat kotiosoitteet. Tämän lisäksi on käytetty sanomalehtiaineistoa, jonka avulla on pyritty selvittämään millainen asenne sanomalehdistöllä oli prostituutioon, yleiseen siveellisyyteen sekä asuntokysymykseen koskien työväestön asumisolosuhteita.

Prostituoidut olivat keskittyneet Tampereella tiettyihin kaupunginosiin, minkä lisäksi he suosivat tiettyjä osoitteita koko tutkimusajan. Sanomalehtien asenne prostituutioon oli kielteinen ja lehdistössä vaadittiin järjestelmän lopettamista. Siveellisyyksymyksen osalta lehdistö oli huolissaan vallitsevasta alentuneesta sukupuolimoraalista. Työväen asumisoloihin lehdistössä vaadittiin pikaisia muutoksia, sillä nähtiin että paremmat asunnot parantavat myös siveellisyyttä sekä ehkäisevät kulkutautien leviämistä.

Sisältö

1.	Johdanto	5
1.1.	Mikä oli ohjesääntöinen prostituutio?	5
1.2.	Tutkimuskysymykset.....	7
1.3.	Menetelmät	8
1.4.	Lähteet	9
1.5.	Tutkimuskirjallisuus ja tutkimusperinne	11
2.	Tampereen kaupunki ja väestö.....	13
2.1.	Kaupungin väkiluku ja rakenne	13
2.2.	Kaupunki laajenee	16
2.3.	Kaupunginosat ja asuminen niissä.....	17
3.	Prostituoitujen määrät ja osoitteet	21
3.1.	Tampere ja tarkastusnaiset 1890.....	22
3.2.	Tarkastusnaiset kaupunkia valtaamassa 1895	25
3.3.	Kaupunki suuntaa uudelle vuosisadalle.....	33
3.4.	Järjestelmän viimeinen vuosi 1905.....	39
4.	Kaupungin länsi- ja itäpuoli	47
4.1.	Millaisia olivat asunnot?.....	48
4.2.	Vuokran antajat.....	50
5.	Sanomalehtien asenne	53
5.1.	Asuntokysymys	55
5.2.	Siveellisyyškysymys.....	60
5.3.	Prostituutiokysymys	66
6.	Päätelmät	75
	Lähteet.....	81

Liitteet

1. Johdanto

1.1. Mikä oli ohjesääntöinen prostituutio?

Suomen suuriruhtinaskunnassa oli käytössä vuosien 1875 - 1907 välisenä aikana niin sanottu ohjesääntöinen prostituutio. Ohjesääntöisyydellä tarkoitetaan järjestelmää, jossa sukupuolitautilien leviämistä sekä erityisesti prostituutiota yritettiin valvoa pakollisilla lääkärintarkastuksilla. Järjestelmä luotiin estämään vaarallisten sukupuolitautilien, erityisesti kupan, leviäminen. Sukupuolitaudit levisivät runsaasti ja laajoille alueille etenkin kriisiaikoina jolloin väkeä liikkui normaalia enemmän ympäri maata, esimerkiksi Suomen sodan 1808 – 1809 ja 1860-luvun nälkävuosien yhteydessä. Myös suuret yleiset työt, kuten rautateiden ja kanavien rakentamiset, metsätyöt ja tukinuitot olivat omiaan lisäämään tautien lukumäärää. Näin siksi, että ihmiset liikkuivat työn ja työmaiden perässä ympäri maata ja heidän mukanaan liikkuivat myös taudit. Sukupuolitautilien leviämisen estämiseksi annettiin keisarillinen asetus, jonka seurauksena perustettiin maan suurimpiin kaupunkeihin erityisiä tarkastustoimistoja. Käytännössä toimistojen tehtävä oli tautia sairastavan tai siitä epäillyn tutkiminen ja toimittaminen sairaalaan mikäli jatkotoimenpiteet olivat tarpeen.

Prostituutio mainittiin rikoksena jo vuoden 1734 laissa¹. Tämän jälkeenkin se pysyi rikollisena toimintana, vaikka 1875 syntynyt ohjesääntöisyys sen tavallaan laillisti. Monet naiset nimittäin tulkitsivat tarkastustoimistosta annetun tarkastuskirjan luvaksi prostituution harjoittamiseen. Lääkärintarkastukseen meneminen ja tarkastusvihkon hankkiminen oli vapaaehtoista. Luotu järjestelmä oli varsin tiukka. Naisten tuli käydä säännöllisesti, yleensä kerran viikossa, tarkastustoimistossa lääkärintarkastuksessa. Tarkastusvihkoseen tai – korttiin merkittiin lääkärintarkastuksen tulos. Vihko otettiin pois ja sen haltija toimitettiin hoitoon, mikäli lääkärintarkastuksessa havaittiin vihkon haltijan sairastavan sukupuolitautilia. Vihkon sai takaisin, kun palasi terveenä sairaalasta. Mikäli tarkastustoimiston kirjoissa ollut henkilö laiminlöi tarkastuksessa käynnin, seurauksena oli yleensä sakkorangaistus. Esimerkiksi

¹ Ruotsin valtakunnan laki 1734, Pahanteon kaari 57. Luku

vuonna 1900 tarkastuksen laiminlyönnistä sai Tampereella sakkoa 2 markkaa.² Tämä vastasi suunnilleen Finlaysonin tehtaalla työskentelevän yhden päivän palkkaa.³ Vihko oli pidettävä aina mukana ja se tuli näyttää asiakkaalle tämän niin pyytäessä.⁴

Naisen seksuaalisuus nähtiin 1800-luvun loppupuolella toisaalta kiinteänä osana hänen kokonaispersoonallisuuttaan, mutta omakohtaisen kiinnostuksen osoittamista sukupuolielämää kohtaan ei katsottu soveliaaksi kunnialliselle naiselle. Miesten kohdalla tilanne oli toinen. Aviosiipan ”kokeneisuus” ennen avioliittoa ja syrjähyppyt sen aikana katsottiin asiaan kuuluviksi. Prostituutio käsitettiin välttämättömäksi pahaksi, joka moraalisesti oli inhottavaa ja täysin tuomittavaa, mutta jonka olemassaoloa ei oikein voitu välttää. Viranomaisten kaksinaamaiseen suhtautumiseen vaikutti paljolti se, että prostituoidut olivat naisia ja heitä oli varsin vähän.⁵ Ajan yhteiskunnan normien säätelijät saattoivat pitää ilmiötä jopa suotuisana varaventtiilinä, joka suojasi yhteiskunnan naispuolia heidän miespuolisilta kumppaneiltaan. Sen sijaan työväenliike ja naisasialiike näkivät prostituution yhteiskunnan moraalialia rapauttavana ongelmana, jonka leviäminen oli pysäytettävä alkuunsa.

Kaksinaismoraali näkyi myös lainsäädännössä. Lain mukaan naimisissa oleva henkilö ei saanut olla seksuaalisessa kanssakäymisessä naimattoman henkilön kanssa. Tämä kohta oli täysin pätevä peruste avioeroon, edellyttäen tietysti että teosta jäi verekseltään kiinni.⁶ Huoruuspykälän lisäksi rikoslaissa oli erikseen säädetty rangaistavaksi myös salavuoteus sekä huoneen pitäminen haureuden harjoittamista varten.⁷ Salavuoteudella tarkoitettiin naimattoman miehen ja naimattoman naisen välistä seksuaalista kanssakäymistä. Tätä lainkohtaa saatettiin siis myös käyttää prostituoitujen ja näiden asiakkaiden rankaisemiseen. Kolme lainkohtaa siis käytännössä kielsi prostituution ja bordellin pitämisen. Kuitenkin

² Tampereen raastuvanoikeus 2. osasto, tuomioluettelo 1900–1905. Ac:4, TKA.

³ Voionmaa 1932, 670. Nykyrahassa sakko olisi 7 euroa ja 70 senttiä. Suomen Pankin Rahamuseon www-sivut, Rahanarvolaskuri. (Luettu 9.2.2009).

⁴ Häkkinen 1995, 166.

⁵ Nygård, 1989. 113.

⁶ Rikoslaki 1889, 19. luku 1§ ja 2§.

⁷ Rikoslaki 1889, 20. luku, 9§ ja 10§.

samaan aikaan prostituoituja löytyi lähes jokaisesta kaupungista ja bordellejakin Helsingistä sekä Turusta. Bordelleilla oli rooli erityisesti nuorten ylioppilasmiesten usein kosteissa illanvietoissa. Oli enemmän sääntö kuin poikkeus, että nuoret helsinkiläiset opiskelijamiehet kävivät ilotalossa viettämässä iltaa. Toisaalta miksi eivät olisi käyneet? Esimerkiksi Helsingissä Iso Roobertinkadulla sijaitsi 1867 seitsemän ilotaloa ja koko kaupungissa kaksikymmentä, joten tarjontaa kyllä riitti yllin kyllin.⁸

Ohjesääntöinen prostituutio oli käytössä Tampereella aina suurlakkovuoteen 1905, jolloin muiden yhteiskunnallisten uudistusvaatimusten joukossa oli myös vaatimus ohjesääntöisen prostituution lakkauttamisesta. Senaatti hyväksyi vaatimuksen ohjesääntöisyyden lakkauttamisesta 1907 ja tarkastusvastuu siirtyi päätöksen myötä poliisilta kaupunkien terveydenhuoltolautakunnille. Niin sanottua salaprostituutiota tämä ohjesääntöisyyden kieltö ei tietenkään poistanut, mutta se selkeytti poliisin tehtävää ja sairaanhoitokunnan tehtäväksi jäi ainoastaan sukupuolitautilien hoito.

1.2. Tutkimuskysymykset

Tässä työssä käsittelen tamperelaista prostituutiota kaupunkihistoriallisesta näkökulmasta. Mielenkiintoni kohdistuu erityisesti asuinalueisiin ja asuinolosuhteisiin, ei niinkään henkilöihin. Tämä näkökulma vaikuttaa siten jossain määrin myös tutkimuskysymyksiini. Suosivatko tarkastustoimiston asiakkaat joitakin tiettyjä kaupunginosia? Onko rautatie vaikuttanut asuinpaikan valintaan? Onko kaupungin itä- ja länsipuolen välillä eroavaisuuksia tarkastusnaisten määrissä? Millaisissa asunnoissa he asuivat? Olivatko vuokranantajat yksityisiä henkilöitä vai asuivatko he niin sanotusti yhtiön huoneissa? Mikä on ollut paikallisten sanomalehtien Tampereen Uutisten, Tampereen Sanomien ja Aamulehden suhtautuminen prostituutioon, asumiskysymykseen ja siveellisyyden vaalimiseen?

Työn aikarajaus 1890 – 1905 perustuu siihen, että vuodesta 1890 eteenpäin Tampereella tarkastustoiminnan valvonnasta huolehti poliisilaitos. Tästä vuodesta eteenpäin arkistolähteistä, poliisin pitämästä tarkastusluettelosta, löytyvät tiedot tarkastuksen alaisten

⁸ Häkkinen 1995, 38–39.

naisten asuinsoitteista. Vuoden 1905 marraskuussa tarkastustoiminta Tampereella loppui suurlakon vuoksi. Tästä syystä tuo vuosi on päätepiste. Vuosien 1879 - 1890 väliseltä ajalta, jolloin tarkastaminen oli Tampereella terveydenhuoltolautakunnan tehtävä, on arkistossa löydettävissä tietoja vain terveydenhoitolautakunnan vuosikertomuksista, joissa kerrotaan ainoastaan vuoden aikana tarkastustoimistossa kirjoilla olleiden henkilöiden määrä. Näin ollen tarkastustoimiston kirjoissa olleiden asumisolosta ei ole mahdollista saada selvyyttä ennen kuin tarkastusten valvonta siirtyi poliisille. Materiaalin hajanaisuudesta ja vähäisyydestä johtuen rajasin työni käsittelemään ajanjaksoa jolta tietoja löytyy runsaammin ja se on yhtenäisempää.

Tutkimukseen on otettu tarkempaan käsittelyyn neljä otosvuotta alkaen vuodesta 1890 ja jatkuen siitä viiden vuoden välein vuoteen 1905. Tällaisella otoksella saadaan nähtäväksi mahdolliset muutokset sekä tarkastusnaisten määrässä että heidän asumisessaan. Mikäli otosvuosien välissä tapahtuu merkittäviä muutoksia, pyritään ne tuomaan ilmi.

1.3. Menetelmät

Suomalaista prostituutiota ei ole tutkittu juuri ollenkaan kaupunkihistoriallisesta näkökulmasta. Tämä seikka on vaikuttanut siihen, että tässä tutkimuksessa tarkastellaan prostituutiota kaupunki- ja asumishistorian valossa. Tarkastustoimiston toiminnan tutkimisessa käytetään kvantitatiivista lähestymistapaa. Tämä siksi, että lähdeaineisto muodostuu pääosin erilaisista luetteloista joiden sisältämät tiedot on helpointa esittää taulukoissa. Tämä tutkimusaineiston esittäminen taulukkomuodossa on kvantitatiivisen tutkimusmetodin peruslähtökohta. Näiden taulukoissa olevien muuttujien analysointi tapahtuu etsimällä niistä mahdollisia yhteneväisyyksiä.⁹

Alueet joilla tarkastustoimiston kirjoissa olleet henkilöt ovat asuneet, syntyivät ajallisesti eri aikoina ja niiden syntymiseen ovat vaikuttaneet eri seikat. Näitä seikkoja ovat olleet uusien asuntojen tarve tai pelko jäämisestä edistyksen kyydistä. Tampereella tämä tarkoitti sitä, että

⁹ Alasuutari, 2001. 34.

rakenteilla olleen rautatien tuleva asemarakennus rakennettaisiin Kyttälän puolelle.¹⁰ Tämä edistyksen kyydistä putoamisen pelko vaikutti siihen, että Kyttälän liittämistä Tampereeseen ryhdyttiin kiirehtimään. Jotta saataisiin parempi kuva näistä asuinalueista ja asunnoista on perehdyttävä kaupungin ja asumisen muutokseen. Tästä syystä on tutustuttava kaupungin asemakarttoihin, sekä asuntojen pohjapiirroksiin. Nämä tiedot löytyvät Vapriikin kuva-arkistosta ja rakennusvalvontatoimiston arkistosta. Asemakarttojen sekä rakennuspiirustusten tutkiminen ja tulkitseminen tapahtuu kartografian avulla. Päiviö Tommilan mukaan niillä on keskeinen asema kaupunkikuvan, rakennetun ympäristön, rakennusten muodon ja ominaisuuksien tutkimuksessa.¹¹

Tutkimuksessa perehdytään myös asumisen historiaan kun tarkastellaan prostituoitujen asuinolosuhteita. Asumisen historiaan perehtyminen johdattaa väistämättä myös pohtimaan ja tutkimaan arjen historiaa, sillä todennäköistä on että jokin aivan arkinen syy on lopulta johtanut prostituoidun ammatin harjoittamiseen ja hänen asumiseensa juuri tietyssä kaupunginosassa.

1.4. Lähteet

Päälähteenä on Tampereen poliisilaitoksen rikososaston ylläpitämä yleisten naisten luettelo vuosilta 1895 – 1903, ilmoituskirja läänien sairaaloihin kupan vuoksi hoidettavana olleista ja parantuneista henkilöistä sekä raporttikirja yleisten naisten tarkastuttamisen laiminlyömisestä vuosina 1903 – 1905. Nämä luettelot ovat Hämeenlinnan maakunta-arkistossa. Luettelot syntyivät, kun tarkastusten valvonta siirtyi terveydenhuoltolautakunnalta poliisille. Yleisten naisten luetteloon on merkitty tarkastustoimiston asiakkaan nimi, hänen kotiosoitteensa sekä tarkastuksessa käynnit. Tarkastuskirjaan ei jostakin syystä ole merkitty kaikkia naisia, sillä aikakaudella ilmestyneiden sanomalehtien oikeustapauskirjoituksista käy ilmi henkilöitä jotka on tuomittu haureuden harjoittamisesta mutta joita ei ole merkittynä tarkastuskirjaan. Prostituutiota on siis harjoitettu salaisesti valvontakoneistolta piilossa. Missä määrin tällaista on ollut, on vaikea sanoa. Lisäksi olen käyttänyt Tampereen terveyshoitolautakunnan

¹⁰ Voionmaa 1932, 514.

¹¹ Rantatupa 2000, 29 - 30.

vuosikertomuksia ja raastuvanoikeuden 2. osaston tuomiokirjoja. Nämä ovat Tampereen kaupungin arkistossa. Terveyslaitokunnan vuosikertomukset olivat ensimmäisen kaupunginlääkäriin toimittamia viikkoja, joissa on kerrottu terveyslaitokunnan toiminnasta kyseisenä vuonna. Vuosikertomuksissa on alkuvuosina lyhyt kuvaus sukupuolitautilien tarkastustoimiston toiminnasta ja loppuvuosina aikeiden kokoinen taulukko johon on merkitty kuukausittain tarkastettujen määrä sekä havaittujen tautien laatu.

Saadakseni käsityksen kaupungin asuinolosuhteista, olen tutustunut myös Tampereen museoiden kuva-arkiston kokoelmiin sekä kaupungin rakennusvalvontaviraston arkistoihin. Kuva-arkiston kokoelmien avulla olen saanut luotua käsityksen siitä, miltä asunnot ovat ulkoapäin näyttäneet. Kuva-arkistosta löytyi myös vanhoja asemakarttoja, joiden avulla kaupunkikuvan hahmottaminen on helpottunut. Rakennusvalvontaviraston arkistosta löytyvien rakennuspiirustusten avulla olen saanut selvitettyä minkä tyyppisiä asunnot ovat huonejärjestelyiltään olleet.

Näiden lisäksi olen käyttänyt Suomen virallista tilastoa vuosilta 1890 ja 1900. Kyseisinä vuosina suoritettiin Suomen suurimmissa kaupungeissa väestönlaskennat. Virallisiin tilastoihin on näiltä kyseisiltä vuosilta yksilöity tarkkaan eri kaupunginosien asukasmäärä jaoteltuna sukupuolen mukaan sekä omana tilastonaan eri ammattiryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärä. Näiden tilastojen avulla olen saanut luotua itselleni jonkinlaisen kuvan eri kaupunginosien suuruudesta Tampereella sekä kaupungin asukasmäärästä yleensä. Virallisen tilaston lisäksi olen käyttänyt kaupungin henkikirjoja selvittäessäni asuntojen omistajia sekä asukkaiden liikkumista.

Olen myös käyttänyt lähteenäni Tampereella ilmestyneitä kolmea suomenkielistä sanomalehteä Aamulehteä, Tampereen Sanomia ja Tampereen Uutisia. Pyrin lehdissä olleen kirjoittelun avulla selvittämään aikakaudella vallinneen suhtautumisen prostituutioon sekä kaupungin asuinolosuhteisiin tutkimusaikana. Tarkastelen lehtien kirjoittelua viidentoista vuoden ajalta kolmen teeman kautta. Nämä teemat ovat siveellisyydensymys, asuntokysymys sekä terveydenhoidollinen kysymys. Tarkastelen ja analysoin sanomalehtien kirjoittelua lähiluvun avulla. Kysymyksiin liittyviä lehtikirjoituksia olen etsinyt digitaalisesta

sanomalehtikirjastosta muutamien hakulausekkeiden avulla.¹² Löytyneet kirjoitukset olen lukenut lävitse ja luokitellut ne edellä kerrottujen kategorioiden mukaan. Näiden kolmen kysymyksen lisäksi olen tarkastellut kaikkien kolmen sanomalehden ”Poliisi- ja oikeusasioita” – palstaa, jossa on kerrottu raastuvanoikeuden istunnoista ja niissä jaetuista tuomioista. Joissakin tapauksissa on tuomioiden kertomisen lisäksi kerrottu tarkemmin myös se, miksi henkilöt ovat syytetyiksi joutuneet. Varsinaisena tutkimusmetodinä sanomalehtien kirjoitusten tutkimisessa on käytetty sisällönanalyysia. Tämä metodi on perusanalyysimenetelmä ja sitä voidaan käyttää kaikessa laadullisessa tutkimuksessa.¹³

1.5. Tutkimuskirjallisuus ja tutkimusperinne

Ohjesääntöistä prostituutiota on tutkittu ja siitä on myös julkaistu kirjallisuutta. Tunnetuin suomalainen prostituutiotutkija on Antti Häkkinen, joka teoksessaan *Rahasta – vaan ei rakkaudesta. Prostituutio Helsingissä 1867 – 1939* (1995) kuvaa suomalaista prostituutiota ja siihen vaikuttanutta lainsäädäntöä arkistoista löytyneitten tositapausten kautta. Häkkisen kirja on syy siihen miksi olen innostunut tutkimaan Tamperelaista prostituutiota. Häkkisen tutkimuksessa on mainittu helsinkiläiset ilotalokorttelit osoitteineen, mutta sen syvällisemmin hän ei ole asiaan keskittynyt. Se on kuitenkin hyvä esitys prostituutiota säännelystä lainsäädännöstä sekä niistä ihmisistä jotka palveluita ovat käyttäneet ja tarjonneet. Tamperelaista prostituutiota on tutkittu toistaiseksi varsin vähän. Tiina Tuulasvaara-Kalevan pro gradu – tutkielma *Prostituoitujen valvonta- ja rankaisusäädökset 1875–1939* (1988) on oikeastaan ainoa aiheeseen liittyvä. Tuulasvaara-Kaleva keskittyy tutkielmansa otsikon mukaisesti prostituution rangaistusseuraamuksiin. Leena Silpola on tutkinut pro gradussaan *Siveetön synti ja haureellinen huvi. Prostituutioilmiö Kuopiossa 1880 – 1894* (2008) kuopiolaista prostituutiota. Näkökulmaltaan gradu keskittyy kuopiolaisen prostituution tutkimiseen muutaman henkilön kautta. Prostituoitujen asumista ei varsinaisesti ole tutkittu, heidän asuinpaikoistaan on mainintoja mutta sen tarkemmin ei ole kiinnitetty huomiota

¹² Hakulausekkeet olivat ”ohjesääntöinen haureus”, ”ohjesääntöinen prostituutio”, ”laillistettu haureus”, ”siveellisyysskysymys”, ”työväen asuntokysymys”.

¹³ Tuomi & Sarajärvi 2004, 93.

heidän asumiseensa tai muuttamiseensa kaupungin sisällä. Tämän pro gradun näkökulma on siis erilainen verrattuna aiempaan tutkimukseen.

Tampereen sosiaalisen rakenteen ja työläisten asumiseen tutustuessani apunani ovat olleet Pirjo Markkolan väitöskirja *Työläiskodin synty. Tamperelaiset työläisperheet ja yhteiskunnallinen kysymys 1870-luvulta 1910-luvulle* (1994). Markkolan väitöskirja luo selkeän kuvan tamperelaisen työläisperheen asumisesta, perheen rakenteesta sekä seikoista jotka ovat voineet horjuttaa perheen taloudellista tilaa. Vaikka Markkola ei työssään prostituutiota käsittelekään, on oman työni kannalta tärkeää saada kuva asumisolosuhteista, palkkatasosta ja yleensäkin työväenluokkaan kuuluvien taloudellisista oloista. Toinen kaupungin sosiaalista rakennetta käsittelevä teos on Pertti Haapalan *Tehtaan valossa. Teollistuminen ja työväestön muodostuminen Tampereella 1820 – 1920* (1986). Haapala käsittelee tutkimuksessaan paitsi teollisuuskaupungin syntymistä ja kehittymistä myös kasvun mukanaan tuomia sosiaalisia ongelmia sekä sitä miten näihin ongelmiin on reagoitu. Haapala käsittelee kirjassa myös jonkin verran prostituutiota sekä tuo ilmi aikakauden lehdistön suhtautumisen esimerkiksi Kyttälässä vallinneisiin asuinolosuhteisiin.

Prostituutio on aina kuulunut yhteiskunnan marginaaliin. Niinpä olen tutkaillut myös Toivo Nygårdin *Erilaisten historiaa. Marginaaliryhmät Suomessa 1800 – luvulla ja 1900-luvun alussa* (1998). Nygårdin kirjassa on myös pohdintaa prostituoitujen sosiaalisesta asemasta ja taustasta. Armas Niemisen *Taistelu sukupuolimoraalista. Avioliitto- ja seksuaalikäsitteitä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksesta sääty-yhteiskunnan ajoilta 1910-luvulta* (1951) kirjoittaja kuvaa 1800- ja 1900 – luvun vaihteen moraalikäsitteitä sekä vuonna 1888 toimineen prostituutiokomitean työn tuloksia.

Paikallishistoriallista näkökulmaa tuo Viljo Rasilan kirjoittama *Tampereen historia 2. 1840 – luvulta vuoteen 1905* (1984). Rasilan teoksessa on myös hyvin kuvattu ohjesääntöistä prostituutiota Tampereella, sekä sitä millaisia reaktioita se on saanut aikaan. Rasilan lisäksi olen käyttänyt Väinö Voionmaan *Tampereen kaupungin historia III osa* (1932). Voionmaa pohtii omassa historiateoksessaan alueliitoksia ja kaupungin sosiaalisia oloja hieman syvällisemmin kuin Rasila. Koska Tampereen kadunnimissä on tapahtunut muutoksia aikojen kuluessa, oli Maija Louhivaaran *Tampereen kadunnimet* (1999) erittäin käyttökelpoinen teos. Tässä teoksessa kadunnimet on luokiteltu kaupunginosittain siten, että ensin mainitaan kadun

nykyinen nimi ja sen jälkeen kadun mahdolliset aiemmat nimet. Louhivaaran teoksessa on myös lyhyt kuvaus käsiteltävistä kaupunginosista, joten se on ollut hyödyllinen myös kaupunginosien historiaan ja syntyyn perehtymisessä. Jouko Jaakkolan liseniaatti työ *Työväestö ja sosiaalinen poikkeavuus. Tampereen työväestön huollontarve, sairastavuus ja rikollisuus 1850–1917* (1982) keskittyy nimensä mukaisesti kasvavan teollisuuskaupungin sosiaalisiin ongelmiin sekä niiden keskittymisestä tiettyihin kaupunginosiin. Tätä työtä olen käyttänyt apunani saadakseni paremman käsityksen kaupunginosien sosiaalisista eroavaisuuksista.

Prostituutiosta löytyy myös kansainvälistä tutkimusta. Tämä tutkimus on keskittynyt siihen, miten sukupuolitautilien leviämistä on pyritty estämään ja ennalta ehkäisemään. Tällainen on esimerkiksi Roger Davidsonin ja Lesley A. Hall'in toimittama teos *Sex, Sin and Suffering – Venereal disease and European society since 1870* (2001). Tässä teoksessa tarkastellaan 14:n artikkelin kautta sitä, miten sukupuolitautilien leviämistä on yritetty estää eri Euroopan maissa sekä Afrikassa ja Aasiassa. Euroopan maista mukana on myös Ruotsi. Hieman varhaisempaa prostituutiota on tutkinut Anne M. Butler teoksessaan *Daughters of joy, sisters of misery: prostitutes in the American West, 1865 – 1890* (1987), jossa paneudutaan Yhdysvaltojen prostituutioon erityisesti maan länsiosissa eli niin sanotussa ”villissä lännessä”.

2. Tampereen kaupunki ja väestö

2.1. Kaupungin väkiluku ja rakenne

Vuonna 1890 Tampereella asui reilu 20 000 asukasta, joista yli puolet oli naisia.¹⁴ Eniten ihmisiä, vähän yli 7000, asui Kyttälässä. Seuraavat sijat menivät III ja V kaupunginosille, joissa molemmissa asui reilu parituhatta ihmistä.¹⁵ Väestönkasvun myötä Tampere oli kasvanut Suomen kolmanneksi suurimmaksi kaupungiksi. Huolimatta asukasmäärän kasvamisesta ei kaupungin alueellinen laajeneminen ollut yhtä nopeaa. Tämä merkitsi sitä,

¹⁴ SVT 6. Taulu 1.

¹⁵ SVT 6. Taulu 1.

että yhä useampi ihminen asui saman katon alla mikä taas lisäsi ahtautta. Asumisen ahtauteen kyllä reagoitiin rakentamalla uusia asuntoja lähes koko vuosikymmenen ajan mutta se ei kyennyt vastaamaan muuttoliikkeen aiheuttamaan väestönkasvuun.

Tampereen väkilukuun ja väestön rakenteeseen vaikutti tarkasteluajanjakson alkupuolella kaupungissa ollut teollisuus ja sen työvoimantarve. Uudelle vuosisadalle tultaessa kaupungin kasvu ei ollut enää suoraan riippuvainen teollisuuden työvoiman tarpeesta. Muutos tapahtui 1800- ja 1900 –lukujen vaihteessa, jolloin työväestö ryhtyi perustamaan perheitä ja kaupungin väestön luonnollinen lisääntyminen nousi muuttoliikkeen rinnalle. Väestönkasvun myötä myös Tampereen luonne muuttui, kylästä tuli kaupunki. Kaupungin asukasluku vuonna 1890 oli 20500. Kymmenen vuotta myöhemmin asukasluku oli noussut 36 350 asukkaaseen.¹⁶ Kaupungin asukasmäärä siis kasvoi kymmenessä vuodessa reilulla kuudellatoistatuhannella hengellä. Merkittävää tässä kasvussa oli, paitsi muualta muuttaneiden suuri osuus myös se, että muuttajista enemmistö oli nuoria naimattomia naisia. Tämä naimattomien naisten suuri osuus aiheutti kaupungin väestörakenteeseen vinoutuman. Pahimmillaan tämä merkitsi sitä, että jokaista 20 - 24 -vuotiasta naimatonta miestä kohden oli kaksi samanikäistä naimatonta naista.¹⁷ Suurin osa muualta muuttaneista tuli Hämeen läänin muista osista, toisin sanoen Tampereen naapurikunnista. Oman osuutensa muuttajiin antoi myös Turun ja Porin lääni.¹⁸ Tämäkin selittyy Tampereen länsipuolella olevilla maalaiskunnilla. Tähän antaa viitteitä se, että kaupunkiin muuttanut työväestö oli aikaisemmalta ammattiryhmältään pääsääntöisesti joko torppareita tai palkollisia.

Suurin yksittäinen työllistäjä Tampereella oli Finlaysonin puuvillatehdas, jossa työskenteli parhaimmillaan 3130 ihmistä vuonna 1900. Näistä reilusta 3000 työntekijästä oli naisia 2071.¹⁹ Muutoinkin kaupungissa ollut teollisuus oli naisvaltaista. Tampereen neljä suurinta teollisuudenalaa 1900-luvun alussa olivat tekstiili-, puu-, metalli- sekä vaatetus- ja puhdistusteollisuus. Näiden alojen palveluksessa oli kaupungin reilusta 35000 asukkaasta

¹⁶ SVT 6:37, s.8. Taulu II.

¹⁷ Markkola, 1994. 44.

¹⁸ SVT 6:35.

¹⁹ Rasila, 1984. 35.

vähän yli 12000 henkeä. Tästä määrästä 60 prosenttia oli naisia. Poikkeuksen muodostaa metalliteollisuus, joka raskaana teollisuudenalana työllisti enemmän miehiä kuin naisia.²⁰

Aikalaiskäsitusten mukaan sukupuolisiveellisyys oli suuressa vaarassa tehtaiden vuoksi. Tampere ei muodostanut tästä poikkeusta, vaan nuorten naisten suuri määrä nähtiin uhkana sukupuolisiveellisyydelle. Tosin tehtaiden johtajat tunnettiin puritaanisiksi herrasmiehiksi, jopa tehtaidensa ylimmiksi moraalinvartijoiksi. Sukupuolitaudin sairastaminen saattoi olla este työn saannille tehtaasta.²¹ Tampereen tehtaista ei tosin ole mitään näyttöä siveellisyysongelmista juoruja lukuun ottamatta.

Väestönkasvu toi asuntopulan lisäksi myös sosiaalisia ongelmia, kuten työttömyyttä ja köyhyyttä.²² Prostituoituihin ryhtyminen saattoikin siis olla monelle keino selviytyä näistä ongelmista. Tampereella prostituutio oli todellinen sosiaalinen ongelma, sillä mistään Helsingin tai Turun kaltaisesta kurtisaani- ja bordellikulttuurista ei ole nähtävissä merkkejä. Prostituoituja kaupungissa oli jo 1850-luvulta lähtien ja tarkastusjärjestelmä tuli asetuksen myötä 1879, jolloin perustettiin yleisten naisten tarkastuslaitos.²³ Tarkastuslaitoksen toiminnasta kerrottiin myös kaupunginlääkäriin vuosittain laatimassa vuosikertomuksessa, joista vuoden 1881 kertomuksessa kerrotaan ensimmäisen kerran tarkastustoimiston toiminnasta kyseisenä vuonna.²⁴ Tästä eteenpäin toimiston tekemistä tarkastuksista kerrotaan lyhyesti, mutta seikkaperäisesti. Toiminnassa on kuitenkin ollut kahden vuoden mittainen tauko 1880-luvun puolivälissä. Syytä siihen miksei tarkastuksia ole pidetty vuosina 1885 ja 1886 ei ole mainittu kyseisten vuosien vuosikertomuksissa. Jotakin asian laidasta voi päätellä kaupunginlääkäri Idmanin toteamuksesta vuoden 1887 kertomuksessa: ”*Kuppatautitarkastukset ovat vuoden kuluessa jatkuneet ehkä enemmän nimeksi kuin hyödyksi.*”²⁵, tarkastettavia henkilöitä ei yksinkertaisesti ole ollut.

²⁰ SVT 6:20. s. 230 - 231.

²¹ Haapala, 1986. 169.

²² Haapala, 1986. 137.

²³ Haapala, 1986. 173.

²⁴ Årsberättelse öfver allmänna helso- och sjukvården i Tammerfors stad år 1881.

²⁵ Kertomus yleisestä terveys- ja sairashoidosta Tampereen kaupungissa v. 1887.

2.2. Kaupunki laajenee

Tampere perustettiin alkujaan 1779 nykyisen Tammerkosken länsipuolelle, eikä molemmille puolin kuten ehkä olisi ollut loogisempaa. Syynä tähän lienee ollut kosken rannat omistaneet herra Boijen halu pitää kosken itärannalla sijainneet myllyt omistuksessaan. Syyksi on esitetty myös, että kaupunki oli näin paremmin turvassa idästä päin hyökkäviltä vihollisilta. Koskesta muodostui myös Turun ja Hämeen läänien välinen raja siten, että Tampere kosken länsipuolella kuului Turun ja itäpuolella ollut Messukylän pitäjä Hämeen lääniin.²⁶ Tämä raja vaikutti pitkään siihen, että Tampere ei voinut alueellisesti laajentua kosken itäpuolelle vaikka melkoinen osa Tampereella työssäkäyvistä väestöstä asuikin siellä.

Väestönkasvun myötä kaupungin oli ryhdyttävä etsimään ratkaisuja kasvavaan asuntopulaan. Ensimmäinen laajentuminen tapahtui länteen, kun alue, joka nykyisin tunnetaan Amurina, liitettiin osaksi kaupunkia vuonna 1869. Amurin alueen syntymiseen vaikutti paitsi muuton tuoma väestönkasvu myös Tampereella 1865 riehuneen tulipalon aiheuttama asuntopula.²⁷ Alue herätti mielenkiintoa ja suuren kysynnän vuoksi Amurin tonttimäärää lisättiin vuonna 1875. Seuraava aluelajennus tapahtui kaksi vuotta myöhemmin 1877, kun kaupunki laajeni Tammerkosken itäpuolelle ja Kyttälän alue liitettiin osaksi Tamperetta. Syynä alueen liittämiseen oli Hämeenlinnasta Tampereelle rakennettava rautatie. Enemmän kuin rautatien rakentaminen, Tampereen johtohenkilöitä huolesti se millaisen kuvan matkalaiset saisivat, kun heitä vastassa oli kauniin kaupungin sijaan Kyttälä, jonka alueella rakennukset oli tehty ilman asemakaavan antamaa järjestystä. Merkittävää liitoksessa oli myös se, että Kyttälän maa-alue oli lähes kaksi kertaa niin suuri kuin kosken itäpuolella oleva kaupungin vanha alue. Alueellisen kasvun lisäksi myös Tampereen väkiluku kasvoi.²⁸

Kaupunki laajeni vielä kolmannen kerran vuonna 1892, kun Kyttälän uudelleen järjestelyjen seurauksena syntynyt uusi Armonkallion kaupunginosa ja rautatien itäpuolella sijainnut Tammelan alue liitettiin osaksi kaupunkia.²⁹ Kaupungin asukasluku ei näiden laajenemisten

²⁶Voionmaa 1932, 503.

²⁷ ibid.

²⁸ Rasila, 1984. 177.

²⁹Voionmaa, 1932. 517 - 524.

myötä kasvanut, sillä sekä Armonkallion että Tammelan asukkaat olivat pääasiassa Kyttälästä näille alueille muuttaneita ihmisiä. Huolimatta siitä, että Tampere näin laajeni yli rautatien, säilyi rautatien alue osana Messukylän pitäjää aina vuoteen 1901 asti.

2.3. Kaupunginosat ja asuminen niissä

Amurin kaupunginosa alkoi muodostua 1850-luvulla, mutta voimakkain kasvukausi ajoittuu 1860-luvun loppupuolelle. Amurin alueeseen kuuluvat neljäs ja viides kaupunginosa, mutta tamperelaiset eivät ole jostakin syystä omaksuneet virallisia nimityksiä vaan alueille ja rakennuksille on annettu lempinimiä jotka sitten ovat vakiintuneet virallisiksi nimiksi.³⁰ Amurin kaupunginosa sai nimensä, kun suomalaisia lähti 1800-luvulla siirtolaisiksi Venäjän Kauko-Idässä sijaitsevan Amur-joen ympäristöön. Tamperelaisten mielestä uusi kaupunginosa sijaitsi kaukana ja alueelle muuttavat vertasivat itseään siirtolaisiin, joten uusi asuinalue sai täten nimensä ajankohtaisen Amurinmaan mukaan.³¹ Alue oli 1890 tehdyn väestönlaskennan mukaan kaupungin kolmanneksi suurin kaupunginosa reilulla 3400 asukkaallaan. Asukkaista oli naisia 57%, eli yli puolet. Amurin naisvaltaisuus ei ollut mitenkään poikkeavaa, sillä muissakin kaupunginosissa naisilla oli enemmistö miehiin nähden.³²

Amuria suunniteltaessa ajatuksena oli, että kaupunkilaiset rakentaisivat sinne omia pieniä talojaan. Tästä syystä tontit oli piirretty pieniksi ja asuminen oli halvempaa. Yleisesti vuosivuokra yhdestä huoneesta oli 32-40 markkaa.³³ Vuokrat tietenkin nousivat ajan myötä, mutta yleisesti ottaen työläisten vuokrat olivat melko siedettävällä tasolla, vaikka se olikin suurin yksittäinen menoerä heidän tuloistaan. Huolimatta hyvistä ajatuksista, alueelle nousi myös tehtaiden sekä muutamien yksityisten rakennuttamia vuokrataloja osakeittiöineen.³⁴ Osakeittiöasunnosta tulikin pian tamperelaisen työväenasumisen perusmalli, jonka mukaan

³⁰ Liite 1. Tampereen kaupungin kartta vuodelta 1902

³¹ Ruohonen 1988, 7.

³² SVT 6:20.

³³ Voionmaa 1932, 539.

³⁴ Haapala 1986, 159.

asuntoja rakennettiin muuallekin kaupunkiin. Osakeittiöasunnossa on neljästä kuuteen pientä huonetta yhteisen keittiön ympärillä. Näitä asuntokasarmeja rakensivat pääosin tehtaat, tunnetuimpana Finlayson, mutta myös yksityiset talonomistajat saattoivat tällaisia asuntoja rakentaa. Ajan kuluessa ja asumiskäsitysten muuttuessa osakeittiöasuntojen rakentamisesta luovuttiin. Erityisesti uudemmille työväen asuinalueille, kuten Kyttälään ja Tammelaan, rakennettiin huoneen ja keittiön käsittäviä taloja.³⁵

Amurin alueen syntymisen jälkeen katseet kääntyivät kosken itäpuolella Messukylän pitäjään kuuluvaan Kyttälän alueeseen. Tätä aluetta voidaan pitää Suomen ensimmäisenä esikaupunkina. Samalla se oli esimerkki siitä mitä tapahtuu, kun suuri määrä ihmisiä asuu alueella, jolla ei ole minkäänlaista rakennus- tai muutakaan järjestystä. Kyttälän liitosasia oli lähtenyt liikkeelle jo 1850 – luvulla kaupunkilaisten jätettyä kenraalikuvernöörille asiaa koskevan anomuksen. Yhtenä esteenä liitokselle ollut lääninraja poistui vuoden 1870 alusta lähtien, kun Tampere siirrettiin kuuluvaksi Kyttälän tavoin Hämeen lääniin. Kyttälä siirtyi osaksi Tamperetta heinäkuussa 1877. Liitoksen myötä alueelle saatiin rakennusjärjestys, joka noudatti muuallakin kaupungissa käytössä ollutta ruutukaavaa. Tämä uusi rakennusjärjestys tosin sai vahvistuksen vasta 1886 ja ensimmäiset siihen merkityt tontit myytiin neljä vuotta myöhemmin 1890. Toisin kuin Amurissa, Kyttälässä tonttien hinnat nousivat sen verran korkeiksi, ettei alueen vanhoilla asukkailla ollut varaa niitä itselleen lunastaa. Kyttälästä lähtemään joutuneiden muutto synnytti kaksi uutta asuinalueita Armonkallion ja Tammelan.³⁶

Koska Kyttälässä tontit olivat pieniä, pyrkivät tontinomistajat rakentamaan ne mahdollisimman täyteen. Tästä oli seurauksena asuntojen pienikokoisuus ja osakeittiöjärjestelmän yleistyminen. Talot oli edelleen rakennettu melko tiiviisti vierekkäin, ainoastaan kapea palokuja, rankuja, erotti talot toisistaan. Pääosin nämä puurakenteiset talot olivat yksikerroksisia mutta oli joukossa joitakin kaksikerroksisiakin.³⁷ Yksin asuminen oli ylellisyyttä. Asuntojen vähäisyys johti usein siihen, että ruokakunta saattoi muodostua muista kuin oman ydinperheen jäsenistä. Tämä oli usein tarkoituksenmukaista, sillä tällä tavoin oli

³⁵Markkola, 1994. 72.

³⁶Rasila 1984, 164 – 177.

³⁷ Esim. Voionmaa, 1932. 512 - 513. Olen myös käyttänyt Vapriikin kuva-arkistosta saamiani kuvia.

mahdollista jakaa asumis- ja ruokakustannuksia.³⁸ Useimmiten asumisjärjestelyt menivät niin, että tehtaalaistyttö vuokrasi huoneen ja otti siihen asumaan yhden tai kaksi työtoveriaan joiden kanssa jakoi vuokran maksun.³⁹ Asumismuotoon vaikutti luonnollisesti myös työstä saatu palkka. Vuonna 1902 tekstiiliteollisuuden palveluksessa olleen tamperelaisnaisen keskimääräinen viikkopalkka oli kuuden ja kahdentoista markan välillä, tällaista palkkaa sai yli puolet naisista. Vertailun vuoksi miehistä lähes puolet sai viikossa palkkaa 18 markkaa.⁴⁰ Kyttälän liitoksen myötä Tampereen seurakunnan kirjoihin siirtyi kolmientuhatta henkeä. Todellisuudessa alueella asuneiden määrä oli kaksinkertainen kirkonkirjojen lukuun verrattuna. Tämä ero johtui siitä, että suurin osa kyttäläläisistä oli kirjoitettu tamperelaisen työnantajansa mukana kaupungin kirkonkirjoihin.

Ehkäpä merkittävin asia, joka kaupungissa tapahtui 1890, oli Kyttälän kaupunginosalle heinäkuussa 1886 vahvistettuun asemakaavaan merkittyjen tonttien myynnin aloittaminen.⁴¹ Samana vuonna irtisanottiin myös kaikki alueen vanhat tontinvuokraajat siten, että heidän vuokrasopimuksena päättyisivät toukokuun 1892 alussa.⁴² Tämä häätötoimenpide synnytti kaupungin pohjoislaidalle niin sanotun Armonkallion alueen. Nimensä alue sai siitä, että Kyttälästä häädetyt saivat alueelta tontin ja asunnon viiden vuoden vuokravapaudella. Tämä oli kaupungin puolelta osoitettua ”arhoa”. Syynä Kyttälän asukkaiden poismuuttoon vanhoilta sijoiltaan oli, että asemakaavan tulon myötä heidän olisi pitänyt ostaa kaupungilta vanhat tonttinsa. Tähän ei ainakaan Kyttälän keskustassa asuvalla tavallisella tehtaalaisella ollut varaa, sillä tontin hinta saattoi halvimmillakaan vastata työläisen parin päivän palkkaa.⁴³ Tonttimaan korkean hinnan vuoksi Kyttälä muuttuikin nopeasti työläisten asuma-alueesta liikealueeksi. Kaikki häädetyt eivät Armonkalliolle mahtuneet ja sen seurauksena syntyi toinenkin uusi kaupunginosa. Kyseinen kaupunginosa oli Tammela, joka oli piirretty jo ensimmäiseen Kyttälän asemakaavaan rautatien itäpuolelle.⁴⁴

³⁸ Markkola 1994, 73 - 81.

³⁹ Kanerva 1967, 100.

⁴⁰ Markkola 1994, 93.

⁴¹ Voionmaa 1932, 520-521.

⁴² Voionmaa 1932, 521.

⁴³ Rasila 1984, 175.

⁴⁴ Rasila 1984, 177.

Uuden asemakaavan myötä koko Kyttälän ilme muuttui paitsi asujien myös katulinjausten myötä. Kyttälän uuden ruutukaavan runkona olivat kaksi Tammerkosken ylitse jatkuvaa katua eli Hämeenkatu ja Uudensillankatu joka muuttui myöhemmin Satakunnankaduksi.⁴⁵ Näiden kahden kadun välissä kulkivat Kyttälänkatu ja leveä Puutarhakatu eli myöhempi Rongankatu.⁴⁶ Uudensillankadun pohjoispuoli, eli Juhannuskylä, muuttui kun asemakaavaan merkittyjen katulinjojen piti alistua kulkemaan pitkien vuokrasopimusten turvaamien tonttien ohitse.⁴⁷

Tammela syntyi rautatien itäpuolelle. Virallisesti alue muodostuu neljästä alueesta jotka ovat XIV, XV, XVI ja XVII kaupunginosa. Huolimatta virallisista tahoista alue sai kaupunkilaisilta nimekseen alueen suurimman torpan mukaan Tammela heti ensimmäisen asemakaavan jälkeen.⁴⁸ Alue kasvoi varsin nopeasti ja vuoden 1900 väestönlaskussa siellä asuikin jo reilut 6700 ihmistä.⁴⁹ Tammelan asukasmäärän voimakkaaseen kasvuun vaikutti myös sinne syntynyt teollisuus, josta etenkin kenkäteollisuus muodosti merkittävän työnantajan. Toisin kuin Amurissa ja Kyttälän alueella Tammelaan ei syntynyt osakeittiöasuntoja vaan suurin osa asunnoista oli joko hellahuoneita tai huoneen ja keittiön asuntoja.⁵⁰ Hellahuone, joka oli tarkoitettu naimattomalle asukkaalle, muodostui yhdestä pienestä huoneesta jossa ruuanvalmistus tapahtui pystyuunin eli muurin pesässä.⁵¹ Tällaista hellahuoneen asuntoa pidettiin parempana asumismuotona kuin osakeittiöasumista. Syynä lienee ainakin osittain ollut se, että tällaisessa asunnossa oli häivähdys ylellisyytenä pidetystä yksinasumisesta.

⁴⁵ Rasila 1984, 173.

⁴⁶ Liite 1. ja Liite 4.

⁴⁷ Rasila 1984, 173.

⁴⁸ Louhivaara, 1999. 86.

⁴⁹ SVT 6:35.

⁵⁰ Markkola 1994, 71.

⁵¹ Rasila, 1984. 194.

3. Prostituoitujen määrät ja osoitteet

Poliisin tarkastuskirjassa oli vuosien 1895 ja 1905 välisenä aikana kirjattuna yhteensä 166 naisen nimet ja osoitteet. Mahdollisesti prostituutiota harjoittaneita on ollut enemmänkin, mutta he eivät ole joutuneet kontrollikoneiston kanssa tekemisiin ja tulleet tarkastuskirjaan kirjatuiksi. Liitteenä olevaan luetteloon on koottu niiden naisten osoitteet ja nimet, joita tulen tässä luvussa käsittelemään.⁵² Näiden naisten nimet on lihavoitu, koska olen merkinnyt luetteloon kaikki kyseisessä osoitteessa asuneet tarkastusnaiset enkä pelkästään tarkastelun kohteena olevia. Kursivoidulla kirjoitetut nimet ovat olleet tarkastuskirjassa vain kuukauden ajan, nimitän heitä jatkossa kokeilijoiksi. Tämä nimitys siksi, että he eivät todennäköisesti ole kaupunkiin tultuaan saaneet heti töitä vaan ovat hankkineet rahat elämiseen prostituutiolla. Kokeilijat eivät kuitenkaan ole jääneet alalle, vaan ovat mahdollisesti saaneet työpaikan etsinnän jälkeen ja näin he ovat voineet jättää prostituution.

1kk	50	30,1 %
1-6kk	21	12,7 %
6-12kk	25	15,1 %
12kk-2v	27	16,2 %
2-5v	34	20,5 %
5-10v.	9	5,4 %
Yhteensä	166	100 %

Taulukko 1. Tarkastuskirjassa oloaika vuosina 1895 – 1905.⁵³

Oheisesta taulukosta selviää kuinka pitkään naiset yleensä olivat tarkastuskirjassa. Kuten taulukosta käy ilmi, oli keskimääräinen tarkastuskirjassa oloaika yhden kuukauden. Tällaisia kokeilijoita oli naisista 50:n eli noin kolmasosa koko tiedetystä tarkastusnaisten joukosta. Seuraavaksi suurimman ryhmän muodostivat naiset, jotka olivat tarkastettavina kahdesta viiteen vuotta. Tällaisia naisia oli kaikkiaan 34:ä eli kaksikymmentä prosenttia naisista. Kolmannen ryhmän muodostavat naiset, jotka olivat tarkastettavina vuodesta kahteen

⁵² Liite 3. Luettelo tarkastusnaisten asuinosoitteista ja henkilöistä jotka osoitteessa ovat asuneet.

⁵³ Luettelot yleisistä naisista 1895 - 1905, HMA.

vuoteen. Tosin heidän ja sellaisten naisten, jotka olivat tarkastettavina kuudesta kuukaudesta vuoteen välillä, ei näyttäisi olevan kuin kahden naisen ero pidempään alalla olleiden hyväksi. Selvästi pienimmän ryhmän muodostavat naiset, jotka toimivat alalla yli viisi vuotta. Näitä naisia voisi jo kutsua ammattilaisiksi. Heidän määränsä kaikista tarkastuskirjaan merkityistä naisista jää yhdeksään naiseen.⁵⁴ Prostituutiota siis joko kokeiltiin hetken aikaa tai alalle jäätiin muutamaksi vuodeksi. Kokeilijat ilmoittautuivat tarkastettaviksi todennäköisesti hieman kaupunkiin tulonsa jälkeen, saadakseen asuinpaikkansa turvattua ennen kuin löysivät työpaikan jostakin kaupungin tehtaasta tai pääsivät palvelijaksi. Kahdesta viiteen vuoteen alalla toimineista naisista ainakin osa oli jossakin töissä, mutta ansaitsivat prostituutiolla ylimääräistä rahaa toimeentulonsa turvaksi.⁵⁵ Tällaisen käsityksen saa, kun tarkastelee naisten antamia selityksiä sille miksi he eivät ole käyneet lääkärintarkastuksessa. Yhtenä syynä on muun muassa kerrottu että päästyään työstä tehtaalta kuulusteltava nainen ei ole ehtinyt käydä kotonaan vaihtamassa puhtaita alusvaatteita.⁵⁶

3.1. Tampere ja tarkastusnaiset 1890

Tarkastusnaisia oli vuonna 1890 Suomen virallisen tilaston mukaan Tampereella yhteensä 82.⁵⁷ Luvun paikkansapitävyyttä on lähteiden vähäisyyden takia vaikea tarkastaa. Myös sitä, miten luku on saatu, on vaikea selvittää. Todennäköisesti luku on saatu poliisilta, sillä poliisimestari oli jäsenenä kaupunkiin perustetussa väestönlaskun keskuskansliassa. Toisaalta toisen kaupunginlääkärin Gustaf Rudolf Idmanin laatima vuosikertomus vuoden 1890 terveys- ja sairaanhoidosta antaa toisenlaista informaatiota. Tässä vuosikertomuksessa mainitaan tarkastustoimiston kirjoissa olleen vuoden aikana 24 naista, joista ketään ei ollut lähetetty sairashuoneeseen.⁵⁸ Tampereen terveydenhoitolautakunta on myös pitänyt luetteloa henkilöistä, jotka ovat olleet sukupuolitaudin takia hoidettavina joko Hämeenlinnassa läänin

⁵⁴ Luettelot yleisistä naisista 1895 – 1905.

⁵⁵ Luettelot yleisten naisten tarkastuttamisten laiminlyönneistä.

⁵⁶ Luettelot yleisten naisten tarkastuttamisten laiminlyönneistä.

⁵⁷ SVT 6:24. 99.

⁵⁸ Kertomus yleisestä terveys- ja sairashoidosta Tampereen kaupungissa v. 1890.

parannushuoneessa, tai Tampereen ylimääräisessä kuppatauti – sairashuoneessa.⁵⁹ Tähän luetteloon on kirjattu vuoden 1890 osalta 28 henkilön nimet. Yksi syy lukujen suureen eroon voi olla se, että viralliseen tilastoon on huomioitu kaikki prostituution vuoksi pidätettyinä olleet ja kaupunginlääkärin tilastossa on huomioitu vain niin sanotut ammattimaiset prostituoidut, jotka ovat käyneet viikoittaisessa terveystarkastuksessa. Sairalahoidossa olleiden ilmoitusluetteloon merkityistä henkilöistä kolme on ollut lapsia, ja näistä kaksi on ollut hoidossa äitinsä kanssa. Neljälle naiselle on arvoksi tai ammatiksi merkitty luetteloon ”*nainen (prostituera)*”. Koska henkilöistä ei ole merkitty sisäänotto- ja poislähtöpäivän lisäksi muita tietoja, on asuinosoitteiden selvittäminen pitänyt tehdä henkikirjoitusilmoitusten avulla. Näistä ilmoituksista on löytynyt kahden prostituoiduksi merkityn naisen tiedot. Kaikista 28 luetteloon merkitystä naisesta löytyy henkikirjailmoitus yhdeksältä naiselta. Naisista kolme oli kirjoilla kolmannessa kaupunginosassa (Nalkala), yksi oli kirjoilla kuudennessa kaupunginosassa (Kaakinmaa), naisista neljä oli henkikirjoitettu seitsemänteen kaupunginosaan (Pyynikinrinne) ja yhdelle henkikirjailmoitus antaa osoitteeksi kadun Kyttälässä.⁶⁰ Henkikirjaa varten annetut tiedot käyvät yksiin naisten sairaalailmoitusluetteloon ilmoittamien tietojen kanssa. Kaikki ovat näiden tietojen perusteella kuuluneet yhteiskunnan alimpiin luokkiin.

Kolmas kaupunginosa, eli Nalkala, on osa alkuperäistä keskusta-aluetta ja se sijaitsee kosken länsipuolella. Kaupunginosa on saanut nimensä kahden Nalka – nimisen talon mukaan.⁶¹ Kaupunginosan keskuksena oli Kuninkaankadun ja Läntisen Pitkänkadun (Näsilinnankatu) välissä olevan Satamakadun varsi.⁶² Naisten ilmoittamat osoitteet sijoittuvat hieman erilleen toisistaan. Yksi naisista asui Läntisellä pitkäkadulla (Näsilinnankatu) kolmannessa korttelissa, toinen oli kirjoilla Kuninkaankadulla niin ikään kolmannessa korttelissa ja kolmannen asunto sijaitsi Esplanaatinkadun (Hämeenpuisto) varrella kolmannessa korttelissa.

⁵⁹ Tampereen Terveyslautakunta. Ilmoituksia kuppataudin vuoksi hoidettavina olleista 188 – 1894.

⁶⁰ Liite 1.

⁶¹ Louhivaara 1999, 56.

⁶² Louhivaara 1999, 56.

Nalkalassakin asui tehdastyöväkeä, mutta he eivät työskennelleet puuvillatehtaassa vaan trikoo- ja verkatehtaissa jotka sijaitsivat lähempänä.⁶³ Esimerkiksi Klingendahlin trikootehdas sijaitsi alun perin asutukseen tarkoitettulla tontilla Pyhäjärvenkatu 7:ssä.⁶⁴ Alueen rakennukset olivat matalia puutaloja ja taloissa oli useita hellahuoneita toisin kuin Amurissa jossa asunnot olivat pääasiassa yhteiskeittiöllisiä. Tehdastyöväen lisäksi alueella asui paljon itsenäisiä elinkeinonharjoittajia, joista suurimman joukon muodostivat ompelijattaret, silittäjät ja pyykkärit.⁶⁵ Näissä ammateissa saatettiin harjoittaa myös prostituutiota lisäansioiden saamiseksi, sillä ammattien palkka oli melko keho.

Kuudes kaupunginosa tunnetaan myös nimellä Kaakinmaa. Alue syntyi 1880-luvulla ja sen asukasmäärä kasvoi vähitellen. Vuonna 1890 alueella oli reilu tuhat asukasta. Kaakinmaa oli avarasti rakennettu. Tontit olivat suuria ja asukkaita vähän tonttialaa kohden vähän.⁶⁶ Kaakinmaalla asuneen naisen kotiosoitteena oli Kortelahdenkatu. Katu kulkee pohjois- – etelä suunnassa Mustanlahdenkadun ja Amurinkadun välissä. Se on kaupungin muita katuja hieman leveämpi, sillä sen oli tarkoitus erottaa sen taakse rakennettavat työläiskorttelit itse kaupungista.⁶⁷

Seitsemännessä kaupunginosassa, Pyynikinrinteellä, asuneet naiset ovat sijoittuneet hieman hajanaisemmin. Neljästä naisesta yksi asui Toisella Amurinkadulla (Särkänkatu), yksi oli kirjoilla Hautausmaankadulla, yhden kotiosoite löytyi Onkiniemenkadulta ja yksi naisista asui Makasiininkadulla.

Ainoa kosken itäpuolella kirjoilla ollut nainen asui Kolmannella Linjakadulla, jota kutsuttiin myös Kapeekaduksi johtuen kadun kapeudesta.⁶⁸ Katu kulki pohjois- etelä suuntaisesti suunnilleen nykyisen Aleksanterinkadun paikkeilla. Se yhdisti Tammelaan johtavan Vanhan

⁶³ Rasila 1984, 183.

⁶⁴ Rasila 1984, 89.

⁶⁵ Rasila 1984, 184.

⁶⁶ Rasila 1984, 188.

⁶⁷ Louhivaara 1999, 64.

⁶⁸ Tampereen henkikirjailmoitukset vuodelta 1890.

maantien ja Hatanpäälle vievän Uuden maantien. Kyttälän saatua uuden asemakaavan nämä kadut katosivat.⁶⁹

Naisten asuinosoitteita tarkasteltaessa on merkillepantavaa se, että ne sijaitsevat melko kaukana kaupungin keskustasta jossa todennäköisimmin asiakkaat ja prostituoidut kohtasivat.⁷⁰ Asiakkaita on varmasti löytynyt myös lähialueilta mutta parhaiten asiakkaita on varmasti saanut liikkumalla keskustassa tai sen välittömässä läheisyydessä. Toinen vaihtoehto on tietenkin ollut se, että ajurit ovat tuoneet asiakkaat suoraan tyttöjen luokse, mikäli osoite on ollut tiedossa. Näin on varmasti tapahtunut ainakin silloin jos asunnossa on asunut useampia tarkastusnaisia yhdessä.

3.2. Tarkastusnaiset kaupunkia valtaamassa 1895

Viiden vuoden aikana kaupungin väkiluku oli kasvanut reilulla viidellä tuhannella henkilöllä 25 338 asukkaaseen. Suurimpana houkuttimena kaupunkiin muutolle oli teollisuuden, erityisesti tekstiiliteollisuuden, kasvu ja siitä seurannut työvoiman tarpeen lisääntyminen. Väestönkasvu aiheutti sosiaalisia ongelmia kuten asuntopulaa, työttömyyttä ja köyhyyttä. Näiden lisäksi työväestön kasvu vaikutti negatiivisesti myös sosiaalisen nousun mahdollisuuksiin, kun tarjokkaita keskiluokkaan oli enemmän.

Tammikuussa 1895, josta vuodesta Tampereen poliisilaitoksen yleisten naisten tarkastusluettelo alkaa, on kirjaan merkitty 15 tyttöä. Näistä 12 asui Amurissa ja kolme Tammelassa. Tarkastettavien naisten määrä kuukausittain vaihteli kahdeksan ja neljäntoista välillä ja koko vuotena poliisin luettelossa oli yhteensä 27 naisen nimet. Vuoden aikana ulos kirjoitettiin, eli tarkastusluettelosta poistettiin 18 naista. Vaihtuvuus oli siis vuoden aikana melkoinen. Naisten ilmoittamien osoitteiden pääpaino oli Amurin alueella, mutta jonkin verran naisia asui myös Tammelassa. Amurissa asui pääasiassa puuvillatehtaan työntekijöitä, kun taas Tammela oli kenkäteollisuuden keskus. Amuri pysyi tarkastusnaisten pääasiallisen asuinpaikkana aina vuoteen 1897 asti, jolloin Tammela nousi sen ohitse. Tilanteeseen ei enää

⁶⁹ Liite 4.

⁷⁰ Liite 1.

tämän jälkeen tullut muutosta, vaan painopiste muuttui lähes lopullisesti Amurista Tammelaan. Tämä merkitsi myös sitä, että tarkastusnaisten enemmistö asui kaupungin itäpuolella aiemman länsipuolen sijaan. Eräs tähän muutokseen vaikuttanut syy saattoi olla Tammelan alueen rakentamisen aloittaminen juuri samoihin aikoihin 1890-luvun lopulla. Uudella alueella asunnot olivat aiemmasta yhteiskeittiöasunnoista poiketen joko huoneen ja keittiön asuntoja tai hellahuoneita. Näin lisäansioiden hankkiminen oli helpompaa, kun ei tarvinnut pelätä keittiönaapureita.

Amurissa tarkastusnaisten suosimia osoitteita olivat Pohjoinen rantakatu (Näsijärvenkatu) 31, II Amurinkatu (Särkänkatu) 18, III Amurinkatu (Saarikatu) 5, IV Amurinkatu (Niemikatu) 1 ja 10, Puuvillatehtaankatu 30 ja Kalliokatu 16. Näistä seitsemästä osoitteesta kuusi sijaitsee lähellä toisiaan Amurin luoteiskulmassa muodostaen selkeän keskittymän. Poikkeuksen muodostaa II Amurinkatu 18, joka sijaitsee Uudenkadun (Satakunnankatu) eteläpuolella selvästi erillään muista.⁷¹ Osoitteista Pohjoinen rantakatu 31 pysyi naisten suosiossa ja suosijana aina ohjesääntöisyyden loppuun asti. Syynä osoitteen suosioon on voinut olla, paitsi suopea vuokraisäntä myös Amurin rautatieaseman läheisyys sekä lyhyt matka Mustanlahden satamaan josta pääsi laivalla eri puolille Näsijärveä.

Tammelassa naisten asunnot keskittyivät kahdelle kadulle, Kaivokatu 23 ja 26 sekä III Tammelankatu (Ilmarinkatu) 10. Kaivokadulla osoitteet olivat vastatusten kadun molemmin puolin. Ilmarinkadun osoite sijaitsi Tammelantorin eteläreunalla.⁷² Myöskään Kaivokadulta ei ollut torille kovin pitkää matkaa. On mahdollista, että tori on toiminut iltaisin toisenlaisena myyntipaikkana kuin päivisin. Toisaalta kaupunkiin johtava, rautatien ylittävä, siltakaan ei ollut kaukana.

Sekä Amurin että Tammelan osoitteet ovat olleet yksityisten talonmistajien hallinnassa, joten niin sanotusti yhtiön huoneissa ei ole harjoitettu haureutta. Toisaalta ainoastaan suurimmilla teollisuuslaitoksilla oli varaa rakentaa työntekijöilleen asuntoja, mutta niitä ei riittänyt kaikille tarvitseville. Tamperelainen teollisuus oli muutoinkin parhaassa kasvuvaiheessaan joten työntekijöitä tarvittiin jatkuvasti lisää. Tämä puolestaan lisäsi muuttoa

⁷¹ Liite 3. Numerot 1-7.

⁷² Liite 3. Numerot 8-10.

maaseudulta, joka aiheutti pulaa asunnoista. Suurin osa tehtaiden omistamista asunnoista oli varattu ensisijassa perheellisille tehtaalaisille, joten yksinäiset ja naimattomat etsivät asuntonsa vapailta markkinoilta.⁷³

Poliisin kirjoissa vuonna 1895 olleista 28 naisesta yksitoista oli alalla ainoastaan kuukauden ajan. Tämä antaisi viitteen siihen suuntaan, että naiset tai tytöt eivät heti kaupunkiin tultuaan päässeet oikeisiin töihin joten elanto sekä vuokrat rahat piti hankkia muulla tavalla. Yhdentoista tytön joukosta löytyi vain yksi samassa osoitteessa asunut pari. He asuivat Tammelassa Kaivokatu 23:ssa.⁷⁴ Tällainen kahden naisen yhdessä asuminen ei ollut tavatonta tehtaalaisten keskuudessa, sillä ihmiset ajattelivat tällä tavoin säästävänsä vuokranmaksussa.⁷⁵ Yksi naisista oli alalla koko kymmenen vuotta kestäneen poliisivalvonnan ajan, tammikuusta 1895 vuoden 1905 lokakuuhun. Samoin yksi nainen oli poliisin kirjoissa reilun seitsemän vuotta. Tosin tästä naisesta on maininta raastuvanoikeuden tuomiokirjoissa jo aiemmilta vuosilta. Kyseinen nainen oli naimisissa, mutta saatuaan tuomion huoruudesta miehelle myönnettiin avioero, ja naisesta tuli tarkastustoimiston asiakas.⁷⁶

Vuoden aikana tarkastusluettelossa olleista naisista yksitoista ei muuttanut vuoden aikana lainkaan. He olivat joko kokeilijoita, jotka olivat tarkastettavana kuukauden tai sitten he muuttivat uuteen osoitteeseen seuraavina vuosina. Paikallaan pysyneistä naisista seitsemän asui Tammelassa ja Amurissa neljä. Näistä paikallaan pysytelleistä kuusi asui Kaivokadulla. Kaksi naisista asui Kaivokatu 23:ssa⁷⁷, yksi Kaivokatu 4:ssä⁷⁸, kaksi naista asui eri aikoina Kaivokatu 26:ssa⁷⁹ ja yksi naisista asui III Tammelankatu 10:ssä (Ilmarinkatu)⁸⁰. Osoitteista

⁷³ Markkola 1994, 77.

⁷⁴ Liite 2. Numero 21.

⁷⁵ Kanerva 1967, 100.

⁷⁶ Tampereen Sanomat 30.8.1890 ”Raastuvanoikeudessa sakotettiin”. Aamulehti 31.8.1890 ”Avioeroon tuomittiin”.

⁷⁷ Liite 2. Numero 21.

⁷⁸ *ibid.* Numero 4.

⁷⁹ *ibid.* Numero 12.

⁸⁰ Liite 3.

Kaivokatu 23 ja 26 sijaitsivat vastakkaisilla puolilla katua aivan Tammelan torin läheisyydessä.⁸¹ Ilmarinkatu 10 puolestaan sijaitsi aivan torin laidalla.⁸² Kaivokatu 4 sijaitsi Osmonmäen kaupunginosassa aivan Kaivokadun alkupäässä ja siten melko kaukana torista.⁸³

Länsipuolella paikallaan pysyneet neljä naista asuivat enemmän hajallaan. Naisten osoitteet olivat Pohjoinen rantakatu 31 (Näsijärvenkatu), II:n Amurinkatu 18:s (Särkänkatu), IV Amurinkatu 1 (Niemikatu), Suokatu 8:n sekä Hämeenpuistokatu 3.⁸⁴ Osoitteista ainoastaan Pohjoinen rantakatu 31 ja IV Amurinkatu 1 sijaitsivat lähellä toisiaan, sillä näiden talojen tontit olivat vierekkäin IV Amurinkadun vastakkaisilla puolilla. Pohjoisella rantakadulla asunut Albertina muutti osoitteesta pois seuraavan vuoden maaliskuussa Puuvillatehtaankadulle.⁸⁵ Hänen kanssaan Pohjoisella rantakadulla asunut Hilda oli muuttanut osoitteesta pois jo vuoden 1895 heinäkuussa II Amurinkatu 31:n ja edelleen marraskuussa II Amurinkatu 18:n.⁸⁶

Naisten enemmistö, kahdeksantoista naista, muutti vuoden aikana vähintään kerran osoitteesta toiseen. Näistä naisista selvä enemmistö, yhteensä kolmetoista, muutti kaupunginosan sisällä. Eniten tätä kaupunginosan sisäistä muuttoa tapahtui Amurissa, jossa kymmenen naista muutti osoitteesta toiseen. Kaupungin itäpuolella naisten muutto oli vähäisempää, siellä vain kolme naista muutti kaupunginosan sisällä. Naisista viisi muutti kokonaan toiselle puolelle kaupunkia kosken ylitse. Kahdella naisella muutto tapahtui lännestä itään ja kolmella idästä länteen. Tämä kosken yli muutto tapahtui molempiin suuntiin Amurin ja Tammelan välillä.

Suosituin osoite Amurin sisäisessä muutossa oli IV Amurinkatu 10 (Niemikatu)⁸⁷, josta muutettiin tai johon muutettiin kolmesti. Yksi naisista, Eleonoora, ilmoitti ensimmäisessä tarkastuksessaan tammikuussa osoitteeseen juuri tuon edellä mainitun IV Amurinkadun

⁸¹ Liite 3. Numerot 8 ja 9.

⁸² Liite 3. Numero 10.

⁸³ Liite 1.

⁸⁴ Liite 2. Numerot 34, 43 ja 30.

⁸⁵ Liite 5. (Albertina H.).

⁸⁶ Liite 5. (Hilda K.).

⁸⁷ Liite 2. Numero 36.

osoitteen, muutti sitten huhtikuussa II Amurinkatu 18 (Särkänkatu) ja jälleen vuoden kuluttua heinäkuussa takaisin IV Amurinkatu 10.⁸⁸ Tämä nainen oli tarkastusluettelossa puolitoista vuotta ja muutti sinä aikana kahdesti. Miksi näin? Asunnoilla oli eri vuokraisännät ja muuttomatkaakin kertyi jonkin verran. Toki II Amurinkadun asunto oli lähempänä kaupunkia, mutta siltikin tällainen levottomuus ihmetyttää. Saiko nainen molemmilla kerroilla hädän vai oliko muuttoon syynä joku muu asia. Eleonooran kanssa Niemikatu 10:ssä asui tammikuun ajan myös Anna. Hän muutti Niemikadulle Pohjoiselta rantakadulta talosta numero 34.⁸⁹ Anna on joko ilmoittanut osoitteen väärin tai sen luetteloon kirjoittaneella henkilöllä on tapahtunut virhe, sillä kyseistä osoitetta ei ole olemassa. Pohjoisella rantakadulla ei nimittäin ole lainkaan parillisia osoitteita ainoastaan parittomia. Syynä tähän on se, että kadun pohjoispuolella kulkee rautatie eikä sen ja kadun väliin mahtuisi rakentamaan taloja. Anna kuului alalla lyhyen aikaa toimineeseen ryhmään, sillä tarkastettavana hän oli vain tammikuun ajan.

II Amurinkatu 18 kuului siihen ryhmään osoitteita, jossa asui myöhemminkin tarkastusnaisia, joten vuokraisäntä tuskin huonon elämän takia naisen pois laittoi. Suuren suuri asunto ei ole ollut, sillä lehti-ilmoituksen perusteella osoitteesta on vuokrattu kamaria eli yhtä huonetta.⁹⁰ Niemikadulla sijaitsi myös osoite, johon muutti useampi tarkastusnainen. Tämä osoite oli Niemikatu 1, jossa asui kaksi naista toukokuusta heinäkuuhun. Toinen näistä naisista, Amanda L., muutti heinäkuussa Niemikadulta ensin Amurinkatu 1:en ja saman kuun aikana vielä III Amurinkatu 5:en (Saarikatu).⁹¹ Nämä osoitteet ovat vain muutaman korttelin päässä toisistaan, joten tämä nainen on liikkunut varsin pienellä alueella. Itse asiassa, yhtä kuukauden mittaista oleskelua Sorinahteella lukuun ottamatta, naisen kaikki osoitteet hänen kahdeksan kuukautta kestäneellä tarkastusnaisen urallaan sijaitsivat Amurissa.

Toinen IV Amurinkatu 1:stä (Niemikatu) aloittanut nainen oli tarkastuksen alaisena yhdeksän kuukauden ajan. Tuona aikana hän ehti muuttaa kolme kertaa. Ensimmäinen muutto vei naisen Puuvillatehtaankatu 10:en josta matka jatkui Kaivokatu 16:sta kautta II Amurinkatu

⁸⁸ Liite 4. (Eleonoora)

⁸⁹ Liite 2. Numero 35.

⁹⁰ ”Kamari vuokrataan”, Aamulehti 12.1.1895.

⁹¹ Liite 4.

18:sta (Särkänkatu).⁹² Näistä osoitteista kolme sijaitsee Amurissa ja yksi, Kaivokatu, Tammelassa. Nainen siis asui yhtä poikkeusta lukuun ottamatta koko tarkastuskirjassa oloaikansa kaupungin länsipuolella, mutta teki heinäkuussa kahden kuukauden mittaisen vierailun kaupungin itäpuolella palatakseen sitten taas syyskuuksi Amuriin. Tammelan osoite ei ole sijainniltaan mitenkään keskeinen. osoite oli Tammelan ja Osmonmäen kaupunginosien rajalla kävelymatkan päässä Tammelan torista. Ilmeisesti Edlan tarkoituksena oli kokeilla millainen asiakaskunta Tammelassa oli tarjolla. Kokeilu ei ilmeisesti ollut tuloksekas, koska nainen palasi hyvin nopeasti takaisin tuttuun ympäristöön.

Suosittujen osoitteiden joukkoon Amurissa kuului myös Kalliokatu 16, jossa asui vuoden kolmen ensimmäisen kuukauden aikana kolme naista. Heistä ensimmäinen, Hilma, asui osoitteessa tammikuussa mutta muutti jo saman kuukauden aikana osoitteeseen Niemikatu 19.⁹³ Hilman jälkeen Kalliokadulle muuttivat maaliskuussa Aina ja Maria. Aina muutti Kalliokadulle Kortelahdenkatu 30:stä, jonka osoitteen hän ilmoitti poliisille tullessaan tarkastuskirjaan kirjatuksi tammikuussa.⁹⁴ Marialle Kalliokatu oli aloituspiste ja hän muutti sieltä lokakuussa Puuvillatehtaankatu 30:en.⁹⁵ Kalliokadun ja Puuvillatehtaankadun osoitteet olivat lähellä toisiaan, joten muuttomatka ei ollut kovin pitkä. Molemmat olivat tarkastuskirjassa lyhyen aikaa. Aina oli tarkastuksen alaisena kaksi ja Maria seitsemän kuukautta.

Puuvillatehtaankatu 30:ssä asui Marian kanssa jonkin aikaa myös Matilda. Hänet oli merkitty tarkastusluetteloon tammikuussa, jolloin hän asui I Amurinkatu 14:sta. Sieltä hän muutti ensin heinäkuussa III Amurinkatu 5:en ja sieltä lokakuussa Puuvillatehtaankatu 30:n.⁹⁶ Matilda oli tarkastettavana tammikuusta lokakuuhun, jonka jälkeen hän jätti prostituution. Saarikadun (III Amurinkatu) osoite oli lähes kulmittain Puuvillatehtaankadun osoitteen kanssa, joten muuttomatka ei Matildallakaan ollut pitkä.⁹⁷ Molempien naisten lähtöosoitteet, Kalliokadulla ja Saarikadulla, olivat lähellä toisiaan joten on mahdollista että naiset tunsivat toisensa

⁹² Liite 4. (Edla D.).

⁹³ Liite 4. (Hilma Wi.).

⁹⁴ *ibid.* (Aina Ah.)

⁹⁵ *ibid.* (Maria Sn.)

⁹⁶ *ibid.* (Matilda P.)

⁹⁷ Liite 3. Numerot 4 (Puuvillatehtaankatu) ja 5 (Saarikatu).

entuudestaan ennen Puuvillatehtaankadulle muuttoa. Ainakin jokaviikkoisessa terveystarkastuksessa he ovat saattaneet tavata, joten päätös samaan osoitteeseen muuttamisesta on voinut syntyä lääkärille pääsyä odotellessa. Naisille yhteistä oli myös se, että molempien ura tarkastusnaisena kesti alle vuoden.

Pohjoinen rantakatu (Näsijärvenkatu) 31:ssä asui tammikuussa kaksi tarkastusnaista Albertiina ja Hilda. Naisista Albertiina viihtyi osoitteessa aina seuraavan vuoden maaliskuuhun, jolloin hän muutti Puuvillatehtaankatu 30:en.⁹⁸ Hilda muutti osoitteesta pois heinäkuussa II Amurinkatu 31:en ja sieltä marraskuussa II Amurinkatu 18:n.⁹⁹ Hildan ura tarkastusnaisena loppui kymmenen kuukauden jälkeen.

Kaupungin itäpuolella ei kaupunginosasta toiseen muuttokaan ollut kovin vilkasta. Ainoastaan yksi nainen muutti koko vuoden aikana kosken itäpuolella kaupunginosasta toiseen. Tämä muuttaja oli Ida G. joka kuului ”kokeilijoiden” ryhmään eli hän oli tarkastuskirjassa vain kuukauden ajan. Tuon kuukauden aikana hän muutti Tammelasta Kaivokatu 4:stä Juhannuskylään taloon numero 21.¹⁰⁰

Kaupunginosasta toiseen muuttoa tapahtui vähän. Amurista Tammelaan muutti vain kaksi naista. Näistä toinen toimi alalla ainoastaan helmikuun ja maaliskuun. Naisen ensimmäinen asunto oli IV Amurinkatu 10:ssä josta hän muutti Kaivokatu 23:en.¹⁰¹ Kyseinen osoite sijaitsee korttelin päässä Tammelantorista ja samalla alueella on myöhemminkin asunut runsaasti tarkastusnaisia. Toinen muuttaja toimi alalla vuoden 1895 tammikuusta seuraavan vuoden syyskuuhun asti. Nainen ilmoitti tammikuussa osoitteeseen II Amurinkatu 16:sta mutta jo helmikuussa osoite oli vaihtunut Pinninkatu 24:än. Tämä nainen oli melko liikkuvaa lajia, sillä jo saman helmikuun aikana hän oli muuttanut takaisin Amuriin tällä kertaa II Amurinkatu 18:sta. Runsaan vuoden aikana nainen muutti kuusi kertaa viiteen eri osoitteeseen, liikkuen Amurin ja Tammelan välillä.¹⁰² Myös kosken itäpuolella tapahtui

⁹⁸ Liite 4. (Albertiina H).

⁹⁹ Liite 4. (Hilda K..)

¹⁰⁰ Liite 2. Numerot 5 (Juhannuskylä nro 21) ja 6 (Kaivokatu 4).

¹⁰¹ *ibid.* (Aino S.)

¹⁰² *ibid.* (Ida Pö.)

kaupunginosasta toiseen muuttoa. Muuan tarkastusnainen aloitti toimintansa Armonkalliolla Kaarikatu 16:sta ja muutti yhdeksän kuukautta myöhemmin rautatien toiselle puolelle Osmonmäen kaupunginosaan, jossa hänen asuntonsa vaihtui vielä kahdesti ennen kuin nainen huhtikuussa 1896 uloskirjoitettiin tarkastusluettelosta.¹⁰³

Tammelasta Amuriin muutti kolme naista. Heidän muuttonsa ajoittuu loppuvuoteen lokamarraskuulle. yksi naisista ei ollut luettelossa kuin kuukauden ajan, mutta sinä aikana hän muutti kaivokatu 20:stä Kalliokatu 16.¹⁰⁴ Toinen naisista oli tarkastuksen alaisena viisi kuukautta. Vuoden 1895 aikana hän muutti kahdesti. Ensin III Tammelankatu 10:stä (Ilmarinkatu) V Amurinkatu 8:an (Sotkankatu) ja vielä saman vuoden joulukuussa IV Amurinkatu 5:en (Niemikatu).¹⁰⁵ Naisista kolmas oli tarkastustoimiston luettelossa kymmenen vuotta ja tuona aikana hänen kotiosoitteensa muuttuivat useamman kerran. Naisen nimi oli Aleksandra ja hänen ensimmäinen osoitteensa oli II Tammelankatu 9:n (Vellamonkatu), josta hän muutti IV Amurinkatu 19:n (Niemikatu).¹⁰⁶ Toisiinsa näitä kolmea naista ei yhdistä mikään muu kuin se, että he muuttivat suunnilleen samoihin aikoihin toiselle puolelle kaupunkia.

Syy siihen, että nämä kolme naista ovat lähteneet liikkeelle samoihin aikoihin, on voinut olla prostituutiopalveluiden kysynnän väheneminen Tammelassa. Tästä syystä he olivat ehkä päättäneet lähteä toiselle puolelle kaupunkia etsimään uusia asiakkaita. Toinen mahdollisuus on, että heidän vuokrasopimuksensa oli irtisanottu. Todennäköinen syy näiden naisten muuttamiselle on, että Tammelassa ei ollut riittävästi kysyntää ja muuttaminen toisaalle oli prostituution harjoittamisen kannalta paras vaihtoehto. Yhtenä syynä markkinoiden hiljentymiselle Tammelan alueella on varmasti ollut tarjonnan liiallinen kasvu suhteessa kysyntään. Kaupunginosassa asui vuoden aikana 15. Heistä viisi asui alueella viisi kuukautta tai enemmän. Loput kymmenen asuivat Tammelassa kuukauden tai korkeintaan kaksi. Tästä ryhmästä viisi asui Tammelassa alkuvuodesta ja viisi asui loppupuolella vuotta. Alkuvuodesta Tammelassa oli kymmenen tarkastusnaista ja loppuvuodesta heitä oli myös kymmenen.

¹⁰³ Liite 4. (Lydia S.)

¹⁰⁴ *ibid.* (Emma L.)

¹⁰⁵ *ibid.* (Eleonoora H.)

¹⁰⁶ *ibid.* (Aleksandra K.)

Vaihtuvuutta tarkastusnaisten joukossa siis oli vuoden aikana sen verran, että asiakaskunnalla pysyi mielenkiinto. Tammelassa asuneista naisista neljä tarjosi kaupunginosassa palveluksiaan vuoden verran ennen muuttamista tai lopettamista. Näillä naisilla oli ilmeisesti oma vakiintunut asiakaskuntansa, joka tuli joko kaupunginosan sisältä tai muualta kaupungista nauttimaan heidän palveluksistaan. Tällaisessa tapauksessa muuttaminen toisaalle ja siellä asiakaskunnan kerääminen alusta pitäen uudestaan ei varmasti tuntunut hyvältä vaihtoehdolta. Tarkastusnaiset ovat varmasti myös ymmärtäneet sen, että kaikki eivät voi tarjota palveluksiaan samalla alueella joten osa naisista on sen tähden muuttanut pois.

3.3. Kaupunki suuntaa uudelle vuosisadalle

Vuoteen 1900 tultaessa kaupungin väkiluku oli kasvanut jo 38788 asukkaaseen. Viidessä vuodessa kaupunki oli kasvanut vähän yli kolmellatuhannella asukkaalla. Asutus oli edelleen keskittynyt suurimmaksi osaksi kosken länsipuolelle, vaikkakin itäpuoli oli liitetty osaksi Tamperetta jo kaksikymmentä vuotta aiemmin ja sinne oli saatu myös uusi asemakaava.

Työväki oli Tampereella keskittynyt suuriin tehtaisiin. Kaupungin kolmessa suurimmassa tehtaassa työskenteli vuonna 1900 yli puolet työväestä. Kyseiset tehtaat (Finlayson, Tampella ja Lapinniemen puuvillatehdas) olivat tekstiilitehtaita ja niiden työväki koostui pääosin naisista.¹⁰⁷ Tampereen tehtaissa työskenteli lähes joka neljäs Suomen tehtaissa työskentelevistä naisista ja miltei tasan joka viides Tampereen tekstiilitehtaissa.¹⁰⁸

Vuoden 1900 alussa tilanne prostituoitujen asuinpaikkojen suhteen oli muuttunut. Nyt suurin osa naisten ilmoittamista osoitteista, yhteensä kuusi, sijoittui kaupunginosien 1-3 alueelle. Nämä kaupunginosat muodostavat kaupungin keskusta-alueen. Amuriin, Tammelaan ja Kyttälään sijoittuvien osoitteiden määrä oli keskustaan verrattuna hieman pienempi mutta nämä kaupunginosat olivat keskinäisessä vertailussa tasoissa. Tilanteessa ei tapahdu vuoden aikana suuria muutoksia puoleen tai toiseen, vaan keskusta säilyttää johtoasemansa koko vuoden ajan. Tammelaan osoitteensa ilmoittavien määrä pysyy kahdessa koko vuoden ajan.

¹⁰⁷ Rasila 1984, 23.

¹⁰⁸ Rasila 1984, 24.

Suurimmat vaihtelut vuoden aikana tapahtuvat Amurissa ja Kyttälässä. Parhaimmillaan Kyttälään ilmoittaa osoitteensa viisi tyttöä (lokakuussa) ja Amuriin kuusi (joulukuussa). Naisten määrä tarkastusluettelossa pysyy koko vuoden tasaisesti kahdenkymmenen molemmin puolin. Määrä on pienimmillään 19:n ja suurimmillaan 23. Vuosi on muutoinkin melko tasainen, sillä neljään kuukauteen ei naisten asumisessa ole minkäänlaisia muutoksia. Näin tapahtuu vuoden aikana toukokuusta elokuuhun kestäväenä ajanjaksona sekä toistamiseen marraskuussa.

Jälleen huomioitavaa on myös naisten keskittyminen lähelle toisiaan. Näin tapahtui esimerkiksi Kyttälänkadulla, jossa vierekkäisissä osoitteissa Kyttälänkatu 3 ja 5 asui yhteensä kolme naista. Huomionarvoista on myös se, että nyt naiset jäivät ”alalle” pidemmäksi ajaksi kuin kuukaudeksi. Syynä tähän on voinut olla työntekijöiden vähentynyt tarve, jolloin rahat elämiseen ja vuokraan on pitänyt hankkia jollakin muulla keinolla. Tällainen keino on ollut esimerkiksi ryhtyminen prostituoiduksi.¹⁰⁹ Vuoden 1900 aikana samassa osoitteessa asuvia pareja oli kuusi kappaletta. Näistä pareista kolme jakaa myöhemminkin saman asunnon. Parien jakautuminen menee tasan kosken itä- ja länsipuolen kanssa, joten tästä ei eroavaisuuksia synny kaupungin eri puolten kesken.

Paikallaan pysyneitä naisia oli vuoden aikana yksitoista, eli lähes saman verran kuin viisi vuotta aiemmin. Muuttamattomien määrä jakautui tasan kaupungin itä- ja länsipuolen kanssa. Itäpuolella paikallaan pysyneitä oli kuusi ja lännessä viisi. Muuttajia oli saman verran, kuin paikallaan pysyneitä. Tarkastusnaisista vain yksi kuului ”kokeilijoihin”, eli hän oli tarkastettavana vain kuukauden. Tämä nainen asui Amurissa Niemikatu 8:ssa, josta uutisoitiin myös Aamulehdessä kun naapurit olivat valittaneet talossa vietetystä huonosta elämästä.¹¹⁰ Talossa asui myös muita maksullisia naisia ja talon omistanut nainen sai syytteen huoneiden luovuttamisesta haureuden harjoittamiseen. Myös talon omistajattaren tytär oli toiminut talossa prostituoituna.¹¹¹ Ida oli otettu tarkastuksen alaiseksi joulukuussa 1897, joten hän oli jo ”vanha tekijä”. Ennen äitinsä taloon päätymistä Ida oli asunut useammassa paikassa. Kuudenteen asuntoonsa Niemikadulle hän muutti Läntinen puistokatu 8:sta eli

¹⁰⁹ Markkola 1994, 97.

¹¹⁰ Liite 2.. Numero 37.

¹¹¹ Aamulehti 1.11.1900 ”Valitus huonosta elämästä”.

Hämeenpuiston varrelta. Kun naapurit Niemikadulla hermostuivat talossa valitsevaan elämään, oli ainakin Idalla muutto edessään. Näin kävikin ja joulukuussa hän ilmoitti tarkastuskirjaan osoitteekseen Pellavatehtaankatu 20.¹¹² Ida palasi vielä Niemikatu 8:aan seuraavan vuoden huhtikuussa ja muutti sen jälkeen vielä kolmesti ennen kuin hänet uloskirjoitettiin syyskuussa 1902.

Amurissa osoitteet sijoittuvat alueen etelä-, länsi- ja itäpuolelle. Alueen pohjoisosa sekä keskusta olivat tarkastusnaisista vapaita alueita. Varsinaista keskittymää ei ollut. Ainoastaan Uudenkadun (Satakunnankatu) ja Sotkankadun kulmassa sijainnut talo muodosti tammikuun ajan tällaisen. Koska talo sijaitsi kulmatontilla, oli siihen kaksi sisäänkäyntiä ja kaksi osoitetta. Sotkankatu 15:sta asui Sofia niminen nainen ja Uusikatu 44:ssä Helena niminen kokenut tarkastusnainen. Sofia oli uusi tulokas tarkastusnaisena, sillä hänet oli otettu kirjoihin edellisen vuoden tammikuussa jolloin hän asui Kaivokatu 17. Sieltä tie toi Kaivokatu 29:n kautta lopulta Sotkankadulle, joka jäi Sofian viimeiseksi osoitteeksi sillä hänet uloskirjoitettiin tammikuun jälkeen.¹¹³ Helena oli jo vanha tekijä alalla ja hän oli ehtinyt olla jo vankilassakin asiaan liittyen. Vankilasta vapautumisen jälkeen hän palasi tarkastustoimiston kirjaan ja ilmoitti osoitteekseen Uusikatu 44, jossa hän oli asunut jo vuoden. Hieman etäämpänä näistä kahdesta asui Hilja, joka tuli tarkastustoimiston kirjoihin tammikuussa. Hänen ensimmäinen osoitteensa oli Makasiininkatu 12, joka ei sijaitse kovin kaukana Uusikatu 44:stä. Hiljan osoite vaihtui vuoden aikana kahdesti, ensin Kyttälänkatu 3:n ja vuoden lopulla Tammelankatu 21:n.¹¹⁴ Hilja oli tarkastuskirjassa aina järjestelmän loppuun eli vuoden 1905 lokakuuhun saakka.

Amurissa asui myös Ida, joka kirjattiin tarkastusluetteloon joulukuussa. Tuolloin hän ilmoitti osoitteekseen Niemikatu 18. Tässä osoitteessa hän asui seuraavat kolme vuotta ennen kuin lähti vuodeksi Helsinkiin. Mitä hän siellä teki, ei ole tiedossa. Palattuaan Tampereelle hän palasi tarkastustoimiston kirjoihin ja oli siinä Hiljan tavoin aina ohjesääntöisyyden lakkauttamiseen asti.

¹¹² Liite 4. (Ida Ah.)

¹¹³ *ibid.* (Sofia Jä.)

¹¹⁴ *ibid.* (Hilja So.)

Sofian poistuttua Sotkankadulta, osoitteeseen muutti joulukuussa Johanna. Hänet oli otettu tarkastettavaksi maaliskuussa, jolloin asunto oli ollut Puuvillatehtaankatu 25:ssä. Osoite ei jäänyt hänelle viimeiseksi, vaan kulku jatkui seuraavassa tammikuussa Kaivokatu 5:en ja sieltä takaisin Puuvillatehtaankadulle samaan osoitteeseen josta hän oli aloittanutkin.¹¹⁵ Johannan ura tarkastusnaisena päättyi maaliskuussa 1901, eli hän oli tarkastettavana yhteensä kolme kuukautta.

Kosken itäpuolelta asuneista naisista löytyy neljä, jotka muuttavat huomattavan usein yhtä aikaa ja samaan osoitteeseen. Ensimmäinen pari on Aina ja Emmi, jotka sisäänkirjoitettiin tammikuussa 1900. Tuolloin molemmat naiset asuivat Järvensivulla talossa numero 21. Vaikka naisten tiet erosivat huhtikuussa, olivat he kuitenkin saman katon alla jälleen seuraavan vuoden joulukuussa. Naiset myös asuivat muutaman kerran melko lähellä toisiaan vaikka eivät suoraan samassa talossa asuneetkaan.¹¹⁶ Päästyään sisään ammattiin naisten asuinkumppani ja osoite vaihtui. Aina muutti huhtikuussa Lätinen pitkäkatu 13:een, jossa asui jonkin aikaa kokeneemman tarkastusnaisen Ida W:n kanssa, joka oli ollut tarkastuskirjassa jo syyskuusta 1897. Ainan ja Idan yhteisasuminen päättyi lokakuussa kun Aina muutti Satamakadulle.¹¹⁷ Emmi puolestaan sai Läntiselle pitkälle kadulle joulukuussa muuttaessaan asuinkumppanikseen samassa kuussa sisäänkirjoitetun Kustaavan. Heidän tiensä erosivat seuraavan vuoden tammikuussa, kun molemmat muuttivat uusiin osoitteisiin Tammelassa.¹¹⁸ Näiden kahden tiet kohtasivat vielä seuraavan vuoden helmikuussa, kun Emmi ja Kustaava asuivat Aleksanterinkatu 31:ssä. Osoite jäi Kustaavan viimeiseksi hänen kolme kuukautta kestäneellä tarkastusnaisen urallaan, Emmi sen sijaan jatkoi vielä reilun vuoden kunnes hänetkin uloskirjoitettiin kesäkuussa 1902.

Itäpuolella asui yksitoista naista joista seitsemän oli aiemmin asunut myös länsipuolella, eli he olivat kaupungin puolelta toiselle muuttajia. Naisista kolme pysytteli koko toimintansa ajan kosken itäpuolella. He muuttivat osoitteesta toiseen, mutta muuttomatka ei koskaan ulottunut kosken ylitse. Vain yksi naisista muutti toimintansa aikana kosken ylitse kaupungin

¹¹⁵ Liite 4.. (Johanna Li)

¹¹⁶ *ibid.* (Emmi Ta. & Aina Al.)

¹¹⁷ Liite 4. (Ida Wi..)

¹¹⁸ *ibid.* (Kustaava Ju.)

länsipuolelle. Tarkastusnaisten joukossa oli myös yksi sisaruspari, Hilma ja Hilja. Sisaruksista Hilma kirjattiin tarkastusluetteloon syyskuussa 1899 ja Hilja vuoden 1900 tammikuussa. Hilma oli kirjattuna vuoden 1902 loppuun, sen sijaan Hilja oli luettelossa lokakuuhun 1905 saakka. Sisarukset asuivat samassa osoitteessa vain helmikuun 1902, muutoin he asuivat eri osoitteissa.¹¹⁹

Kuten länsipuolella myös itäpuolella tietyt kadut ja osoitteet olivat tarkastusnaisten suosiossa. Yksi tällainen oli Rautatienkatu 23, joka oli sijainniltaan mitä parhain sillä se sijaitsi rautatieasemaa vastapäätä. Tämän osoitteen jakoivat kuukauden ajan Ida W. ja Wilhelmiina, joka sisäänkirjoitettiin vuoden 1900 tammikuussa. Naisten yhteisasuminen jäi lyhytaikaiseksi, sillä Ida muutti helmikuussa Kyttälänkatu 7:än, joka jäi hänen viimeiseksi osoitteekseen.¹²⁰ Wilhelmiina sen sijaan viihtyi Rautatienkadulla aina seuraavan vuoden heinäkuuhun asti, jolloin hän muutti rautatien yli Tammelan puolelle.¹²¹

Tarkastusnaisista kovinkaan moni ei asunut Juhannuskylässä, eli alueella Rongankadusta pohjoiseen. Kaksi siellä kuitenkin asui, Ida Wi. ja Maria Ka. Molemmat naiset asuivat Wiinikankatu 10:ssä (Tuomiokirkonkatu), tosin heidän asumisensa välissä oli kuukausi. Ensin osoitteessa asui Maria, joka oli sisäänkirjoitettu edellisen vuoden kesäkuussa. Wiinikankadulle hän muutti tammikuussa ja osoite jäi hänen viimeisekseen. Marian ensimmäinen asunto oli sijainnut Wiinikankadulla, todennäköisesti tässä samassa osoitteessa. Sieltä hänen tiensä vei Pellavatehtaankadulle josta hän kolmen kuukauden kuluttua muutti Wiinikankadulle takaisin.¹²² Marian jälkeen Wiinikankadulle muutti helmikuussa Ida, joka oli ollut tarkastusluettelossa syyskuusta 1897 lähtien. Huhtikuussa Idan osoitteeksi oli vaihtunut Läntinen pitkäkatu 13 (Näsilinnankatu), eli hän muutti idästä länteen. Vierailu länsipuolella jäi Idan kohdalla reilun vuoden mittaiseksi jolloin hän muutti takaisin itäpuolelle ja Tammelaan. Siellä hän viihtyikin aina heinäkuussa 1902 tapahtuneeseen uloskirjoitukseensa saakka.¹²³

¹¹⁹ Liite 4. (Hilma So. & Hilja So.)

¹²⁰ *ibid.* (Ida Wa.)

¹²¹ Liite 4. (Wilhelmiina Ra.)

¹²² Liite 4. (Maria Ku.)

¹²³ *ibid.* (Ida Wi.)

Tammelassa yksi punaisista kaduista oli Pinninkatu. Kyseisellä kadulla asui koko tutkimusajan useita naisia mutta vuonna 1900 ainoastaan kaksi. Sigrid ja Eva asuivat naapuruksina vastakkaisilla puolilla katua. Sigrid asui Pinninkatu 17 ja Eva Pinninkatu 16. Sigrid oli sisäänkirjoitettu helmikuussa 1900 ja hänen uransa jatkui aina vuoden 1905 lokakuuhun.¹²⁴ Eva puolestaan oli hieman kokeneempi, sillä hänen uransa oli alkanut jo 1897 Kuninkaankatu 40:stä.¹²⁵

Yksi vähiten muuttaneista tarkastusnaisista oli Wilhelmiina H., hänen uransa kesti hieman vajaa kolme vuotta ja tuona aikana hän muutti kolmasti. Ensimmäinen osoite oli V Amurinkatu 19 josta hän muutti Tammelankatu 13, tämän jälkeen kestitkin melkein kolme vuotta ennen kuin hän seuraavan kerran muutti. Viimeiseksi osoitteeksi jäi 4. Linjakatu 64 Kyttälässä, jonka nainen ilmoitti osoitteekseen helmikuussa 1900.¹²⁶ Wilhelmiinan tavoin Olga S. oli harvakseltaan muuttaja. kolmen tarkastuskirjavuoden aikana osoitteita kertyi yhtä monta ja kahden viimeisen osoitteen välillä ehti kulua kolme vuotta. Olga aloitti Amurista elokuussa 1897, sieltä hän siirtyi keskustan kautta syyskuussa 1900 Tammelaan Kullervonkatu 8 joka jäi myös hänen viimeiseksi osoitteekseen tarkastuskirjassa ennen uloskirjoittamista.¹²⁷ Myös Judith kuului jossain määrin vähäisten muuttajien joukkoon. Nainen aloitti tarkastusnaisena joulukuussa asuen Tammelan ja Osmonmäen rajalla osoitteessa Peltokatu 7. Seuraavan vuoden puolella Judith siirtyi Osmonmäen puolelle ja uloskirjoitettaessa puolitoista vuotta myöhemmin hän asui Wartiotorninkadulla lähellä tulevan tuomiokirkon tonttia.¹²⁸

Jos edellä mainitut naiset olivat melko paikallaan pysyvää lajia, oli Hulda heidän vastakohtansa. Vähän yli viiden tarkastusvuoden aikana hän ehti muuttaa viisitoista kertaa, muuttojen välin vaihdellessa kuukauden ja vuoden välillä. Tuona aikana hän ehti kiertää kaupungin itä- ja länsilaidat. Syyskuuhun 1900 tultaessa hän oli ehtinyt muuttaa jo neljä kertaa ja muuttojen seurauksena päätynyt Kyttälänkatu 5:en. Kauan ei Hulda malttanut

¹²⁴Liite 4. (Sigrid Ja.)

¹²⁵ ibid. (Eva Hä.)

¹²⁶ Liite 4. (Wilhelmiina H.)

¹²⁷ ibid. (Olga S.)

¹²⁸ Liite 4. (Judith Oj.)

Kyttälässä asua, sillä jo joulukuussa hän oli muuttanut Amurinkatu 15.¹²⁹ Sieltäkin hän oli muuttanut pois seuraavassa tammikuussa jolloin suuntana oli jälleen kaupungin itäpuoli ja Kyttälä. lopulta Huldin ura päättyi joulukuussa 1902, jolloin hän kävi viimeisen kerran lääkärintarkastuksissa.

Ainoa tarkastusnainen, joka asui keskustan alueella, oli Aleksandra. Hänet oli otettu kirjattu tarkastusluetteloon lokakuussa 1898. Syyskuussa 1900 hän muutti Tiilitehtaankatu 7:än (Tiiliruukinkatu), jossa hän viihtyi kolme kuukautta kunnes muutti Suokatu 12:sta. Aleksandra oli tarkastusluettelossa toukokuuhun 1902 asti ja siihen mennessä hän oli muuttanut vielä kolme kertaa.¹³⁰ Keskusta-alueella asuminen oli varmasti ammatinharjoittamisen kannalta hyvä valinta. Asiakkaat olivat lähellä eikä rahaa kulunut välttämättä kovinkaan paljoa ajurien kyytimaksuihin. Toisaalta vuokra on varmasti ollut korkeampi kuin kaupungin reuna-alueilla.

Seitsemällä naisella ura päättyi vuoden 1900 alkupuolella. Syitä lopettamiselle ovat voineet olla muuttaminen toiselle paikkakunnalle, työpaikan löytyminen ja sitä kautta taloudellisen tilanteen parantuminen tai avioliiton solmiminen. Uran loppumiseen johtaneista syistä saa aavistuksen, kun tarkastelee poliisin luetteloa johon on koottu ilmoitukset tarkastusnaisille annetuista huomautuksista ja naisten antamista selvityksistä lääkärintarkastuksen laiminlyömisestä.¹³¹

3.4. Järjestelmän viimeinen vuosi 1905

Viimeisenä ohjesääntöisyyden voimassaolovuotena eli vuonna 1905, osoitteiden painopisteessä on havaittavissa selkeä muutos. Pääosa naisten ilmoittamista osoitteista sijoittuu Tammelan kaupunginosaan. Tämä muutos alkaa jo elokuussa 1901 ja Tammelan ”valta-asema” kestää aina vuoden 1905 elokuuhun. Parhaimpina aikana maaliskuussa 1902 Tammelaan osoitteensa ilmoitti kaksikymmentä naista. Vuoden 1905 tammikuussa naisten

¹²⁹ Liite 4. (Hulda Sa.)

¹³⁰ Liite 4. (Aleksandra Sa.)

¹³¹ Raporttikirja yleisten naisten tarkastuttamisten laiminlyönneistä 1895-1905.

määrä on laskenut neljääntoista ja siitä se edelleen hiipuu koko järjestelmän hiipumisen myötä viiteen. Kuitenkin koko vuoden 1905 Tammela on ilmoitettujen osoitteiden määrässä selvä ykköinen Amurin ollessa toisella sijalla. Vuoden aikana tarkastuskirjassa oli 40 naista. Näistä suurin osa, 25 naista, oli aloittanut uransa ennen vuotta 1905. Selvä vähemmistö, kaksitoista naista, kuului ”kokeilijoihin” eli he olivat tarkastettavana vain kuukauden ajan.

Vuoden alussa pitkään alalla olleista naisista 18 asui kaupungin itäpuolella, kuusi länsipuolella ja yksi naisista oli täysin vailla asuntoa. Tämä nainen ehti olla ilman asuntoa lähes puolitoista vuotta ennen kuin asunto löytyi. Asunnottomuutta edeltänyt osoite oli Naistenlahdessa Sahankatu 39:ssä, jossa hän ehti asua seitsemän kuukautta. Vuoden 1904 heinäkuun ja 1905 marraskuun välillä asuntoa ei ollut, mutta silti tätä naista ei oltu tuomittu irtolaisuudesta vankeuteen. Missä hän on asunut tuon ajan, sillä ainakin talvella olisi hyvä olla katto pään päällä. Mahdollista on, että tämä Olga on asunut toisten tarkastusnaisten nurkissa, viettäen yön siellä ja toisen täällä. Tällaiseen antaa viitteitä se, että Olga muuttaa kahden muun naisen kanssa marraskuussa 1905 Tammelaan Kaivokatu 5:en. Olgalla ei ollut aiempaa asumistaustaa kummankaan kanssa, mutta todennäköistä on että naiset ovat tavanneet toisensa lääkärintarkastuksessa ja sopineet muutosta.

Länsipuolella asuneista naisista kolme muutti vuoden aikana kaupungin itäpuolelle, kaksi muutti Amurin sisällä ja yksi pysyi paikoillaan. Itäpuolelta länsipuolelle muutti vuoden aikana seitsemän naista. Näistä naisista yksi muutti vielä saman vuoden aikana takaisin itäpuolelle. Viisi muutti kaupunginosan sisällä ja kahdella muutto tapahtui kaupunginosasta toiseen. Viidellä naisella vuoden aikana ilmoitettu osoite jäi viimeiseksi ja heidän uransa päättyi ennen kuin ohjesääntöisyys kaupungissa virallisesti lakkautettiin.

Kokeilijoiden joukossa oli kaksi samassa osoitteessa asunutta paria, joista molemmat asuivat kaupungin länsipuolella. Pareista toinen, Selma Pa. ja Hilda Le., asuivat Amurissa Saarikatu 2:ssa. Pareista toinen, Warma Sa. ja Lempi Ku. asuivat Tahmelassa Siukosen talossa.¹³² Myös kaksi muuta kokeilijaa asui kaupungin länsipuolella. He olivat Mimmi Si. ja Lempi Ku. Naisista Mimmi asui Amurissa Niemikatu 14:ssä ja Lempi Puutarhakatu 12:ssa, joka sijoittuu

¹³² Talon tarkasta sijainnista ei ole tietoa.

I kaupunginosaan. Kosken itäpuolella asuneet kokeilijat sijoittuivat hieman hajanaisemmin. Kuudesta naisesta yksi asui Armonkalliolla, kaksi Kyttälässä ja kolme Tammelassa.¹³³

Yksi Tammelassa asuneista kokeilijoista oli Lempi Sa. joka asui Kullervonkatu 11:sta. Hänen kanssaan Kullervonkadulla asui Aleksandra St., joka oli hieman kokeneempi tarkastusnainen. Kullervonkadulle Aleksandra muutti Otavalankatu 2:sta jossa hän asui kahden kuukauden ajan yhdessä Ihanelma He:n kanssa. Hän oli ollut tarkastuskirjassa kaksi vuotta Aleksandraa pidempään. Ihanelma oli asunut koko ajan kaupungin itäpuolella, mutta hänen viimeiseksi jäänyt osoitteensa oli Amurissa Saarikadulla.¹³⁴ Kokeilijoiden joukkoon voi laskea myös Maria Ha.:n ja Amanda Pet:en, jotka olivat alalla muutaman kuukauden ajan vuoden alkupuolella. Maria kirjoitettiin sisään tammikuussa, jolloin hän asui II Tammelankatu 9:ssä. Sieltä hän muutti toukokuussa Juhannuskylään taloon numero 15. Marian ulos kirjoittaminen tapahtui toukokuussa, eli hänen uransa jäi neljän kuukauden mittaiseksi. Amanda oli tarkastuksen alaisena vain kolme kuukautta, kesäkuusta syyskuuhun. Amandan ensimmäinen asunto sijaitsi Juhannuskylässä talossa numero 123 ja sieltä hän muutti syyskuuksi Juhannuskylä 136:en. Kaikille kokeilijoille on yhteistä se, että heidät on sisäänkirjoitettu vuoden loppupuolella muutamaa kuukautta ennen kuin tarkastusjärjestelmä lakkautettiin Tampereella.

Vaikka useamman kuin kahden tarkastusnaisen yhdessä asuminen oli kielletty, löytyy silti osoitteita joissa asui useampi nainen. Yksi tällainen oli Tammelassa sijainnut Kaivokatu 5:ssä, jossa neljä tarkastusnaista asui yhdessä marraskuun ajan eli tarkastustoiminnan viimeisen kuukauden. Kyseisessä osoitteessa asuivat Aleksandra Po., Johanna En. ja Ida Jä. Naiset olivat toimineet alalla vähintään kaksi vuotta, pisimpään alalla oli toiminut Johanna jonka ura oli alkanut jo kahdeksan vuotta aiemmin. Naisista kaksi, Aleksandra Po. ja Ida Jä., olivat tuttuja jo entuudestaan. He olivat asuneet yhdessä Kaivokatu 5:ssä jo vuoden alussa tammikuusta syyskuuhun. Tuolloin Ida muutti Amuriin Saarikadulle ja kuukautta myöhemmin Aleksandra oli muuttanut Mäkipääkadulle Tammelassa. Aleksandran ja Idan lisäksi Kaivokadulla heidän kanssaan asui myös Olga Ni., joka viihtyi osoitteessa aina

¹³³ Liite 4. (Naimi Jo., Iida Mä., Hilma Ka., Elsa Le., Lempi Sa., Alma To.)

¹³⁴ Liite 4. (Aleksandra St. & Ihanelma Hel. & Lempi Sa.)

lokakuuhun asti, jolloin hän muutti samaa katua alaspäin Kaivokatu 40:en.¹³⁵ Olgan kanssa samaan osoitteeseen muutti myös Ida, joka palasi Amurista takaisin Tammelaan. Olgalle tämä Kaivokadun osoite jäi viimeiseksi ja hänen uransa päättyi lokakuussa. Ida sen sijaan muutti vielä kerran, takaisin Kaivokatu 5:en jossa hänen asuinkumppaninaan oli vanha tuttu Aleksandra. Marraskuussa samassa Kaivokadun osoitteessa asuivat myös Olga Lä. ja Johanna En. Heidän kanssaan Idalla ja Aleksandralla ei ollut yhteistä menneisyyttä. Johanna ja Olga olivat asuneet kolme vuotta aikaisemmin yhdessä Amurissa Pohjoinen rantakatu 31:ssä.¹³⁶ Naiset eivät olleet kovin paikkasidonnaisia, vaan kaikki kolme olivat asuneet niin länsi- kuin itäpuolella kaupunkia.¹³⁷

Miksi näiden neljän naisen on sallittu asua samassa osoitteessa, vaikka periaatteessa poliisi on voinut olettaa että Kaivokatu 5:ssä on sijainnut ilotalo. Miksi poliisi ei puuttunut näiden naisten asumisjärjestelyihin? Laissa oli kuitenkin selkeästi kielletty huoneen pitäminen haureuden harjoittamista varten.¹³⁸ Periaatteessa tätä lainkohtaa tulkittiin niin, että kaksi tarkastusnaista sai asua yhdessä mutta kolme tai useampi samassa osoitteessa merkitsi bordellia. Tarkastusjärjestelmän lakkauttaminen on saattanut vaikuttaa siihen, että viranomaisilla ei enää ole ollut halua puuttua tilanteeseen. Kaivokatu 5 omistaja tuntui suosineen tarkastusnaisia muutoinkin. Talossa asui vuosien 1901 ja 1905 välisenä aikana yhteensä kahdeksan naista, joista neljä järjestelmän viimeisenä voimassaolokuukautena. Kyseinen osoite sijaitsee Tammelan pohjoisosassa alueella joka tunnetaan kaupunkilaisten keskuudessa Osmonmäkenä. Tällä kyseisellä Kaivokadun osalla on ollut useita muitakin osoitteita, joissa tarkastusnaisia on asunut, tosin eri vuosina. Miksi sitten edellä kerrotun kaltaisia tapauksia on tapahtunut? Eräs selittävä tekijä voi olla, että aiempi tuttavuus ja kokemukset yhdessä asumisesta ovat helpottaneet samaan osoitteeseen muuttamista. Myös yhteinen ammatti ja sitä kautta koetut yhteiset kokemukset ovat varmasti olleet yhtenä tekijänä. Naisten asumista tarkasteltaessa huomiota kiinnittää se, miten pitempään prostituoituna olleet henkilöt suosivat tiettyjä osoitteita ja saattoivat asua niissä yhdessä toistensa kanssa. Tampere ei kuitenkaan ollut mikään suurkaupunki eikä asuntoja ollut

¹³⁵ Liite 4. (Ida Jä. & Aleksandra Po. & Olga Ni.)

¹³⁶ Liite 4. (Johanna En. & Olga Lä.)

¹³⁷ *ibid.* (Aleksandra Po., Ida Jä., Johanna En.)

¹³⁸ Rikoslaki 1899, 20.luku 10§.

liiemmäti vapailla markkinoilla, joten varmasti suopeiden talonomistajien tiedot levisivät naisten keskuudessa puskaradion kautta nopeastikin.

Useamman naisen osoitteet ovat lähinnä poikkeuksia jotka vahvistavat säännön. Naiset ja talonomistajat ilmeisesti tiesivät tämän bordellipykälän, joten yleistä oli että naiset asuivat pareittain tai yksin. Itäpuolelta tällaisia pareja löytyi kaksi. Aleksandra K. ja Olga Si. olivat jo kaksi vuotta aikaisemmin asuneet lyhyen aikaa yhdessä. Naiset asuivat sen jälkeen vuoden verran erillään kunnes loppuvuodesta 1904 tiet kohtasivat Tammelankatu 13:ssa.¹³⁹ Yhdessä asumista kesti seuraavan vuoden kesäkuuhun, jolloin Olga oli muuttanut Helsinkiin ja hänen uransa Tampereen tarkastustoimiston kirjoissa päättyi. Aleksandra asui Tammelankadulla vielä neljä kuukautta kunnes muutti viimeiseksi jääneeseen osoitteeseensa Ilmarinkatu 14. Aleksandra oli varsinainen konkari, sillä hänet oli otettu tarkastustoimiston kirjoihin tammikuussa 1895, eli kun tarkastusten valvonta siirtyi poliisille. Kymmenen vuoden aikana hän ehti muuttaa yhdeksäntoista kertaa ja eri osoitteita kertyi kaksikymmentä eli hän ei koskaan asunut samassa osoitteessa kahta kertaa.

Tammelalan osoitteista myös Moisionkatu 33 on ollut yksi suosituimmista. Suurimpana syynä on varmasti ollut se, että talo on sijainnut aivan Tammelantorin läheisyydessä. Osoitteen ensimmäinen asukas oli Wilhelmiina Sa., joka viihtyi osoitteessa joulukuusta 1904 aina seuraavaan joulukuuhun. Wilhelmiinan asuinkumppani vaihtui kahdesti. Ensin hän sai heti tammikuussa kanssaan asumaan Lempin, joka oli otettu tarkastusnaiseksi toukokuussa 1902. Lempi oli asunut pääosin Amurissa, mutta nyt uran viimeinen osoite oli vaihtunut itäpuolelle koskea.¹⁴⁰ Lempin jälkeen Wilhelmiinan kanssa ei asunut ketään tarkastuskirjassa olevaa. Lokakuussa Wilhelmiinan asuinkumppaniksi muutti Anna Li. Hänen uransa oli alkanut Wilhelmiinan ja Lempin tavoin 1902. Annan osoitteet olivat vaihdelleet Amurin ja Tammelalan välillä hyvinkin taajaan. Anna viihtyi Moisionkadulla kaksi kuukautta ennen muuttoaan viimeiseksi jääneeseen osoitteeseen Sotkankatu 15:sta.¹⁴¹ Wilhelmiina ja Lempi ovat saattaneet tuntea toisensa jo aiemmin, sillä naiset olivat asuneet edellisen vuoden helmikuusta

¹³⁹ Liite 4. (Aleksandra K. & Olga Si.)

¹⁴⁰ Liite 4. (Lempi Le.)

¹⁴¹ *ibid.* (Anna Li.)

kesäkuuhun naapureina Puuvillatehtaankadulla. Wilhelmiina asui Puuvillatehtaankatu 22:ssa ja Lempi Puuvillatehtaankatu 21:ssä.¹⁴²

Huomioitavaa Tammelaan sijoittuvissa osoitteissa on, että ne sijaitsevat alueen itä-länsi suunnassa halkaisevan Tammelan puistokadun itäpuolella, näin etenkin Tammelantorin pohjoispuolelle sijoittuvien osoitteiden kohdalla. Torin eteläpuoliselle alueelle sijoittuvat osoitteet ovat levittäytyneet tasaisemmin Tammelan puistokadun molemmille puolille. Yhtenä todennäköisimpänä selityksenä tälle voi olla se, että Tammelan rakentaminen on alkanut torin eteläpuolelta ja levinnyt sitten vähitellen pohjoisemmaksi.

Kuten aikaisempinakin vuosina, osoitteita joissa asui vähintään kaksi tarkastusnaista, oli useita. Nämä osoitteet keskittyvät pääasiassa kosken itäpuolelle, mutta löytyi länsipuoleltakin viisi osoitetta, Saarikatu 2, Kalliokatu 13 ja 16 sekä Puuvillatehtaankatu 36 Amurissa ja Siukosen talo Tahmelassa. Siukosen talon tarkemmasta sijainnista ei ole tietoa, sillä naiset ovat ilmoittaneet asuinpaikakseen pelkän talon nimen. Tämä käy järkeen siitä syystä, että Tahmelassa ei vielä ollut virallista asemakaavaa eikä näin ollen virallisia osoitteitakaan. Samoin taloja oli vähän, joten viranomaiset varmasti tiesivät missä kyseinen talo sijaitsi. Saarikadun ja Kalliokadun osoitteet sijaitsivat lähellä toisiaan. Saarikatu 2 ja Kalliokatu 16 tontit olivat samassa korttelissa kulmittain toisiinsa nähden. Kalliokatu 13 puolestaan sijaitsi lähes suoraan vastapäätä Kalliokatu 16:a.¹⁴³ Kalliokadulla asuneet naiset, Ida Jo. ja Emma Se., olivat toisilleen ennalta tuttuja, sillä molemmat olivat tarkastuskirjan mukaan asuneet edellisessä kuussa Haarakatu 4:ssä Armonkalliolla. Siellä asumista ei tosin kestänyt kuin kuukauden kunnes naisille tuli muutto Amuriin.¹⁴⁴ Samanlainen on ollut tilanne myös Puuvillatehtaankatu 36:ssa asuneilla naisilla, jotka olivat kuukautta aiemmin asuneet Kalliokatu 16:sta. Tämä parivaljakko oli tutustunut toisiinsa jo helmikuussa 1903 asuessaan hetken aikaa yhdessä Riemula-nimisessä talossa.¹⁴⁵ Onko talo sijainnut itä- vai länsipuolella kaupunkia ei ole tiedossa. Sigridin osoite ennen Riemulaan muuttoa ja Annan seuraava osoite

¹⁴² Liite 4. (Wilhelmiina Sa. & Lempi Le.)

¹⁴³ Liite 1.

¹⁴⁴ Liite 4. (Ida Jo. & Emma Se.)

¹⁴⁵ *ibid.* (Anna Ka. & Sigrid Ja.), Riemulan sijainnista tekijällä ei ole tietoa. Talo oli kuitenkin suosittu asuinpaikka 1903, jonka jälkeen se katoaa osoitetiedoista.

Riemulan jälkeen sijaitsivat kaupungin länsipuolella. Näiden tietojen perusteella on kuitenkin vaikea mennä sanomaan varmasti missä tämä talo lopulta sijaitti. Talon nimi on kuitenkin ollut asujaimistoonsa sopiva.

Toisenlaisiakin kohtaamisia oli, sillä kolme paria ei tuntenut toisiaan aiemmin. Näin oli ainakin Juhannuskylä 136, Kullervonkatu 11 ja Vartiotorninkatu 1 asuneiden parien kohdalla. Kullervonkadun tapauksessa molempien naisten toimiminen alalla jäi lyhytaikaiseksi. Kokeneempi ehti olla poliisin kirjoissa vähän yli vuoden kun toisella kirjoissa olo jäi kuukauden mittaiseksi.¹⁴⁶ Juhannuskylässä asuneesta parista Josefiina oli selvästi kokeneempi, sillä hän oli ehtinyt olla tarkastettavana kolme vuotta. Asuinkumppani Amanda kuului kokeilijoihin, sillä hän oli tarkastettavana ainoastaan kolme kuukautta. Vartiotorninkadulla asui edellisen vuoden lopulla kolmikko, joka kuitenkin hajosi kaksikoksi heti tammikuussa. Yhteistä näille kolmelle oli ainoastaan oleminen tarkastuskirjassa, aiempaa yhteistä asumistaustaa heillä ei ollut ennen eikä jälkeen Vartiotorninkadulla asumisen. Kaikki kolme olivat melko kokeneita alalla, sillä jokaisen ura oli kestänyt vähintään neljä vuotta.¹⁴⁷ Yksi kolmikön naisista, Ida Jo., muutti syyskuussa Haarakatu 4:än. Siellä hän jakoi asunnon yhdessä Emma Se.:n kanssa. Näilläkään kahdella naisella ei ollut entisyyttä keskenään.¹⁴⁸

Tarkastusnaisista löytyy 12 naisen ryhmä, jotka ovat asuneet yksin koko tarkastuskirjassa olemisen ajan. Heillä on varmasti ollut naapureita, mutta nämä naapurit eivät ole olleet tarkastustoimiston kirjassa. Heitä oli vuonna 1905 yhteensä kaksitoista. Naisia asui sekä kosken länsi- että itäpuolella kuusi. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että naisista kolme vapautettiin tarkastuksesta ja yksi nainen kuoli kesäkuussa. Länsipuolella asuneista naisista kaksi asui lähellä toisiaan. Lydian ja Ainan erotti toisistaan yksi tontti ja korttelien välissä kulkeva Kalliokatu.¹⁴⁹ Kosken itäpuolella naiset asuivat hajanaisemmin. Heidän osoitteensa sijoittuivat Armonkalliolle, Juhannuskylään, Kyttälään sekä Tammelaan. Tähän yksin koko tarkastuskirjassa oloaikansa asuneiden naisten ryhmään kuului seitsemän kokeilijaa. Heidät oli kirjoitettu tarkastusluetteloon aivan ohjesääntöisyyden lopulla, joten se selittää miksi

¹⁴⁶ Liite 4. (Aleksandra St. & Lempi Sa.)

¹⁴⁷ Liite 4. (Olga Bi. & Ida Jo. & Wilhelmiina Ra.)

¹⁴⁸ *ibid.* (Emma Se. & Ida Jo.)

¹⁴⁹ Liite 1.

naisten ura jäi ainakin virallisesti lyhyeksi. Koska tarkastukset lopetettiin marraskuussa eikä naisista ole sen jälkeen merkintöjä, on heidän alalle jäämisensä arvoitus. Yksi naisista oli tarkastuksen alaisena viiden kuukauden ajan tammikuusta toukokuuhun. Tämä Maria niminen nainen ehti tuona aikana muuttaa kerran II Tammelankatu (Vellamonkatu) 9:stä Juhannuskylä 15:n.¹⁵⁰ Neljällä naisella ura oli alkanut edellisenä vuonna heinäkuun ja joulukuun välisenä aikana. Kolmen osalta tarkastukset loppuivat vuoden 1905 kesäkuussa uloskirjoittamiseen. Neljännen naisen tarkastukset loppuivat kuolemaan.

Tätä yksinäisten joukkoa yhdisti myös se, että he olivat paikoillaan pysyviä. Naisista viisi muutti koko uransa aikana vain kerran sen jälkeen kun heidät oli tarkastustoimiston luetteloon kirjattu. Muuttaessaankin he olivat melko paikkauskollisia. Kahdella naisella muutto tapahtui kaupunginosan sisällä, kaksi muutti kaupunginosasta toiseen mutta he eivät menneet kosken ylitse.¹⁵¹ Vain yksi nainen muutti kosken itäpuolelta länsipuolelle.¹⁵² Tällainen samassa osoitteessa pitkään asuminen on ainakin osittain voinut johtua siitä, että naiset eivät tuoneet asiakkaita kotiinsa ja näin aiheuttaneet pahennusta naapureissa.

Yleensä tarkastusnaiset olivat melko liikkuvaista sorttia. Jossakin osoitteessa saatettiin asua pidempäänkin, mutta toisista osoitteista on muutettu pois jo kuukauden jälkeen. Onko tähän ollut syynä vuokraisännän hermostuminen yöllisiin vieraisiin vai ovatko markkinat ehtyneet, sitä on vaikea sanoa. Toisaalta muuttaminen ei ole ollut kovin hankalaa, sillä omaisuus on saattanut rajoittua muutamaan vaatenyssäkkään ja joihinkin pieniin henkilökohtaisiin tavaroihin. Muuttaminen on muutoinkin ollut yleisempää naimattomien työväenluokkaan kuuluvien henkilöiden keskuudessa.¹⁵³

Suurimmalla osalla vuonna 1905 kirjoissa olleella naisella toiminta päättyi joulukuussa. Näitä naisia on yhteensä kolmetoista. Toiseksi eniten naisia ulos kirjoitetaan lokakuussa, yhteensä kymmenen. Tämä on selitettävissä sillä yksinkertaisella syyllä, että suurlakko ja sen mukanaan tuomat vaatimukset yhteiskunnallisista uudistuksista alkoivat vaikuttaa juuri

¹⁵⁰ Liite 4. (Maria Ha.)

¹⁵¹ Liite 4. (Aina As., Lydia La., Saima Li., Maria Ha.).

¹⁵² *ibid.* (Aina H.)

¹⁵³ Rasila 1984, 217.

loppuvuodesta 1905. Niin sanottu punainen julistus annettiin Tampereen raatihuoneen parvekkeelta 1:nen marraskuuta 1905.¹⁵⁴ Julistuksen seurauksena ryhdyttiin vaatimaan ohjesääntöisen haureuden lopettamista. Näin tapahtuikin, vaikka poliisi loppuvuoden ajan vielä toimitti naisia kaupunginlääkärin tarkastettavaksi, tosin satunnaisesti. Tampereelle perustettiin suurlakon aikana siveyskomitea, joka ryhtyi kitkemään ohjesääntöistä prostituutiota kaupungista. Komitea oli perustanut vastaanottokodin Kaupinojan sahan asuinrakennukseen. Tampereen Uutiset julkaisi marraskuussa kirjoituksen, jossa kerrottiin niiden talonomistajien nimet ja osoitteet jotka oli yleisen syyttäjän toimesta haastettu oikeuteen.¹⁵⁵ Samassa jutussa mainittiin myös näissä huonomaineisissa paikoissa käyneiden herrasmiesten sekä asiakkaita kyydinneiden ajurien saaneen haasteen oikeuteen.

4. Kaupungin länsi- ja itäpuoli

Tampere perustettiin alkujaan Tammerkosen länsipuolelle ja kaupungin ensimmäinen laajenemissuuntakin oli lännessä. Kosken itäpuolta ei voitu liittää kaupunkiin, koska se kuului Messukylän pitäjään ja sijaitsi toisessa läänissäkin. Amurin kaupunginosan ensimmäiset talot rakennettiin 1860-luvulla ja alue kasvoi vähitellen. Näin ollen kaupungin vanhin asutokanta keskustan jälkeen olikin Amurissa. Kaupunki laajeni kosken itäpuolelle 1870-luvun lopulla Juhannuskylän ja Kyttälän alueen liitoksen myötä ja 1900-luvun alussa kaupunki kasvoi rautatien itäpuolelle, jonne syntyi Osmonmäen ja Tammelan kaupunginosat.¹⁵⁶ Näissä viimeksi mainituissa kaupunginosissa oli kaupungin uusin rakennuskanta. Uusille alueille tehtiin harvoin osakeittiöitä, joka oli tyypillinen asuntomalli vanhemmissa kaupunginosissa, niiden sijaan asunnot olivat joko hellahuoneita tai huoneen ja keittiön asuntoja. Kaupungin länsi- ja itäpuoli muotoutuivat siten omien aikakausiensä asumisihanteiden mukaisiksi.

¹⁵⁴ Julistuksen nimi ei johdu sen aatteellisesta pohjasta, vaan paperista jolle se oli painettu.

¹⁵⁵ Tampereen Uutiset 16.11.1905 ”Siveettömyyspaikkojen sulkeminen”.

¹⁵⁶ Liite 1.

4.1. Millaisia olivat asunnot?

Asunnot kosken itä- ja länsipuolella poikkesivat jonkin verran toisistaan. Itäpuolella asunnot olivat suurimmalta osin osakeittiöitä kun taas länsipuolelle rakennettiin joko hellahuoneita tai huoneen ja keittiön asuntoja. Huoneen ja keittiön asunnot oli yleensä tarkoitettu perheellisille ja hellahuoneet yksinasuville¹⁵⁷. Tämän takia moni tarkastusnainen asui hellahuoneessa. Mitä myöhemmin alue syntyi, sen todennäköisemmin niille ei enää rakennettu osakeittiöasuntoja. Samoin talonomistajat olivat uusilla alueilla useammin yksityisiä kuin yrityksiä. Sekä kaupungin länsi- että itäpuolella tyypillisin asuinrakennus oli yksikerroksinen puutalo, jossa oli kivijalka. Taloissa oli useampi asunto, joista yhdessä saattoi asua talonomistaja itse. Sivistyneet piirit sekä työväenyhdistys ja raittiusseura kiinnittivät etenkin 1900-luvun alussa huomiota työväestön asumisoloihin. Yleisesti nämä edellä mainitut yhteisöt pitivät asumisoloja kurjina ja epäsovivina ja vaativat muun muassa huonekoon kasvattamista.¹⁵⁸ Asuntojen huonekoko kasvoikin vähitellen ja osakeittiöasunnot jäivät vähitellen pois asuntorakentamisesta. Pääsuuntaus oli, että mitä myöhemmin alue rakennettiin, sen todennäköisimmin siellä ei ollut osakeittiöitä vaan huoneen ja keittiön asuntoja.¹⁵⁹ Teollisuuslaitosten, erityisesti Finlaysonin rakennuttamia, osakeittiötaloja löytyi pääasiassa kaupungin länsipuolelta erityisesti Amurista. Itäpuolella asuntojen rakentamisesta vastasivat suurimmaksi osaksi yksityiset henkilöt, jotka sitten vuokrasivat huoneita niitä tarvitseville. Mikäli asunto oli iso tai vuokralainen halusi saada ylimääräistä tuloa, oli Tampereella erittäin yleistä ottaa niin sanottu asukki eli alivuokralainen. Useimmiten kaupunkiin muuttaneen naisen tai miehen ensimmäinen asunto oli jonkun sukulaisen tai tuttavän luona alivuokralaisena. Tällaisen järjestelyn avulla uuden kaupunkilaisen oli helpompi päästä omilleen uudessa ympäristössä.¹⁶⁰

Työväenasunnoissa huonekoko oli pieni suhteessa asujien määrään. Tähän kiinnittivät jo aikalaiset huomiota, mutta asialle ei tehty mitään vaikka pieniä asuntoja pidettiin

¹⁵⁷ Markkola 1994, 71.

¹⁵⁸ Markkola 1994, 148.

¹⁵⁹ Markkola 1994, 72.

¹⁶⁰ Markkola, 1994, 85.

pääasiallisena syynä kulkutautien leviämiseen.¹⁶¹ Tyypillinen tarkastusnaisen asunto oli kamarin ja keittiön asunto yksityiseltä vuokranantajalta.¹⁶² Syynä tähän oli se, että tehtaiden asuntoihin olivat etusijalla perheelliset työntekijät.¹⁶³ Tosin tehtaiden rakentamia asuntoja ei riittänyt edes kaikille perheellisille asunnon tarvitsijoille. Työläisten asuinolot ja asuntojen vähäisyys olikin lähes jatkuva keskustelun aihe kaupungin sanomalehdissä.

Asuntojen koko määräytyi tontin koon mukaan. Esimerkiksi Amurissa tontit olivat suuruudeltaan noin 23 x 30 metriä, eli suurta taloa ei voinut tontille rakentaa. Ahtautta oli pyritty lieventämään siten, että kussakin korttelissa oli vain neljä tonttia jolloin jokaisella tontilla oli kahdella puolella avoin katu. Samoin jokaiselle tontille oli jätettävä noin 200 neliömetrin vapaa piha-alue.¹⁶⁴ Asuinrakennus rakennettiin yleisesti tontin kadunpuoleiseen reunaan tai useamman huoneiston rakennuksen ollessa kyseessä tontin kulmaan. Mikäli tällaisessa talossa oli sisäänkäynti kadun puolelta, saattoi käydä niin että yhdellä rakennuksella oli kaksi virallista osoitetta. Rakennustavassa ei ollut eroja kaupungin länsi- ja itäpuolen välillä. Tämä on ymmärrettävää, sillä rakentamalla tontin reunaan tai kulmaan ei talonomistajan tarvinnut rakentaa aitaa koko tonttinsa ympäri. Samoin pihassa sijaitsevat talousrakennukset jäivät piiloon. Kahdella tai useammalla hellahuoneella tai huoneen ja keittiön asunnolla oli yksi yhteinen sisäänkäynti. Yleensä tämä sisäänkäynti asuntoihin sijaitsi rakennuksen sisäpihalla. Tämä sisäänkäynnin sijainti on ollut hyvä ajatellen prostituoitujen asiakkaita, jotka ovat välttyneet utelioiden kadulla kulkijoiden katseilta mennessään tarkastusnaisten luokse. Koska muutamassa tapauksessa tarkastusluetteloon on ilmoitettu kahden tai useamman naisen kohdalla sama osoite, on todennäköistä että he ovat asuneet samassa portaikossa mutta eri huoneissa. Tällainen asumisjärjestely on taannut niin sanotusti työrauhan. Mikäli naapurit eivät ole olleet toisia tarkastusnaisia, on ammatinharjoittaminen pitänyt todennäköisimmin hoitaa muualla kuin omassa asunnossa, jotta naapurit eivät ole saaneet syytä valittaa häiriöistä..

¹⁶¹ Markkola 1994, 151.

¹⁶² Aamulehti 17.5.1895 ”Vuokralle tarjotaan”. Aamulehti 19.9.1905 ”Vuokralle tarjotaan”.

¹⁶³ Markkola 1994, 71.

¹⁶⁴ Rasila 1984, 185.

4.2. Vuokran antajat

Huolimatta siitä, että tarkastusnaisista suurin osa teki myös laillista työtä, he asuivat erittäin harvoin tehtaiden rakennuttamissa vuokrataloissa. Yleensä naiset asuivat yksityisten talonomistajien omistamissa taloissa. Naisten ilmoittamia asuinosoitteita tarkasteltaessa on havaittavissa, että tietyt osoitteet olivat tarkastusnaisten suosiossa. Jo kolmekymmentä vuotta aiemmin Tampereen Sanomissa oli uutisoitu kyttäläläisistä talonomistajista, jotka suosivat prostituutioon taipuvaisia naisia, koska nämä kykenivät maksamaan parempaa vuokraa kuin tavallinen työmies.¹⁶⁵ Miehet ansaitsivat keskimäärin 18 markkaa viikossa, kun naisten viikkopalkka oli 12 markkaa.¹⁶⁶ Tehtaiden omistamissa asunnoissa kuukausivuokra vastasi keskiverto työmiehen 4-5 päivän palkkaa, kun yksityisten vuokraamissa asunnoissa vuokra saattoi olla kaksinkertainen.¹⁶⁷ Kun otetaan vielä huomioon se, että naiset saivat yleisesti pienempää palkkaa, niin ei ole ihme jos yksityiset vuokranantajat katsoivat sormiensa läpi vuokralaistensa luvattomia puuhia. Asunnonomistaja saattoi myös itse toimia parittajana tai muutoin edesauttaa prostituution harjoittamista. Eräässä tällaisessa tapauksessa äiti oli saanut tuomion haureuden edistämisestä. Naisen tytär sai tuomion haureudesta samoin kuin äidin ja tyttären asuinkumppani.¹⁶⁸ Tampereen Sanomat oli uutisoinnissaan armollinen eikä julkaissut henkilöiden nimiä. Aamulehti sen sijaan kertoi tuomioiden lisäksi myös tuomittujen nimet uutisoidessaan samasta oikeustapauksesta.¹⁶⁹ Tyttöjä oli kaksi, eikä heitä löydy yleisten naisten tarkastusluettelosta, joten kyseessä saattoi olla yksittäistapaus. Tähän antaa viitteitä myös seikka, että luettelossa olleiden naisten oikeustapauksista uutisoitaessa ei heidän vuokranantajistaan kirjoitettu mitään. Todettiin vain, että *Kuvernöörille on lähetetty huonotapaisen elämän vuoksi tarkemmin tutkittavaksi nainen*.¹⁷⁰ Tämän perusteella voisi ajatella, että naiset eivät välttämättä ole tuoneet asiakkaita asuntoonsa vaan akti on suoritettu muualla.

¹⁶⁵ Kanerva 1967, 118. Tampereen Sanomat 1867:41

¹⁶⁶ Markkola 1994, 93.

¹⁶⁷ Rasila 1984, 280.

¹⁶⁸ Tampereen Sanomat 21.4.1898 ”Oikeus- ja poliisiasioita”.

¹⁶⁹ Aamulehti 21.4.1898 ”Poliisi ja oikeusasioita”

¹⁷⁰ Aamulehti 3.8.1895 ”Irtolaisuudesta tuomittuja”.

Vaikka suurin osa asunnoista oli yksityisessä omistuksessa, mahtuu joukkoon muutama teollisuuslaitoksen omistama asunto. Finlayson & Co.:n omistamista rakennuksista kahdessa asui tarkastustoimiston kirjoissa olleita naisia. Asunnot sijaitsivat Satakunnankatu 3:ssa ja Itäinen Puistokatu 3:ssa.¹⁷¹ Toinen vastaavanlainen tehtaan omistama asunto oli Viinikankatu 36:ssa, joka oli juomia valmistavan Toijalan Oluttehtaan omistuksessa.¹⁷² Edellä mainittujen lisäksi, myös kahden muun juomavalmistajan Osakeyhtiö Pyynikin ja Oy Iso Oluttehtaan sekä konepaja-alalla toimivan Osakeyhtiö Sommers, af Hällström & Waldensin omistamissa asunnoissa asui tarkastusnaisia. Oy Pyynikin rakennus sijaitsi Pinninkatu 21:ssä, Sommers, af Hällström & Waldensin talo Tapionkatu 15:ssä ja Ison Oluttehtaan asuinrakennus Kyllikinkatu 15:ssä.¹⁷³

Finlaysonin talot sijaitsivat kaupungin länsipuolella, kun muut olivat itäpuolella. Pinninkadun osoite sijaitsi tontilla, joka oli Pinninkadun ja Kullervonkadun kulmassa. Myös rakennuksen Kullervonkadun puoleinen osoite löytyy tarkastuskirjasta. Näiden talonomistajayhtiöiden perusteella voi tehdä päätelmiä naisten varsinaisista ammateista. Finlayson oli puuvillatehdas, Pyynikki, Toijalan Oluttehdas ja Iso Oluttehdas valmistivat olutta sekä virvoitusjuomia. Osakeyhtiö Sommers, af Hällström & Waldens toimi konepaja-alalla, mutta sillä oli myös myymälä jota valikoimansa puolesta pidettiin myös rautakauppana.¹⁷⁴ Huolimatta siitä, että naiset ovat olleet tarkastustoimiston kirjoissa, he eivät ole menettäneet työpaikkaansa tehtaassa vaikka epäsiiveellinen elämä on voinut joissain tapauksissa olla syynä irtisanomiseen.

Yksityisten talonomistajien joukossa ei ole kuin yksi henkilö, jonka molemmissa taloissa asui tarkastusnaisia. Tämän henkilön omistamat talot sijaitsivat Kyttälänkatu 7:ssä ja Viinikankatu 24:ssä. Molemmat osoitteet sijaitsivat kosken itäpuolella olleessa talossa, joka sijaitsi näiden kahden kadun kulmassa olleella tontilla. Vaikka rakennus olikin sama, siinä saattoi olla useampi sisäänkäynti. Näin ollen asunnon osoite määräytyi sen mukaan, kummasta

¹⁷¹ Tampereen osoite- ja ilmoituskalenteri 1901-1902.

¹⁷² Tampereen osoite- ja ilmoituskalenteri 1901-1902.

¹⁷³ Tampereen osoite- ja ilmoituskalenteri 1901-1902.

¹⁷⁴ Koskesta voimaa, <http://www.uta.fi/laitokset/historia/koskivoimaa/tyo/1870-00/tera1.htm>, luettu 13.2.2012. Rasila 1984, 96-97.

sisäänkäynnistä asuntoon kuljettiin. Tiedossa olevien 186 talonomistajan joukosta löytyi ainakin kymmenen naista.¹⁷⁵ Heitä saattoi olla enemmänkin, mutta kymmenen tapausta on aivan varmoja. Lehdissä olleiden raastuvanoikeuden istunnoista kertovien uutisten perusteella voi päätellä, että ainakin osa näistä naispuolisista talonomistajista toimi myös asukkiensa parittajina. Talonomistajat olivat yleensä saaneet syytteen huoneenluovuttamisesta haureuden harjoittamiseen sekä haureuden edistämisestä. Sanomalehtien palstoilla uutisoitiin ainoastaan naisten saamista tuomioista koskien paritusta tai haureuden harjoittamisen edistämistä.¹⁷⁶ Naispuolisten talonomistajien myönteisyydelle vuokrata asuntoja naisille, joiden mahdollisesti tiesivät olevan prostituoituja, saattoi syynä olla se, että vuokranantajat itse olivat joskus saattaneet itse olla samalla alalla. Mahdollinen yhteinen kokemuspohja helpotti toisen ammatinharjoittamisen hyväksymisen. Talonomistajia saattoi houkutella vuokraamaan huone tarkastusnaiselle myös silkka raha. Kuten jo aiemmin mainittiin, pystyivät tarkastusnaiset maksamaan parempaa vuokraa kuin tavallinen työssäkävijä.

Miehet eivät ainakaan sanomalehtien uutisoinnin perusteella olleet syytettyinä huoneiden luovuttamisesta haureuden harjoittamiseen tai haureuden edistämisestä tuomioita, vaikka heitäkin talonomistajina oli. Eräs miespuolinen talonomistaja, joka omisti tarkastusnaisten suosiossa olleen Pohjoinen rantakatu 31 asunnon, toimi Tammerfors Bryggerieaktiebolagin isännöitsijänä.¹⁷⁷ Omistukseensa mies oli tämän talon saanut ilmeisesti pakkohuutokaupan kautta, sillä kyseinen talo ja tontti oli asetettu huutokaupattavaksi koska talon omistajapariskunta ei ollut pystynyt maksamaan velkaansa tälle miehelle.¹⁷⁸ Tarkastusnaisten majoittaminen ei siis aina ollut tae taloudellisesta turvasta vaikka he korkeampia vuokria olisivatkin pystyneet maksamaan.

¹⁷⁵ Tampereen osoite- ja ilmoituskalenteri 1901-1902. TKA.

¹⁷⁶ Tampereen Uutiset 19.9.1902 ”Oikeus- ja poliisiasioita”. Tampereen Uutiset 24.12.1904 ”Oikeus- ja poliisiasioita”.

¹⁷⁷ Aamulehti 31.7.1903 ”Liikealalta”.

¹⁷⁸ Aamulehti 26.7.1903 ”Kuulutuksia”.

5. Sanomalehtien asenne

Tampereella ilmestyi tutkimusajanjaksona kolme sanomalehteä. lehdet olivat Tampereen Sanomat, Aamulehti ja Tampereen Uutiset. Näistä Tampereen Sanomat oli vanhin, sillä se oli perustettu jo vuonna 1866.¹⁷⁹ Lehti oli pitkään kaupungin ainoa ja se toimi kaupungin virallisena tiedotuslehtenä. Tämä johtui siitä, että kaupunki avusti lehteä vuosittain tuntuvalla summalla ja lehti julkaisi vastineeksi kaupungin ilmoitukset maksutta.¹⁸⁰ Tampereen Sanomilla ei ollut poliittista väriä, se ei ollut edes suomenmielinen kielestään huolimatta. Vasta Aamulehden perustaminen muutti asiaa niin, että Sanomista muodostui nuorsuomalaisten äänenkannattaja.¹⁸¹ Lehti ilmestyi vuodesta 1866 vuoden 1900 elokuuhun asti. Vuonna 1881 Tampereen Sanomien kilpailijaksi syntyi Aamulehti. Se oli alusta pitäen poliittinen ja toimi suomenmielisten äänenkannattajana.¹⁸² Ryhmän kolmas lehti, Tampereen Uutiset, alkoi ilmestyä joulukuussa 1890. Se edusti taloudellisia piirejä ja oli ennen kaikkea Tampereen Kauppaseuran lehti.¹⁸³ Uutiset sanoivat olevansa suomenkielinen ja – mielinen, sekä ajavansa nais- ja raittiusasiaa. Tampereen Uutisten ja Aamulehden välillä oli kireä suhde, joka näkyi ainakin Aamulehden sivulla uuden kilpailijan mustamaalaamisena. Tampereen Uutisten kohtaloksi koitui vararikko joulukuussa 1905.¹⁸⁴

Kuten taulukosta 1 käy ilmi kirjoittivat tamperelaiset sanomalehdet selvästi eniten asuntokysymykseen liittyviä kirjoituksia. Siveellisyys- ja prostituutiokysymykseen liittyviä kirjoituksia oli molempia suunnilleen yhtä paljon koko viidentoista vuoden aikana, siveellisyyskysymykseen liittyviä kirjoituksia oli vain kaksi enemmän kuin prostituutiokysymystä käsitelleitä kirjoituksia. Sanomalehdistä Tampereen Uutiset otti useimmin kantaa siveellisyys- ja prostituutiokysymykseen. Tämä on ymmärrettävää kun muistaa, että lehti ilmoitti ajavansa nais- ja raittiusasiaa joiden voi katsoa liittyneen niin

¹⁷⁹ Rasila 1984, 547.

¹⁸⁰ Rasila 1984, 547.

¹⁸¹ Rasila 1984, 547.

¹⁸² Rasila 1984, 549.

¹⁸³ Rasila 1984, 553.

¹⁸⁴ Rasila 1984, 554.

siveellisyyteen kuin prostituutioonkin. Myös Aamulehti käsitteli jossain määrin siveellisyys- ja prostituutiokysymystä kirjoituksissaan. Jostain syystä ryhmän kolmas, ja samalla vanhin lehti, eli Tampereen Sanomat kirjoitti kaikkein vähiten siveellisyys- ja prostituutiokysymyksistä. Aamulehti oli kuitenkin Sanomien kilpailija, joten voisi kuvitella että kilpailijat kirjoittaisivat samassa määrin samoista asioista ja toisivat esille omia mielipiteitään. Tällaista vastakkainasettelua on havaittavissa asuntokysymystä käsittelevien kirjoitusten lukumäärää tarkasteltaessa. Aamulehdessä kirjoituksia on eniten. Tampereen Sanomat ja Tampereen Uutiset ovat myös kirjoittaneet asuntokysymyksestä mutta niissä kirjoituksia on ollut huomattavasti vähemmän. Kirjoituksia on kuitenkin vähän ottaen huomioon aikakauden käsityksen siitä, että kunnolliset asuinolosuhteet ovat ensisijaisen tärkeä tekijä siveän ja terveen kansan kasvattamiselle.¹⁸⁵

Kolmesta Tampereella ilmestyneestä sanomalehdestä Aamulehdessä oli selvästi eniten kirjoituksia kaikista kolmesta kysymyksestä. Tampereen Uutiset paneutui kirjoituksissaan useimmin lehden linjaa lähellä oleviin asioihin eli siveellisyys ja prostituutiokysymyksiin joihin lehden kanta oli melko jyrkkä. Tampereen Sanomissa kirjoitusten painopiste oli asuntokysymyksessä. Prostituutio- ja siveellisyydyskysymysten käsittely jäi lehdessä vähemmälle huomiolle. Kirjoitusten määriä tarkasteltaessa on huomioitavaa myös se, että lehdet eivät kirjoittaneet asioista samanaikaisesti. Kysymyksistä ei kirjoitettu edes joka vuosi, vaan niistä saatettiin kirjoittaa useamman vuoden kuluttua edellisestä asiaa käsittelevästä kirjoituksesta.

	Aamulehti	Tampereen Sanomat	Tampereen Uutiset	Yhteensä
Siveellisyydyskysymys	8 (36,3%)	4 (18,2%)	10 (45,5%)	22
Asuntokysymys	14 (50%)	9 (32,1%)	5 (17,9%)	28
Prostituutiokysymys	8 (40%)	4 (20%)	8 (40%)	20
Kirjoituksia yhteensä	30	17	23	70

Taulukko 1. Kirjoitusten määrä tamperelaisissa sanomalehdissä vuosina 1890 – 1905.

¹⁸⁵ Markkola 1994, 135.

Aktiivisimmin työväestön asumisen ongelmiin ja epäkohtiin ottivat kantaa Tampereen Sanomat ja Aamulehti. Sanomien sivuilla asiaa käsiteltiin yhdeksän kertaa ja Aamulehdessä kirjoituksia oli 14:ä. Pääasiassa Sanomien kirjoitukset painottuivat vuosisadan vaihteen molemmin puolin. Tampereen Uutisissa asuntokysymystä mietittiin viisi kertaa. Kirjoitukset ilmestyivät pääosin 1890-luvun jälkipuolella ja 1900-luvun puolella niitä ei ole lainkaan. Aamulehden kirjoituksista yhdeksän julkaistiin 1890-luvulla. Kirjoituksista kaksi oli vuoden 1890 lehdissä. Kuusi kirjoitusta julkaistiin vuoden 1895 jälkeen. Artikkeleista kuusi ilmestyi vuosien 1903 ja 1905 välisenä aikana. Kirjoitukset käsittelivät asuntokysymystä melko laajalti. Toisaalta oli kirjoituksia eri yhdistysten kokouksista, joissa oli otettu kantaa työväen parempien asuinolojen puolesta. Toisaalta kuvailtiin miten hyvin tai huonosti työväki asui ja mitä ongelmia ahtaista asunnoista saattoi olla.¹⁸⁶

5.1. Asuntokysymys

Työväen asuntokysymykseen liittyviä kirjoituksia oli kaikissa kolmessa lehdessä vuosien 1890 ja 1905 välisenä aikana yhteensä 28. Näistä kirjoituksista suurin osa oli Aamulehdessä, jossa kirjoituksia oli yhteensä neljätoista. Tampereen Uutisissa kirjoituksia oli viisi ja Sanomissa yhdeksän. Pääosa, yhteensä kaksikymmentä kirjoitusta, ilmestyi 1890-luvulla ja loput yhdeksän 1900-luvulla.

Työväestön asumisolosuhteista ei sanomalehtien kirjoituksissa annettu kovin hyvää kuvaa. Aamulehdessä julkaistiin joulukuussa 1890 kirjoitus joka oli ollut sanomalehti Kaiussa. Artikkelin kirjoittaja otti asuntokysymykseen kantaa seuraavasti ”*Sillä välin kuin rikasten palatsin kaltaiset asunnot varustetaan kaikilla mahdollisilla mukavuuksilla asuu suuri osa kansalaisia pimeissä komeroissa, joiden rinnalla kivikauden luola-asunnot olivat onnen majoja*”.¹⁸⁷ Kirjoittaja jatkoi kuvailemalla kaupungin vähävaraisten asuinolosuhteita varsin kehuiksi minkä lisäksi ”*Ne ovat kulkutautien ainaisia pesäpaikkoina, niistä epäsiiveellisyys ja muut rikokset parhaimmiten versovat ja kehittyvät, niistä lähtevät asukkaat vankiloihimme,*

¹⁸⁶ Aamulehti 10.2.1905 ”Työväen asuntokysymyksestä”.

¹⁸⁷ Aamulehti 10.12.1890 ”Muista lehdistä. Asuntosuhteista”.

kehruuhuoneisiimme ja ojennuslaitoksiimme".¹⁸⁸ Mieliä siitä, että huonoista asumisololoista on seurauksena ainoastaan kurjuutta, oli erittäin yleinen. Monessa muussakin sanomalehtikirjoituksessa oltiin samaa mieltä Kaiun toimittajan kanssa.

Paremmat asunnot nähtiin keinona ehkäistä juoppoutta, haureutta sekä muuta pahatapaisuutta leviämistä kansan keskuudessa. Tästä asiasta kirjoitti Aamulehti kesäkuun lopulla 1896 seuraavasti,

"Siveellisiäkin vaaroja syntyy siitä, että kaikki perheenjäsenet ovat sullottuina samaan ahtaaseen makuuhuoneeseen, ja ne ovat vielä suuremmat jos useita perhettä asuu yhdessä tai jos vierailloilla on makuusijansa perheen asunnossa. Ahtaat, likaiset, pimeät ja huonoilmaiset asunnot karkottavat perheenisän viettämään joutohetkensä kapakassa ja kuolettavat muissa perheenjäsenissä kaikki taipumukset siisteyteen, puhtauteen ja järjestykseen. Tuollaiset kurjat asunnot ovat lisäksi usein vielä kalliit; vuokra on suhteellisesti suurempi kuin parempiosaisten asumuksista maksettava sekä liian korkea työmiehen tuloihin nähden. Lisäksi tulee työväenasumusten suuri etäisyys työpaikoilta, joka vähentää työmiesten muutenkin niukkaa joutoaikaa".¹⁸⁹

Huonojen asuinolojen lisäksi siis myös asuntojen korkeat vuokrat ja etäisyys työpaikalta nähtiin vakavana epäkohta. Kirjoittajan mielestä *"Nämä epäkohdat ovat siksi suuret, että valtion ja yhteiskunnan velvollisuus on ryhtyä asiaan parempien olojen aikaansaamiseksi. Asuntokysymys on yhteiskunnallisen reformin (parannuksen) pääkohtia, sanoo eräs etevä työväenolojen tutkija*".¹⁹⁰ Parempien asuinolosuhteiden luominen nähtiin siis valtion ja yhteiskunnan tehtävänä. Varsinaisten asuntojen rakentamista ei kuitenkaan pidetty valtion vaan työnantajien tehtävänä. Sen sijaan kirjoittaja ehdotti lainsäädäntöä rakennus- ja asuntosuhteiden järjestämiseen ja valvontaan.

Työväestön asumisolosuhteiden parantumisen esteenä nähtiin ennen muuta raha. Parempien asuntojen rakentamiseksi teki kaksi porvarissäädyn edustajaa valtiopäiville aloitteen vuoden 1897 valtiopäivillä. Aloitteessa todettiin muun muassa, että

¹⁸⁸ Aamulehti 10.12.1890 "Muista lehdistä. Asuntosuhteista".

¹⁸⁹ Aamulehti 28.6.1898 "Työväenkysymyksestä".

¹⁹⁰ *ibid.*

*”Nykyajan tärkeimpiin yhteiskunnallisiin tehtäviin kuuluu epäilemättä terveellisten, huokeiden asuntojen hankkiminen vähävaraisille. Hallitukset, eduskunnat, lääkärit, taloustieteilijät, kaikki oivat yksimielisiä siitä, että yhteiskunnan etu vaatii toimia vähävaraisten, pääasiallisesti työkansan asuinolosuhteiden parantamiseksi”.*¹⁹¹

Huonot asunnot nähtiin siis yhteiskunnallisena kysymyksenä joka piti ratkaista. Aloitteessa mainittu ”yhteiskunnan etu” tarkoitti sitä, että paremmissa asunnoissa asuu onnellisempia, terveempiä ja ennen muuta siveitä työläisiä.

Ratkaisuna ongelmaan syntyi työläisten perustamia asuntoyhtiöitä, joiden tarkoituksena oli kerätä ensin riittävästi rahaa joilla sitten voitaisiin rakentaa yhtiön jäsenille asuntoja.

*”Työväen asuntokysymys oli eilen illalla pohdittavana kokouksessa, jonka Liitto yhdistys oli kokoonkutsunut raittiustalolle. Arkkitehti Blom piti aluksi kysymyksestä esitelmän jossa esitti Tampereelle perustettavaksi samanlaisia asuntoja kuin jo on esim. Helsingissä. Ne ovat järjestetyt siten, että kullakin perheellä on oma sisäänkäytävänsä, oma keittiönsä, omat varastohuoneensa j.n.e. Yhtiö pitäisi perustaa, ja se yhdistäisi useampia tontteja, joille sitten mainittuja rakennuksia tehtäisiin, ja sopii pihalle laatia hieman ryytimaatakin y.m.s.”.*¹⁹²

Arkkitehdin tekemä esitys saikin kokouksessa kannatusta ja keskustelun lopuksi perustettiin komitea valmistelemaan rakennusyhtiön perustamista.

Rakennusyhtiöt hakivat rahoitusta asuntojen rakentamiseen esimerkiksi kaupungilta, jolta anottiin avustusta anniskeluvaroista *”Työväen asuntokysymys Tampereella voidaan sanoa olevan ratkaisukohdassaan. Lienee siis paikallaan väärrien käsitteiden selviämiseksi asiasta vieläkin ulkisuudessa asiasta keskustella siksi kunnes valtuusto päättää anniskeluvarojen myöntämisestä mainittuun tarkoitukseen”.*¹⁹³ Vaikka yhtiö toimi yhteisen hyvän puolesta, löytyi sen jäsenistön joukosta niitäkin jotka epäilivät koko hankkeen mielekkyyttä.

¹⁹¹ Tampereen Sanomat 28.2.1897 ”Valtioapua työväen asuntoihin”.

¹⁹² Tampereen Sanomat 16.12.1895 ”Työväen asuntokysymys”.

¹⁹³ Tampereen Sanomat 14.2.1896 ”Vieläkin työväen rakennus-osakeyhtiöstä”.

*”Olemme sattuneet kuulemaan työmiesten väitteitä asiasta ja ovat he m.m. väittäneet, ettei koko yrityksestä tulisi muille etua koitumaan kuin rahamiehille, jotka siihen voivat sijoittaa pääomiansa edullista korkoa kasvamaan. Sitä vastoin ovat he lausuneet toivomuksenaan, että anniskeluvaroista muodostettaisiin kassa, josta rehellisiksi ja säädyllisiksi tunnetuille työmiehille myönnettäisiin vähempiä summia joko kuoletuslainoina tai mahdollisimman huokeilla koroilla kiinnitystä vastaan”.*¹⁹⁴

Työmiehet olivat siis sitä mieltä, että rakennusyritys olisi vain rahanansaintakeino hyvätuloisille ja tavallinen työmies jäisi ilman hyötyjä joko kokonaan tai osittain. Kirjoituksen lopussa oli vielä aikakaudelle ja erityisesti asuntokysymykseen liittyneeseen keskusteluun tunnusomainen toteamus

*”Nykyajan pyrkimys käy siihen suuntaan että kaupunkien asukkaiden terveys ylimalkaan säilyisi, kokemus kun on osoittanut, että mitä ahtaammin asuttu kaupungin osa on, sitä rajummin siellä taudit raivoavat kerran alkuun päästyään. Tämän ehkäisemiseksi on jokaisen kansalaisen velvollisuus edistää niitä yrityksiä, jotka ovat omiansa parantamaan työkansan asumissuhteita kaupungeissa”.*¹⁹⁵

Kotimaan ja Tampereen asuinolojen lisäksi Aamulehdessä uutisoitiin Tukholman asuntopulasta. *”Asuntokysymys Ruotsissa. Talven tullen astuu nyt asuntokysymys esiin useissa Ruotsin kaupungeissa – varsinkin on asianlaita niin Tukholmassa, jossa vallitsee suorastaan asuntojen puute”.*¹⁹⁶ Ongelmasta oli tehty tutkimus kaksi vuotta aikaisemmin ja siinä oli muun muassa todettu vuokrien nousset kymmenessä vuodessa noin 50 %. Uutisessa kerrottiin myös

”Asuntojen ahtaus voidaan päättää siitä, että lähes 100,000 henkilöä on pakotettu asumaan tällaisissa täyteen ahdetuissa huoneissa – siis sellaisissa, jotka eivät sisällä täytä ilmamäärää, 20 kuutiometriä, jonka lääkärit katsovat

¹⁹⁴ Tampereen Sanomat 14.2.1896 ”Vieläkin työväen rakennus-osakeyhtiöstä”.

¹⁹⁵ *ibid.*

¹⁹⁶ Aamulehti 8.1.1904 ”Asuntokysymys Ruotsissa”.

*ihmiselle välttämättömän tarpeelliseksi. Siis jotenkin yhtä lohduton asiantila kun minkä Helsingissä toimeenpantu tutkimus osoittaa”.*¹⁹⁷

Kirjoituksessa mainittu Helsingin asumisolojen tutkimus oli tehty vuonna 1900 kaupunginlääkäriin toimesta.¹⁹⁸ Asuntojen ahtautta pidettiin ongelmana niin Ruotsissa kuin Suomessakin. Erityisen tärkeänä pidettiin sitä, että asunnon koko olisi riittävä asujien määrään nähden jotta kaikille asujille riittäisi tarpeeksi ilmaa. Asuntojen ahtaus nähtiin pääasiallisena syynä kulkutauteihin sekä työläisperheiden lapsikuolleisuuteen.¹⁹⁹

Tampereen asuinolojen lisäksi sekä Tampereen Sanomat että Tampereen Uutiset kirjoittivat myös asuntokysymyksen hoitamisesta Euroopassa. Tampereen Sanomat kertoi asuntokysymyksestä Belgiassa ja Englannissa ja Tampereen Uutiset puolestaan Saksan asuntokysymyksestä.²⁰⁰ Englantilaisten työläisten asuinolosuhteista kertovassa kirjoituksessa kerrotaan lähinnä siitä miten tehtaiden johtajat ovat siirtäneet tuotantolaitoksia kaupungista maaseudulle ja rakennuttaneet työntekijöilleen asuntoja. Nämä asunnot ovat sitten useimmiten sijainneet tehtaan välittömässä läheisyydessä. Kirjoituksessa kerrotaan myös, miten paikallisillakin työläisillä on vaikeuksia saada riittävästi rahaa kokoon omaa asuntoaan varten.²⁰¹ Toisenlaista näkemystä edusti kirjoitus vuoden 1905 maailmannäyttelystä Liegestä, jossa Belgian osastolla esiteltiin kuvia ja piirustuksia työntekijöille tarkoitetuista asunnoista. Liegen lähelle oli myös rakennettu joitakin näytteillä olleiden suunnitelmien mukaisia asuntoja. Näistä asunnoista kerrottiin uutisessa seuraavaa

*”Työväenkaupunki Cointen luona on kerrassaan soma. Sieltä on mitä ihanin näköala. Hiilikaivosalue näkyy täältä koko laajuudessaan, siellä täällä kohoaa kukkuloita. Eriväriset asunnot ovat jonoihin rakennetut. Ulkoasu jo on sangen miellyttävä. Ja kun tarkastaa huoneitten järjestystä ja sisustusta, huomaa että arkkitehdit omat uhranneet paljon työtä saadakseen kaikki mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi ja käytännölliseksi”.*²⁰²

¹⁹⁷ ibid.

¹⁹⁸ Markkola 1994, 149.

¹⁹⁹ Markkola 1994, 151.

²⁰⁰ Tampereen Uutiset 2.5.1901 ”Työväen asuntokysymys Saksassa”.

²⁰¹ Tampereen Sanomat 7.2.1896 ”Työväen asuntokysymys Englannissa”.

²⁰² Tampereen Sanomat 10.4.1905 ”Ulkomailta. Työväen asuntokysymys Belgiassa”.

Belgialaisten arkkitehtien töitä siis keuhuttiin kirjeenvaihtajan artikkelissa. Rivien välistä voi havaita, miten kirjoittaja haluaisi samanlaisia työväenkaupunginosia myös Suomeen. Jonkinlaisen käsityksen tamperelaisten asumisesta saa Aamulehden kirjoituksesta kesäkuussa 1898, jossa kuvattiin seikkaperäisesti Finlaysonin asuntoja sekä yhtiön asuinrakentamista. Artikkelin alussa todettiin tilanne, joka oli vallalla kaupungissa kirjoitushetkellä ja vielä pitkään sen jälkeenkin. Kirjoittajan mukaan

*”Finlayson & K:nin työväestön asuntosuhteet muodostuivat viime vuonna ahtaimmilleen. Työmiesasuntojen ylenpalttinen ahtaus täällä Tampereella johtui tietysti siitä, että tänne on viime vuosina tulwannut työntekijöitä paljo suuremmassa määrässä kuin yksityisellä yrittewäisyydellä on asuntoja aikaansaatu. Walitettawasti eiwät tåkäläiset tehdaslaitokset ole siinä suhteessa tehneet kaikkea kuin niiden voimissa on ollut. On waan tyydytty hetken vaatimusten tyydyttämiseen”.*²⁰³

Kirjoittaja tuo selvästi esille paitsi kaupungissa vallitsevan asuntotilanteen, myös kritiikkinsä teollisuuslaitoksia kohtaan jotka eivät ole kirjoittajan mielestä riittävässä määrin huolehtineet asuntojen rakentamisesta työntekijöilleen. Asuntoja oli kyllä rakennettu, mutta rakentamisessa ei ollut otettu huomioon kaupunkiin työnhakuun tulevien ihmisten suurta määrää.

5.2. Siveellisyyksymys

Koko tarkasteltavana olleen viidentoista vuoden ajan siveellisyyksymyksiä käsiteltiin Aamulehdessä, Tampereen Sanomissa ja Tampereen Uutisissa yhteensä 22 kertaa. Aamulehdessä asiasta kirjoitettiin kahdeksan kertaa, Sanomissa neljä kertaa ja Uutisissa kymmenen kertaa. Kirjoituksia, jotka käsittelivät siveellisyyksymystä jollakin tavalla, ilmestyi 1890-luvulla kymmenen kertaa ja 1900-luvun puolella kaksitoista kertaa.

Aamulehdessä siveysasioista kirjoitettiin 1890-luvulla kolme kertaa ja 1900-luvulla viisi kertaa. Mitenkään tiivistä kirjoittelu ei 1890-luvulla ollut, sillä ensimmäisen ja viimeisen kirjoituksen välillä on seitsemän vuotta ja tuona aikana julkaistiin vain yksi kirjoitus. Tiiviimmäksi kirjoittelu tuli 1900-luvulla. Juttuja oli vuosien 1902 ja 1905 välisenä aikana vuosittain ja vuoden 1904 aikana kaksi saman vuoden aikana kahden kuukauden välein.

²⁰³ Aamulehti 19.6.1898 ”Finlayson & k:nin työväestön asuntosuhteet”.

Ensimmäisen kerran siveysasiasta uutisoi Aamulehti maaliskuussa 1891, jolloin kirjoitus käsitteli ylioppilaiden raittiusjärjestön käymää keskustelua siitä miten siveellisyyttä tulisi ylioppilaiden keskuudessa edistää. Ylioppilaiden raittiusyhdistyksen mielestä

*”Koska nykyisissä ylioppilasjuhlissa väkijuomat usein ovat syynä epäkohtiin, on toivottava, että ylioppilas-illanviettoja pian opitaan viettämään ilman niitä. Osakuntien suoranaisena velvollisuutena olisi ylläpitää ankarata siveellistä kuria jäsentensä kesken, ehdottomasti rangaista tavalla tai toisella ilmitulevat siveellisyysrikokset”.*²⁰⁴

Järjestö siis painotti osakuntien vastuuta jäsentensä moraalien vartijana. Myös järjestön toimenkuva, raittiuden edistäminen, näkyy kirjoituksessa niin, että alkoholin käyttö nähtiin suurimpana syynä ylioppilaiden siveettömään elämään.

Aamulehdessä uutisoitiin myös muissa kaupungeissa tehdyistä siveellisyyttä edistävästä kokouksista ja muista vastaavista tilaisuuksista. Esimerkiksi Viipurin siveyden ystävien pitämästä kokouksesta raportoitiin Aamulehdessä helmikuussa 1895.²⁰⁵ Yleisöä oli kokoukseen saapunut lähes 200 henkilöä keskustelemaan *”viranomaisten äskeisistä toimenpiteistä kuppataudin vastustamiseksi, haureuden leviämisen estämistä ja sen naispuolisten uhrien turvaamista”*.²⁰⁶ Kokouksessa oli läsnä myös kaupungin poliisimestari, joka kertoi viranomaisten toimivan asiassa lakien ja asetusten mukaan. Yhdistyksen jäsenet olivat huolissaan tarkastusnaisten kasvaneesta määrästä kaupungissa ja kokouksessa perustettiin toimikunta laatimaan vastalause läänin kuvernöörille. Vastalause oli suunnattu *”kaikkia haureellisuuden harjoittamisen laillistuttamis-yrityksiä vastaan, koska ne ovat ilmeisessä ristiriidassa säätyjemme laatimain lakien selvään määräysten kanssa, ja mitään hallinnollisia asetuksia ei luonnollisesti voida selittää näitä lakeja vastaan”*.²⁰⁷

Aamulehden toimittaja kommentoi tätä ristiriitaa seitsemän vuotta myöhemmin kaupungin terveyshoitolautakunnan vuosikertomuksen tietojen pohjalta. Vuosikertomuksen tiedoista toimittaja kirjoitti

²⁰⁴ Aamulehti 26.3.1891 ”Siveellisyysskysymys ylioppilasten keskuudessa”.

²⁰⁵ Aamulehti 6.2.1895 ”Viipurin siveyden-ystävään”.

²⁰⁶ *ibid.*

²⁰⁷ *ibid.*

*”Sitä tarkastettujen naisten luku vuoden kuluessa on vahvasti lisääntynyt (viime vuodesta noin 70 prosenttia), merkitsee, kuten kaikki tietävät, kasvavaa ammattihaureutta, jota hallituksen nimen-omaisesta määräyksestä, m.m. tällä paikkakunnalla on järjestetty yleisen terveydenhoidon edistämiseksi. Ei maksa vaivaa ruveta tästä asiasta kiistelemään lääkärin enempi kuin lainoppineidenkaan kanssa. Tiedetään vanhastaan viimeksi-mainittujen elävän siinä järkähtämättömässä vakaumuksessa, että semmoinen ammattina harjoitetun paheen suvaitseminen ja valvonta jota arm.asetus toukok. 28 p:ltä 1894 tarkoittaa, ei ole vähimmässäkään ristiriidassa voimassa olevan rikoslain kanssa”.*²⁰⁸

Kirjoituksessa käsiteltiin myös niin sanottua salaista prostituutiota. Toimittaja kysyi

*”Onko tarkastus-aseman viran-omaisilla esim. mitään oikeata selkoa kysymyksen-alaisten henkilöiden todellisista asumaseikoista s.o. heidän asuintovereistaan ja yleensä naispuolisesta seurustelupiiristään; ja ulotetaanko pakollinen tarkastus tuohon piiriin? Vuosikertomuksen numeroista päättäen ei niin tapahdu, ja luonnollisista syistä tämä kävisikin peräti vaikeaksi. Senlaatuisten tarkastuksen-alaisen ammatin suojissa tulee aina liikkumaan toinen jota ei kukaan tarkasta”.*²⁰⁹

Tämä toimittajan oletus siitä, että tarkastettavien joukossa liikkuu myös tarkastuskoneiston ulkopuolelle jääviä salaprostituoituja, ei ole ilman todellisuuspohjaa. Erittäin suurella todennäköisyydellä salaprostituoituja on ollut. Heidän lukumääräänsä voi vain arvailla. Mitä luultavimmin heitä on ollut vähemmän, kuin tarkastustoimiston kirjassa olleita naisia.

Kirjoituksessa pohdittiin myös prostituoitujen asiakkaiden tarkastamista *”Edelleen: pitääkö tarkastus-asema tahi poliisi mitään kirjaa noiden piirien hartaimmista miespuolisista liiketutuista, ja onko heidän suhteensa minkäänlaista valvontaa? Vuosikertomuksen numeroista päättäen taaskin ei”.*²¹⁰ Miesasiakkaat ja miehet yleensä olivat ryhmä, joka jäi täysin näkymättömiin niin sanomalehtien kirjoituksissa kuin tarkastustoimiston vuosikertomuksissa ja matrikelissa. Aivan kirjoituksen lopussa toimittaja esitti vielä

²⁰⁸ Aamulehti 25.4.1902 ”Terveyshoitolautakunnan vuosikertomuksen johdosta”.

²⁰⁹ *ibid.*

²¹⁰ *ibid.*

kritiikkiä terveyslautakunnalle ja tarkastustoimistolle ”Kannattaa tosiaankin saada selville, ovatko terveydelliset edut niin varmat ja valtaavat laitoksesta joka ainakin kaikessa muussa katsannossa levittää ympärilleen turmeluksia ja tuottaa häpeätä”.²¹¹ Koko kirjoitus kyseenalaisti ohjesääntöisyyden ja sen valvonnan, joka oli ristiriidassa voimassa olleen lainsäädännön kanssa. Samoin tarkastustoimiston ja poliisin toiminta prostituution valvonnassa sai kirjoittajalta osakseen kritiikkiä.

Tammikuun kirjoituksessa käsiteltiin paitsi tamperelaista prostituutiota ja sen valvontaa myös siveellisyysasioiden ja ohjesääntöisen prostituution poistamiseksi tehtyjä toimenpiteitä Tampereen lisäksi muissa pohjoismaissa sekä Saksassa. Kirjoittajan suhtautuminen prostituutioon selviää jo artikkelin ensimmäisiltä riveiltä

*”Virkeätä toimintaa epäsiveellisyyden poistamiseksi on viime vuosina näkynyt monessa sivistysmaassa. Eri sivistysasteella olevat, eri säätyluokkiin kuuluvat ja erilaisilla mielipiteillä varustetut ihmiset ovat tästä kysymyksestä saattaneet liittyä yhteistyöhön. Ja ilahduttavaa on huomata, kuinka lääkärit yhä enemmän alkavat kannattaa laillistetun prostitutsioonin poistamista.”*²¹²

Juuri lääkärit olivat olleet pitkään sitä mieltä, että paras keino sukupuolitautilien leviämisen estämiseksi oli ohjesääntöinen prostituutio ja siihen kuuluvat lääkärintarkastukset.

Samassa kirjoituksessa kerrottiin miten paikallisen Naisyhdistyksen ja Nuorten Naisten Kristillisen Yhdistyksen kaupunginvaltuustolle jättämä anomus oli jätetty kokonaan käsittelemättä valtuustossa.

*”Naisyhdistys ja Nuorten Naisten Kristillinen Yhdistys kääntyi keväällä valtuuston puoleen anomuksella, jossa ehdotettiin moniaita rajoituksia prostitueerattujen naisten suhteen. Tiedämme myöskin, kuinka kylmästi valtuusmiehet tätä, ainakin meidän mielestämme perin tärkeää asiaa käsittelevät tai oikeammin, olivat käsittelemättä. Ja lyhyellä lausunnolla, ettei asia kuulu heille, palautettiin anomus tänä syksynä Naisyhdistykselle takaisin.”*²¹³

²¹¹ *ibid.*

²¹² Aamulehti 19.1.1904 ”Siveellisyyskysymyksen alalta”.

²¹³ *ibid.*

Ohjesääntöisen prostituution lakkauttamisen kannattajille oli mieluista luettavaa artikkelin kohta jossa kerrottiin mitä muualla Skandinaviassa on käynyt ohjesääntöisen prostituution lakkauttamisen seurauksena.

*”Skandinavian maissa on siveellisyysasia astunut päivän polttavaksi kysymykseksi. Kristianiassa on jo päästy niin pitkälle, että siellä laillistettu prostitutsiooni on vuodesta 1898 ollut poistettu. Tämän toimenpiteen seurauksista kirjoittaa noin vuosi sitten tohtori Krefting, Kristianian etevimpiä spesialisteja veneerisissä taudeissa, m.m. seuraavaa: Syfilistaudin kohtaukset, jotka vuodesta 1898 ilahduttavassa määrässä ovat vähentyneet, näyttävät yhä edelleen olevan vähenemään päin”.*²¹⁴

Ohjesääntöisen prostituution tarpeellisuutta oli Suomessa perusteltu lääkärien taholta juuri sukupuolitautilien leviämisen ehkäisijänä. Nyt kuitenkin kerrottiin miten toisaalla pohjolassa oli saatu aikaan sukupuolitautilapausten väheneminen juuri ohjesääntöisyyden poistamisella.

Maaliskuussa ilmestyneessä kirjoituksessa puolestaan kirjoitettiin yleisestä prostituutiolainsäädännöstä. Kirjoituksessa kritisoitiin vallitsevaa lainsäädäntöä seuraavasti ”*Hallitus ei tiennyt muuta keinoa kuin sallia kaupunkien erityisillä ohjesäännöillä järjestää prostitutsiooni niin kuin muukin luvallinen ammatti. Niin olivat omattunnot tylstyneet, ett'ei miltään taholta, ei kirkonkaan puolelta, vastustettu toimenpidettä, joka ohjesäännöillä laillistutti paheen, minkä yleinen laki piti rangaistavana rikoksena*”.²¹⁵ Kirjoitus oli oikeassa, sillä rikoslaki kielsi huoneen pitämisen haureuden harjoittamista varten ja tähän kyseiseen lainkohtaan kirjoituksen alussa viitattiin.

Kirjoittaja mielestä syynä ohjesääntöisen prostituution syntymiseen olivat puutavarakaupalla rikastuneet henkilöt. ”*1870-luvulla oli näet puutavaraliikkeestä suuria rahasummia wirrannut köyhään maahamme. Äkkinäinen rikastuminen synnytti, kuten tavallista, ylellisyyttä ja tapainturmelusta. Etenkin kasvoi veneristen tautien lukumäärä*”.²¹⁶ Vaurastuminen oli aiheuttanut kaikenlaisia ei-toivottuja ilmiöitä, kuten esimerkiksi sukupuolitautilien määrän kasvun. Tämä kansanterveyttä uhkaava sukupuolitautilien

²¹⁴ *ibid.*

²¹⁵ Aamulehti 25.3.1904 ”Muutamia piirteitä siveellisyyspyrinnöistämme”.

²¹⁶ Aamulehti 25.3.1904 ”Muutamia piirteitä siveellisyyspyrinnöistämme”.

yleistyminen oli estettävä ja valtiovalta keksi tilanteen parantamiseksi ratkaisun joka oli prostituution laillistaminen.

Kirjoituksessa käytettiin esimerkkinä Turun ohjesääntöä, jonka kautta kirjoittaja samalla myös esitti kritiikkiä vallitsevaa järjestelmää kohtaan

*” Prostitutsioonista on epäilemättä suuri vaara yhteiskunnalle, jolla on oikeus ja welwollisuus puolustaa itseänsä. Puolustautumien ei kumminkaan käy ohjesäännöillä. Ne laillistuttawat paheen. Varsin kuwaawia owat Turun ohjesäännöt. Niissä näet mainitaan että jos prostitueerattujen asunnoissa anniskellaan väkeviä, „niin menettävät he oikeutensa irstaisuuteen ja heitä kohtaan menetellään lain ja asetusten mukaan” (hafva förverkat vidare öfverseende med sin lösaktig het och skola förty behandlas enligt lag och författning). Tarkastus ei ehkäise pahetta, kirjoihin merkityt viettävät samaa epäsiveellistä elämää kuin salaisetkin prostitueeratut. Ei voi sanoa yhteiskunnan siten puolustavan itseänsä”.*²¹⁷

Samaa salaprostituution olemassaoloa oli Aamulehdessä käsitelty jo kaksi vuotta aikaisemminkin. Tuolloinkin Aamulehden toimittaja oletti, että kaikki prostituutiota harjoittavat henkilöt eivät olleet tarkastusluettelossa vaan harjoittivat ammattiaan piilossa poliisilta ja tarkastustoimiston valvojlta.

Joskus prostituution olemassaolo näkyi selvästikin, sillä neljä vuotta aikaisemmin marraskuussa 1900 Aamulehti siitä, miten Niemikatu 8:n naapurissa asuneet henkilöt olivat tehneet poliisille valituksen kyseisessä osoitteessa vallinneesta huonosta elämästä *”Useat läheiset talonmistajat tekivät taannoin täkäläiseen poliisikamariin valituksen sen johdosta, että talossa n:ro 8 Niemikadun varrella asuvain yleisten naisten vuoksi heille ja heidän vuokralaisilleen on paljon ikävyyttä ja rauhattomuutta syntynyt”*.²¹⁸ Valitus olikin johtanut haasteeseen osoitteessa asunutta Karoliinaa vastaan. Häntä syytettiin huoneiden luovuttamisesta *”siveettömyden harjoittamista varten”*.²¹⁹ Kirjoituksessa mainittiin myös

²¹⁷ Aamulehti 25.3.1904 ”Muutamia piirteitä siveellisyysspyrinnöistämme”.

²¹⁸ Aamulehti 1.11.1900 ”Valitus huonosta elämästä ja kanne parittelusta”.

²¹⁹ Aamulehti 1.11.1900 ”Valitus huonosta elämästä ja kanne parittelusta”.

että ”Yhtenä riettauden palvelijana on ollut K:n oma tytär Iida”.²²⁰ Jutun käsittely kuitenkin lykkääntyi kahdella viikolla, koska Karoliinan maineesta haluttiin saada tarkempi selko. Miten tapauksessa lopulta kävi, ei ole tiedossa sillä jutun käsittelyä seuraavien päivien lehdissä ei kyseisestä jutusta tai Karoliinan maineesta kerrota mitään. Elämistä Niemikatu 8:ssa oikeudenkäynti ei kuitenkaan rauhoittanut, vaan siellä asui jatkossakin tarkastustoimiston kirjoissa olleita naisia.²²¹ Viimeisen kerran Niemikatu 8:n osoite ilmoitettiin tarkastuskirjaan huhtikuussa 1904. Kesti siis neljä vuotta kanteen nostamisesta ennen kuin Niemikatu 8:n naapurit saivat rauhan siveettömyydeltä ja riettaudelta.

Viimeinen Aamulehdessä ollut siveellisyyteen liittyvä kirjoitus julkaistiin maaliskuussa 1905. Kirjoituksessa kerrottiin oikeudenistunnosta, jossa irtolaisnainen ja työmiehenvaimo oli tuomittu pakkotyöhön. Naiset oli ”*Äskettäin Pirkkalan pitäjän Pispalan kylässä irtolaisuudesta kiinniotetut ja läänin kuvernöörin tutkintoon passitetut*”.²²² Toisen tuomio oli kolmen ja toisen kuuden kuukauden pituinen. Pakkotyötuomion lisäksi tuli vielä häpeärangaistus lehden osalta. Kirjoituksessa nimittäin kerrottiin toisen olleen kotoisin Keuruulta ja toisen Tampereelta. Tällainen nimien ja kotipaikkakuntien kertominen oikeustapausten uutisoinnin yhteydessä oli enemmän sääntö kuin poikkeus.

5.3. Prostituutiokysymys

Prostituutiokysymystä käsittelevää kirjoittelua oli kaikissa kolmessa sanomalehdessä, jotka Tampereella ilmestyivät. Haureutta harjoittaneet naiset pääsivät lehtien sivuille, joko poliisi- ja oikeusasioita käsitelleellä palstalla tai artikkeleissa joka käsitelivät raastuvanoikeuden istuntoja. Jutuissa kerrottiin yleisesti naisten nimet ja heidän saamansa tuomiot.²²³ Viidentoista vuoden aikana lehdissä oli yhteensä 105 kirjoitusta, joissa käsiteltiin jollakin tavalla ohjesääntöistä prostituutiota tai laillistettua haureutta kuten sitä myös lehtien sivuilla

²²⁰ Aamulehti 1.11.1900 ”Valitus huonosta elämästä ja kanne parittelusta”.

²²¹ Liite 4.

²²² Aamulehti 8.3.1905 ”Irtolaisuudesta tuomittuja”.

²²³ Esimerkiksi Tampereen Uutiset 24.12.1904, ”Oikeus- ja poliisiasioita”. Tampereen Sanomat 30.8.1893 ”Raastuvanoikeudessa”.

kutsuttiin. Eniten tällaisia kirjoituksia löytyi Aamulehden ja Tampereen Uutisten sivuilta, molemmista lehdissä 42. Tampereen Sanomissa kirjoituksia oli vain puolet tästä, eli 21. Kirjoitusten vähäisyys selittyy sillä, että Tampereen Sanomat ei ilmestynyt enää elokuun 1900 jälkeen. Tampereen Uutisissäkin oli kolme vuotta, jolloin lehden sivuilla ei ohjesääntöisyydestä kirjoiteltu. Aamulehdessä tällaisia hiljaisia vuosia oli kaksi. Kirjoittelu lisääntyi 1900-luvun mittaan ja oli huipussaan vuosina 1904 ja 1905. Luonnollisesti näinä vuosina ilmestyneet kirjoitukset olivat ohjesääntöisyyttä kritisovaa ja niissä vaadittiin koko järjestelmän lopettamista. Prostituutio oli lehtien palstoilla paljon vähemmän käytetty ilmaus, sillä yleisimmin lehdissä käytettiin ilmaisua laillistettu haureus. Koko tarkasteltavana aikana näitä juttuja oli kolmessa lehdessä yhteensä 23. Aamulehden sivuilla oli kirjoituksista kaksitoista kappaletta, siis puolet kaikista. Tampereen Uutisissä juttuja oli kahdeksan ja Sanomissa siis kolme. Pääosa prostituutiokirjoittelusta painottuu vuoden 1891 marraskuuhun, jolloin kolmen lehden sivuilla prostituutio esiintyi yhteensä kahdeksan kertaa. Osassa jutuista raportoitii Suomen naisyhdistyksen kokouksista joissa oli esitetty kannanottoja laillistetun prostituution lakkauttamisen puolesta. Sitten kirjoittelu laantuu ja sitä esiintyy lähinnä satunnaisesti ja viimeisen kerran prostituutiosta puhutaan tammikuussa 1904.²²⁴ Kun kirjoituksista otetaan pois poliisi- ja oikeusasioita – palstalla ilmestyneet kirjoitukset, jää jäljelle yhteensä 17:n sellaista artikkelia joissa käsiteltiin prostituutiokysymystä.

Sanomalehtien asennoituminen ohjesääntöiseen prostituutioon oli hyvin kielteinen. Järjestelmää pidettiin voimassa olevan lainsäädännön vastaisena ja sen katsottiin olevan yhteiskunnan kädenojennus prostituoiduille. Näin ohjesääntöisyydestä kirjoitti Tampereen Sanomat ”*Jotta siveettömät miehet antaisivat naisten olla rauhassa ja jotta terveys ja puhtaus kodeisa saisi säilyä, uhrataan siis lukemattomia naisia, ja annetaan heidän harjoittaa pahetta elinkeinonaan. Terveiden tai siveellisyyden hyväksi siis yhteiskunnallinen järjestys kurottaa kätensä paheelle, ja helpottaa sen harjoittamista*”.²²⁵ Toisaalta kirjoittaja paheksuu ohjesääntöistä prostituutiota ja sen harjoittajia, mutta samalla hän kuitenkin näkee sen tärkeänä asiana kunniallisten naisten ja kotien onnen säilyttäjänä. Tästä kunniallisten naisten kaipaamasta suojasta kirjoittaja esittää näkemyksen artikkelinsa loppupuolella kuvaten pääkaupungissa öiseen aikaan vallitsevaa tilannetta

²²⁴ Aamulehti 19.1.1904 ”Siveellisyyksymyksen alalta”.

²²⁵ Tampereen Sanomat 16.6.1890 ”Vähän siveellisyyksiasta”.

*”On tunnettu asia, ettei ole sitä iltaa, jolloin ei kunniallisia naisia hätyytettäisi pääkaupungin katuloilla. Eikä siinä kyllin, että nuo n.s. herrat väijyvät palveluspiikoja ja työväenluokkaan kuuluvia naisia, vaan myöskin sivistyneet naiset, nuoret sekä vanhat, yksinpä harmaapäiset perheen äiditkin saavat monesti kärsiä heidän hävyttömyyttään”.*²²⁶

Tällaisen naisille vaarallisen tilanteen oli siis kirjoittajan mielestä luonut vallinnut ohjesääntöisyys järjestelmä, joka altisti kaikki öiseen aikaan yksin kadulla kulkevat naiset sille uhalle, että heille saatettiin tulla tekemään sopimattomia ehdotuksia.

Kaikki kolme Tampereella ilmestynyttä suomenkielistä lehteä julkaisivat kirjoituksia, joissa lähinnä kritisoitiin vallitsevaa järjestelmää. Lehtien palstoilla kommentoitiin vallitsevaa siveellisyystilannetta kaupungissa ja yleensä kirjoituksissa toivottiin asiantilaan pikaista parannusta nimenomaan siten, että ohjesääntöisyys lakkautettaisiin.²²⁷ Esimerkiksi Tampereen Uutiset kirjoitti pääkirjoituksessaan syyskuussa 1903, miten siveellisistä oloista kaupunkiin kouluun tulleet nuoret miehet ovat vaarassa joutua syntisen elämän viettelemiksi. Samassa kirjoituksessa myös kuvailtiin millaisiksi kaupungin kadut muuttuvat iltahämyssä, kun prostituoitujen joukot valtaavat ne

*”Kun iltahämyssä pistäytyy kaupungissamme vilkasliikkeisimmille kaduille, näkee siellä joukottuin niitä surkuteltavia olennoita, jotka omat "prostitutsioonin" ottaneet elinkeinokseen. Ja kun heidän elinkeinonsa on laillaan katsottu "luvalliseksi", on esiintymisenkin sen mukaista. Jos sitten seuraan sattuu väkijuomain parista lähteneitä toisen sukupuolen edustajia, syntyy sananvaihto semmoinen, jota kuulemasta kunniallinen ihminen rientää pakoon. Puistoissa ja syrjäkaduilla on elämä samoin yhtäläistä etenkin pimeän aikana ja päivän valossakin nähdään kaduilla noita kainouden tunteensa kadottaneita kurjuuden tyttäriä pika-ajurien ajopeleissä kainostelematta ajaman julkisen "reklaamin" tavoin huomauttamassa yleisöä heidän olemassa olostaan. Tuo ohjesääntöinen "prostitutsiooni" saastuttaa siis katuelämän”.*²²⁸

²²⁶ Tampereen Sanomat 16.6.1890 ”Vähän siveellisyysasiasta”.

²²⁷ Tampereen Uutiset 22.3.1895 ”Nykyajan yhteiskunnallisia epäkohtia”. Aamulehti 18.9.1903 ”Epäsiveellisyys ehkäiseminen Tampereella”.

²²⁸ Tampereen Uutiset 18.9.1903 ”Siveellisyysoloista Tampereella”.

Lehdessä oltiin myös huolissaan, mitä prostituoitujen näkyminen katukuvassa aikaansaa kaupunkiin muuttaneille tai siellä jo jonkin aikaa asuneille nuorille naisille. Kirjoittaja pelkäsi, että helpolta ja hienolta näyttävä elämä viekoittelisi nuoria naisia hairautumaan prostituutioon

”Ja mitä ajatuksia voi herättää köyhän työmiehen tyttäressä tuo pika-ajurien ajopeleillä julkea ajeleminen tai kun hän näkee ”prostitueerattujen” hattu päässä ja komeasti puettuina liikkuvan kaupunkia katselemassa muun herrasväen tavoin? Eiköhän se viekoittele, kiusaa ja johda ajatuksiin, että noin helpoille päiville hänenkin on päästävä”.

Kirjoittaja ottikin jutussaan voimakkaasti kantaa sen puolesta, että asioiden parantamiseksi olisi ryhdyttävä tekemään jotakin. Tampereen NNKY olikin kirjoittajan mukaan jättänyt kaupunginvaltuustolle kirjelmän jossa pyydettiin kaupunkia ryhtymään toimenpiteisiin *”katuelämän puhdistamiseksi ja nuoria naisia harhateille johtavien viettelysten ehkäisemiseksi”*.²²⁹

Toisenlaisiakin mielipiteitä oli. Esimerkiksi marraskuussa 1891 Aamulehdessä kirjoitettiin kaupungin raittiusseurojen järjestämästä keskustelutilaisuudesta jossa oli tarkoitus keskustella prostituutioasiasta. Kirjoituksessa kannatettiin uuden lain laatimista joka tekisi prostituutiosta laillisen ammatin ilman että nykyistä lainsäädäntöä rikottaisiin.

”Sanotaan: laki on vanhentunut eikä enää vastaa ajan tarvetta. Minä sanon: laadittakoon sitten uusi laki, joka siirtää haureuden harjoituksen luvallisten elinkeinojen lukuun ja tekee siitä yhtä kunniallisen ammatin kuin esim. kapakkaliike nykyään on; mutta voimassa olevaa lakia älköön poljettako”.²³⁰

Ohjesääntöistä prostituutiota sinänsä ei siis koettu vastenmieliseksi, vaan tapa jolla sitä toteutettiin lainsäädännön näkökulmasta tarkasteltuna. Kirjoittaja ihmetteli myös vanhempien ja kaupungin varakkaampien asukkaiden välinpitämättömyyttä asennetta asiaa kohtaan. Kirjoittajan mielestä myös uuden rikoslain laatiminen ei asiaan mitenkään vaikuttaisi, sillä

²²⁹ Tampereen Uutiset 18.9.1903 ”Siveellisyysoloista Tampereella”.

NNKY eli Nuorten Naisten Kristillinen Yhdistys on kristillinen naisjärjestö, jonka Tampereella toimiva yhdistys perustettiin helmikuussa 1903.

²³⁰ Aamulehti 15.11.1891 ”Viime perjantaisen kokouksen johdosta”.

hänen mielestään mitkään lait eivät asioiden tilaa muuta ellei niitä noudateta ja tässä tapauksessa prostituutio oli sellainen instituutio, jota pidettiin pystyssä vaikka se voimassa olevaa lakia loukkasikin.

Prostituutiokysymystä tutkimaan asetettiin jo 1888 komitea, jota johti valtioneuvos ja lääkäri Johan Pippingssöld. Komitean toiminnasta uutisoitiin Aamulehdessä seuraavasti

*”Prostitutsiooni kysymys. Prokuraattorille tehtyjen lukuisten valitusten johdosta, jotka koskevat muutamissa maamme kaupungeissa voimassa olevaa prostitutsioonia, on ollut asetettuna komitea tutkimaan, josko nykyiset prostitutsioonin ja veneerisen tarkastuksen suhteen voimassa olevat määräykset ovat ajanmukaisia ja tarkoitustansa vastaavia vai olisivatko ne jostain suhteesta muutettavat tahi lakkautettavat”.*²³¹

Tämä komitea tuli mietinnössään siihen tulokseen, että haureellisten naisten tarkastus olisi lakkautettava. Tämä lopputulos ei ollut yksimielinen, sillä yksi komitean jäsen oli liittänyt lausunnon liitteeksi vastalauseen. Vastalauseessa todettiin, että *”kaiken tarkastuksen lakkauttamisesta salainen haureellisuus leviäisi laajoihin piiriin ja saattamaan olot vielä pahemmiksi ja turmiollisemmiksi nykyisiä ja jossa puolustetaan jonkunlaista haureellisten naisten tarkastusta”.*²³²

Vastalauseen tekijä siis vetosi siihen, että prostituutiosta tulisi salaista ja olot sukupuolitautien osalta kävisivät vallitsevia oloja pahemmiksi.

Aamulehti uutisoi tammikuussa 1905, miten Helsinkiin oltiin suunnittelemassa erillistä sairaalaa prostituoiduille sekä muille sukupuolitauteja sairastaville jotta näitä ei tarvitsisi hoitaa yleisessä sairaalassa muiden potilaiden joukossa. Erillisen sukupuolitauteisairaalan katsottiin ehkäisevän tautien siirtyminen prostituoiduista kunnon ihmisiin.²³³ Aamulehdessä otettiin kantaa myös siihen, että vain haureelliset naiset olivat poliisin kirjoissa. Lehdessä julkaistiin maaliskuussa 1895 kirjoitus *”Helsingin kirje”*, jossa kerrottiin miten Helsingissä oltiin pohtimassa tarkastusjärjestelmän muuttamista. Samassa kirjeessä esitettiin, jälleen

²³¹ Aamulehti 28.2.1891 ”Prostitutsiooni –kysymys”.

²³² *ibid.*

²³³ Aamulehti 17.1.1905 ”Oma sairaala prostitueeratuille”.

kerran, kritiikkiä vallitsevaa tarkastusjärjestelmää kohtaan. Kirjeessä todettiin muun muassa, että ”Näin on siis Suomen pääkaupungissa lain kieltämää haureutta laillistettu, yhtään välittämättä siitä, että täten törkeästi on sorrettu oikeutta, loukattu siveellistä tajuntaa. Sotaa on kyllä vuosikausia siveellisyyttä harrastavien puolelta käyty tämän häpeällisen järjestelmän kukistamiseksi, mutta turhaan Haureutta harjoitetaan kuin harjoitetaankin täällä järjestettynä ammattina”.²³⁴ Kirjoittajan mielestä olisi ollut myös suotavaa, että epäsiveelliset miehet otettaisiin naisten tavoin poliisin kirjoihin. Tämä olisi ollut kirjoittajan mielestä pelkästään suotavaa jo siitäkin syystä, että Helsingin valtuusmiehet kantoivat niin hellää huolta haureuden harjoittamisen järjestämisestä. Kirjeessä esitettiin myös tarkastustoimiston perustamista miehiä varten ”Ja tällaisia toimistoja miehiä varten pitäisi löytymän useampia, eikä vaan yksi, kuten naisille, sillä tietenkin on epäsiveellisyyttä paljoa laajemmassa määrässä vallalla miehissä kuin konsanaan naisissa”.²³⁵ Miesten epäsiveellisyys oli siis kirjoittajan mielestä suurempi ongelma kuin naisten epäsiveellisyys. Koska miehiä ei ohjesääntöisyyden aikana ollut esimerkiksi Tampereen tarkastustoimiston kirjoissa yhtäkään, on oletettavaa että kirjoittajan toivomat miesten tarkastustoimistot olisi tarkoitettu joko prostituoitujen asiakkaille tai sitten sellaisille miehille jotka työnsä liikkuvuuden takia saattaisivat levittää sukupuolitauteja.

Tampereen Sanomissa kirjoituksia prostituutiokysymyksestä oli tutkimusaikana neljässä lehdessä. Kirjoituksista kolme ilmestyi vuoden 1895 jälkeen ja neljäs vuoden 1905 marraskuussa, eli ohjesääntöisyyden viimeisenä kuukautena. Yleensä prostituutiokysymystä käsittelevä kirjoitus oli tavallinen raastuvanoikeuden istunnosta kertova uutinen. Nämä uutiset olivat yleensä seuraavankaltaisia selostuksia oikeudenistunnosta ”Raastuvanoikeudessa toissapäivänä tuomittiin yleinen nainen Matilda Pekkanen parittelemisesta 8 kk. kuritushuoneeseen ja toiskertaisesta luvattomasta oluenanniskelusta 75 mk. sakkoon sekä menettämään kansalaisluottamuksensa 3 vuotta”.²³⁶ Tämä oikeudenistunto oli marraskuussa ja tuomittu nainen oli kirjoitettu tarkastustoimiston luetteloon tammikuussa, joten hän oli oikeuteen joutuessaan jo kokenut tekijä. Tämä kokeneisuus on varmasti ollut yhtenä syynä tuomion ankaruuteen. Kirjoituksessa oleva sana ”paritteleminen” antaa viitteitä siihen

²³⁴ Aamulehti 27.3.1895 ”Helsingin kirje”.

²³⁵ Aamulehti 27.3.1895 ”Helsingin kirje”.

²³⁶ Tampereen Sanomat 22.11.1895 ”Raastuvanoikeudessa”.

suuntaan, että nainen on tavattu itse teosta eli harrastamassa seksiä asiakkaan kanssa. Asiakas on ilmeisesti päässyt poliisia pakoon, sillä uutisessa ei mainita muita parittelemisesta rangaistuja henkilöitä. Asiakkaan läsnäoloon viittaa myös Matildan saama sakko laittomasta oluenanniskelusta. Sakko on kohtuullisen korkea, kun vertaa sitä aikakauden naistyöntekijän viikkopalkkaan joka oli keskimäärin 6 – 12 markkaa.²³⁷ Sakon maksuun olisi siis parhaimmillaan mennyt seitsemän viikon palkka ja pahimmillaan kolmen ja puolen kuukauden palkka. Tästä syystä ei ollutkaan tavatonta, että sakot suoritettiin vankeusrangaistuksella.

Kaikki muut, paitsi marraskuussa 1905 ilmestynyt kirjoitus, käsittelivät raastuvanoikeuden istunnoissa käsiteltyjä tapauksia joissa rangaistavana oli joko parittelemisesta tai haureuden edistämisestä syytettynä ollut nainen. Näin kirjoitettiin esimerkiksi huhtikuussa 1898, jolloin *Oikeus- ja poliisiasioita* – palstalla kerrottiin seuraavaa ”*Raastuvanoikeus tuomitsi eilen erään lesken haureuden edistämisestä 1 vuotta kuritushuoneeseen sekä rangaistuksen kärsittyään olemaan 4 vuotta kansalaisluottamusta vailla. Parittajan tytär tuomittiin haureudesta 1 k. vankeuteen ja samallaisen rangaistuksen sai samasta rikoksesta heidän, tyttären ja äidin, asuntotoveri*”.²³⁸ Tuomiot olivat tässä tapauksessa melko kovat. Haurouden edistämisestä, eli parittamisesta, tuli leskelle vuosi vankeutta ja sen lisäksi vielä kansalaisluottamuksen menettäminen neljäksi vuodeksi tuomion jälkeen. Käytännössä rangaistus oli siis viisi vuotta, sillä eläminen oli vaikeaa ilman kansalaisluottamusta. Haurudesta, eli prostituutiosta, tuli lesken tyttärelle sekä heidän asuinkumppanilleen vain kuukauden mittainen tuomio. Näin lyhyt tuomio saattaisi viitata tyttöjen ensikertalaisuuteen. Marraskuussa 1905 julkaistussa kirjoituksessa kerrottiin, miten kaupungin siveellisyyskomitea oli esittänyt kaupunginvaltuustolle anomuksen jotta se myöntäisi 6000 mk:n avustuksen langenneille naisille tarkoitetun turvakodin perustamiseen.²³⁹ Avustusta turvakodin perustamiseen ei kuitenkaan valtuustolta tullut.²⁴⁰ Rahaa kuitenkin kerättiin

²³⁷ Markkola, 1994. 93.

²³⁸ Tampereen Sanomat 21.4.1898 ”Oikeus- ja poliisiasioita”.

²³⁹ Tampereen Sanomat 30.11.1905 s.2 ”Turvakoti langenneita naisia varten”.

²⁴⁰ Tampereen Sanomat 19.12.1905 s.2 ”Turvakoti langenneille naisille”.

ainakin Tapaninpäivänä järjestetyillä iltamilla sekä muutamiin kauppaliikkeisiin joulun alla sijoitetuilla keräyslippailla.²⁴¹

Tampereen Sanomissa ilmestyi prostituutiokysymykseen kantaaottavia kirjoituksia kuusi kappaletta. Niistä kolme ilmestyi 1890-luvulla ja kolme 1900-luvun puolella. Kolmesta 1890-luvulla ilmestyneestä kirjoituksesta kaksi käsitteli Helsingissä pidettyä lääkärikokousta, jonka yhtenä asiana oli prostituutiokysymys. Kokoukselle esitettiin aiemmin laadittu komitealausunto joka kannatti ohjesääntöisyydestä luopumista. Osa kokoukseen osallistuneista lääkäreistä oli kuitenkin sitä mieltä, että

*”Ohjesääntöinen haureudenharjoitus on säilytettävä, muuten kuppataudit tappavat ja raatelevat koko Suomen kansan. Niin innostelivat hrat lääkärit. He katsoivat vaan mitä ruumis voisi kärsiä jos prostitueratut poistettaisiin, mutta unohtivat mitä sielu saapi kärsiä niiden olemassa olosta. Tuntui siltä kuin kristillissiveellinen yhteiskunta saisi kokonaisuudessaan kasvaa särkeviä mätähaavoja, ja nukuttaa kaikki sen sisälliset tunteet kuoleman uneen, kuuhan maan porttolat saadaan ehkäistyksi levittämästä kuppatautia niihin, jotka saastuttaen yhteiskunnan sivistystä, porttoloissa käyvät. Siis ehkäpä pyhittänee tarkoitus välikappaleet?”*²⁴²

Tampereen Uutisten kirjeenvaihtaja otti kirjoituksessaan kantaa lääkärien sallivaan asenteeseen viittaamalla muun muassa kymmenen käskyn kehotukseen olla tekemättä huorin. Kirjoituksessa viitattiin myös yleiseen siveellisyyttä vaativaan mielipiteeseen ja kirjoittaja olikin tyytyväinen, että vielä löytyi lääkäreitä jotka tätä asiaa vaalivat vastustamalla ohjesääntöistä prostituutiota.²⁴³

Toinen vuonna 1891 ilmestynyt kirjoitus oli tamperelaisten raittiusyhdistysten ilmoitus, jossa kerrottiin Suomen naisyhdistykseltä raittiusseuroille tulleesta kehotuksesta liittyä yhdistyksen laatimaan vastalauseeseen Suomen lääkäriseuran ja Turun kaupunginvaltuuston antamaa

²⁴¹ Tampereen Uutiset 15.12.1905 s.2 ”Turvakodin hyväksi”. Tampereen Sanomat 23.12.1905 ”Kokouksia. Valkonauhan hengellinen iltama”. Aamulehti 23.12.1905 ”Valkonauhan hengellinen iltama”.

²⁴² Tampereen Uutiset 16.10.1891 ”Kyhäelmiä Helsingistä”.

²⁴³ Tampereen Uutiset 16.10.1891 s.2 ”Kyhäelmiä Helsingistä”.

lausuntoa vastaan. Kirjoitus oli samalla kutsu saapua yleiseen keskustelutilaisuuteen, jossa pohdittaisiin liittymistä vastalauseeseen.²⁴⁴ Viimeisessä 1890-luvulla ilmestyneessä kirjoituksessa kerrottiin lyhyesti, miten kirkolliskokouksen tekemä esitys ohjesääntöisen prostituution poistamisesta ei ollut saanut senaatissa kannatusta. Senaatti oli pitämässään istunnossaan todennut, ettei esitys ”*anna aihetta mihinkään toimenpiteisiin*”.²⁴⁵

Kolmesta 1900-luvulla ilmestyneestä kirjoituksesta kaksi oli lyhyitä ja niissä ei varsinaisesti otettu kantaa prostituutiokysymykseen. Vuonna 1903 lehdessä kirjoitettiin mitä kaupungin rahatoimikamarin kokouksessa oli edellisenä päivänä käsitelty. Yhtenä asiana kokouksessa oli ollut muutamien amurilaisten talonomistajien tekemä valitus, josta lehdessä kerrottiin seuraavasti ”*Useat talonomistajat 4 ja 5 ssa kaupungin osassa olivat valittaneet että eräässä talossa pidettiin paha elämää, josta yleiselle syyttäjälle olisi ilmoitettava*”.²⁴⁶ Seuraavien päivien lehdistä ei selviä, oliko asia edennyt yleiselle syyttäjälle asti. Toinen kirjoitus oli otsikoitu seuraavasti ”*Laillistetun haureuden poistaminen Tampereelta. Tampereen Nuorisoseura on puolestaan yhtynyt kannattamaan anomusta, jonka Suomen Naisyhdistyksen Tampereen osasto jättää senaattiin laillistetun haureuden poistamiseksi kaupungistamme*”.²⁴⁷

Kesti kuitenkin vielä vuoden ennen kuin ohjesääntöinen prostituutio loppui Tampereella vuoden 1905 suurlakon yhtenä seurauksena. Suurlakon aikana kaupunkiin oli perustettu siveyskomitea, jonka toimista Tampereen Uutiset kirjoitti marraskuussa 1905.²⁴⁸ Kirjoituksessa kerrottiin, miten komitea oli poliisin ohjeistamana kiertänyt kymmenessä talossa eri puolilla kaupunkia ja kehottanut niissä asuvia langenneita naisia muuttamaan heitä varten perustettuun asuntolaan. Kirjoituksessa mainittiin kyseisten talojen osoitteet sekä talonomistajien nimet.²⁴⁹

²⁴⁴ Tampereen Uutiset 13.11.1891 s.4 ”Yleisölle”.

²⁴⁵ Tampereen Uutiset 18.10.1899 s.2 ”Ohjesääntöinen prostitutsiooni”.

²⁴⁶ Tampereen Uutiset 27.3.1903 s.2 ”Rahatoimikamarin kokouksessa”.

²⁴⁷ Tampereen Uutiset 26.2.1904 s.2 ”Laillistetun haureuden poistaminen Tampereelta”.

²⁴⁸ Tampereen Uutiset 16.11.1905 s.2 ”Siveettömyyspaikkojen sulkeminen”.

²⁴⁹ Tampereen Uutiset 16.11.1905 s.2 ”Siveettömyyspaikkojen sulkeminen”.

Kaksi päivää myöhemmin Tampereen Uutisissa oli suurlakosta yhteenvedon omainen kirjoitus, jossa käytiin läpi mitä yhteiskunnallisia uudistuksia oli saatu aikaan. Yhtenä uudistuksena mainittiin ohjesääntöisyyden purkaminen. Kirjoituksessa esitettiin myös toisenlaisen näkökannankin olevan vallalla ”Eivät lääkärienkään mielipiteet käy yhteen suuntaan tästä samaisesta kysymyksestä. Toiset vakuuttavat inhottavien tautien leviämisen olevan melkein mahdoton ehkäistä, ellei tätä pahetta harjoiteta ohjesääntöjen avulla tai ylläpidetä tarkastusta j.n.e, jota vastoin toiset ovat epäilevällä kannalla ohjesääntöjen hyödyllisyyden suhteen. Kuinkahan lienee”.²⁵⁰ Kirjeen kirjoittaja oli siis itsekin epäilevällä kannalla. Ohjesääntöisyyden purkaminen oli johtanut myös siihen, että ”Kaikissa tapauksissa on täälläkin ruvettu ahdistamaan pahamaineisten naisten luvallisia edesottamuksia ja autioiksi tekemään niiden inhottavat pesät, jonka ohella henkilöt, jotka ovat antaneet majaa näille yhteiskunnan kurjille jäsenille, on asetettu syytteen alaisiksi”.²⁵¹ Tällaisia ”inhottavia pesiä” oli kaksi päivää aiemmin ilmestyneessä Tampereen Uutisten kirjoituksessa yhdeksän kappaletta, minkä lisäksi oikeuteen oli päätetty kutsua myös näissä paikoissa asioineita miehiä sekä muutamia ajureita.²⁵² Epäselväksi jää saivatko nämä talonomistajat ja muut haastetut tuomioita vai eivät. Tapauksesta oikeuskäsittelystä ei nimittäin uutisoitu Tampereen Uutisissa tai muissakaan kaupungin lehdissä.

6. Päätelmät

Tampere oli tutkimusajankohtana vuosina 1890 – 1905 väestömäärältään voimakkaasti kasvava teollisuuskaupunki. Kaupungin väestömäärä kasvoi työperäisen muuton seurauksen viidentoista vuoden aikana 20 132 asukkaasta 41 307 asukkaaseen, eli kaupunki kaksinkertaisti asukasluvunsa. Asukasmäärän kasvu aiheutti erilaisia sosiaalisia ongelmia, joista prostituutio oli yksi näkyvimmistä. Syynä prostituoiduksi ryhtymiseksi oli yleisesti rahan tarve. Jos työpaikkaa ei kaupungin tehtaista löytynyt piti elanto hankkia prostituutiolla. Monessa tapauksessa myös työssäkäyvät naiset olivat myös prostituoituja, sillä naisten alhainen palkkataso houkutti ansaitsemaan lisäansioita prostituutiolla.

²⁵⁰ Tampereen Uutiset 18.11.1905 ”Kirje Tampereelta”.

²⁵¹ *ibid.*

²⁵² Tampereen Uutiset 16.11.1905 ”Siveettömyyspaikkojen sulkeminen”.

Sukupuolitautilien tarkastustoimisto huolehti ohjesääntöisen prostituution aikana naisten terveystarkastuksista. Tarkastustoimiston asiakkaina oli tutkitun viidentoista vuoden aikana 166:n naista. Tarkastettavat naiset asuivat eri puolilla Tamperetta, mutta heidän ilmoittamistaan asuinosoitteista on pääteltävissä, että kaupungissa oli selvästi naisten suosiossa ollut kaupunginosaa. Nämä kaupunginosat olivat Amuri, Juhannuskylän ja Kyttälän muodostama alue sekä Tammelan kaupunginosa. Kaupunginosien suosio naisten keskuudessa vaihteli tutkimusaikana siten, että 1890-luvulla pääosa naisista asui Amurissa ja 1900-luvulla valtaosa naisista ilmoitti osoitteensa Tammelaan. Tarkastusnaisten määrässä oli jonkin verran eroja kaupungin itä- ja länsipuolen välillä. Tässä tapauksessa kaupungin länsipuoli oli ensin hallitsevassa asemassa aina 1800- ja 1900-lukujen vaihteeseen saakka, jolloin itäpuoli otti johtoaseman eikä siitä enää luopunut. Määrät kaupungin eri puolien välillä tasaantuivat hieman 1900-luvun kuluessa, mutta idässä asui tasoittumisesta huolimatta enemmän tarkastusnaisia kuin länsipuolella. Tämä ero kaupungin eri puolten välillä selittyy kaupungin kasvusuunnilla eri aikoina. Tutkimuksen alkuvuosina kaupungin asutus oli pääasiassa länsipuolella mutta Tampereen laajennuttua Tammerkosken itäpuolelle ja yli rautatien siirtyivät tarkastusnaisetkin uusille alueille ja vanhat perinteiset prostituoitujen asuinalueet tyhjenivät.

Rautatie ei ole vaikuttanut ainakaan 1890-luvulla naisten asuinpaikan valintaan, sillä suuri osa naisista asui noin kahden kilometrin päässä rautatieasemasta. Kun prostituoitujen asuinpaikka vaihtui Tammelan ja Kyttälän alueelle voidaan rautatien läheisyyttä pitää jossakin määrin vaikuttavana tekijänä. Rautatietä vaikuttavampi tekijä asuinpaikan valintaan oli kuitenkin halpa vuokrainen asunto ja vuokranantaja joka hyväksyi vuokralaisensa toiminnan prostituoituna. Asunnot olivat pääasiassa yksikerroksisia puutaloja, joissa asunnot olivat joko hellahuoneita tai huoneen ja keittiön asuntoja. Yleensä tällaisissa asunnoissa oli korkeampi vuokra kuin yhteiskeittiöllisestä huoneesta. Prostituoitujen ammatinharjoittamisen kannalta hellahuoneen tai huoneen ja keittiön asunto oli parempi, koska naapureista ei tällöin ollut niin paljon pelkoa kuin yhteiskeittiöllisessä asunnossa.

Vuokranantajista suurin osa oli yksityisiä henkilöitä, mutta asui tarkastusnaisia myös teollisuuslaitosten omistamissa asunnoissa. Viisi eri teollisuuslaitosta omisti yhteensä kuusi taloa joissa tarkastusnaisia asui eri aikoina. Näistä teollisuuslaitosten asunnoista viisi sijaitti

kaupungin itä- ja vain yksi länsipuolella. Teollisuuslaitokset toimivat kolmella eri alalla. Yksi oli puuvillatehdas, kaksi valmisti juomia ja yksi teollisuuslaitos toimi konepaja-alalla ja sillä oli myös tehtaan tuotteita myyvä rautakauppa. Osalla naisista oli siis varsinainen palkkatyö, sillä muu kuin yrityksen palveluksessa oleva ei tehtaan asuntoon päässyt. Oli myös niitä, jotka työskentelivät mutta joiden työnantajalla ei ollut tarjota asuntoa jolloin heidän piti asua yksityistysten vuokraamissa asunnoissa. Tarkastusnaiset selvästi suosivat tiettyjä yksityisiä vuokranantajia, sillä tutkittuna aikana löytyi 27:n sellaista osoitetta jossa oli vuosien aikana asunut viisi naista tai enemmän. Prostituoiduille suosiollisten asuntojen osoitteet siis mitä ilmeisimmin levisivät naisten keskuudessa.

Tampereella ilmestyi tutkimusajankohtana kolme sanomalehteä Tampereen Sanomat, Tampereen Uutiset ja Aamulehti. Jokainen näistä kolmesta lehdestä kirjoitti sivuillaan ohjesääntöisestä prostituutiosta, siveellisyyksymyksestä sekä asuntokysymyksestä. Yhteensä näihin kysymyksiin liittyviä kirjoituksia oli näissä kolmessa sanomalehdessä viidentoista vuoden aikana yhteensä 70:n. Kirjoituksia ei siis ilmestynyt joka vikko tai edes joka vuosi vaan kirjoitusten välissä saattoi olla pitkiäkin taukoja. Yleensä lehdissä oli näihin kolmeen kysymykseen liittyviä kirjoituksia, kun asiassa tapahtui jotakin merkittävää. Kirjoituksissa toimittajat toivat lähes aina esille oman mielipiteensä asiasta, ellei kyseessä ollut uutisointi jonkin yhdistyksen järjestämästä tilaisuudesta. Yhteistä kaikille sanomalehdille oli, että niissä oltiin huolestuneita yhteiskunnan ja sen kansalaisten moraalista ja sukupuolisiveellisyydestä.

Aamulehdessä oli näistä kolmesta sanomalehdestä yhteensä eniten kirjoituksia. Päähuomio lehdellä oli asuntokysymyksessä, joka lehden mielestä vaati pikaisia parannuksia. Nimenomaan siitä syystä, että lehden mielestä huonot asuinolosuhteet aiheuttivat sekä yhteiskunnallisia että terveydellisiä ongelmia asuntojen haltijoille. Siveellisyys- ja prostituutiokysymykset saivat lehdessä hieman vähemmän huomiota. Molemmissa kysymyksissä kirjoitusten päähuomio oli kiinnittynyt ohjesääntöiseen prostituutioon sekä sen aiheuttamiin moraalisiin ja siveellisiin ongelmiin. Tästä syystä lehden kirjoituksissa yleensä vaadittiin ohjesääntöisestä prostituutiosta luopumista.

Tampereen Sanomissa kirjoitettiin Aamulehden tavoin eniten asumiskysymyksestä. Kuten Aamulehdessäkin myös Sanomissa kiinnitettiin huomiota työväestön asumisolojen huonoon tilaan. Sanomien asuntokysymystä käsittelevissä kirjoituksissa ei otettu niin terävästi kantaa huonojen asumisolojen vaikutuksista ihmisten terveyteen ja moraaliin kuin Aamulehdessä tai Tampereen Uutisissa. Tampereen Sanomissa uutisoitiin myös ulkomailla tapahtuneista työväestön asumisen parannuksista. Siveellisyys- ja prostituutiokysymykset jäivät Sanomissa vähemmälle huomiolle kuin kahdessa muussa kaupungin sanomalehdessä. Silti Sanomienkin kanta ohjesääntöiseen prostituutioon oli, että järjestelmä tulisi lakkauttaa mahdollisimman pian.

Tampereen Uutisten kirjoituksissa pääpaino oli, toisin kuin sen kahdella kilpailijalla, Siveellisyys- ja prostituutiokysymyksissä. Tämä sopi lehden edustamaan kristillis-siveelliseen arvomaailmaan. Mieliopide ohjesääntöiseen prostituutioon oli kielteinen ja se myös välittyi selvästi lehden kirjoituksista. Muihin kaupungin lehtiin verrattuna asuntokysymys jäi Uutisissa selvästi vähimmälle huomiolle. Kirjoitusten mieliopide heijasteli lehden arvomaailmaa. Ahtaat asunnot olivat vaaraksi ihmisten sukupuolisiveellisyydelle minkä vuoksi asiaan olisi pitänyt saada muutos.

Vaikka näillä kolmella sanomalehdellä oli erilaiset katsantokannat yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja epäkohtiin niitä yhdisti vaatimus ohjesääntöisen prostituution lakkauttamisesta. Prostituutiokysymys liittyi kiinteästi siveellisyydskysymykseen ja asuntokysymykseen. Ahtaita asuntoja pidettiin rikollisuuden ja epäsideellisuuden aiheuttajana mikä puolestaan johti ennen pitkää moraalien alenemiseen ja lopulta prostituutioon. Prostituutiota pidettiin lehdissä myös yhteiskunnallisena ongelmana, sillä monessa kirjoituksessa syyllisinä prostituution olemassa oloon pidettiin varakkaita miehiä jotka halusivat ostaa prostituoidun palveluksia. Jokainen lehti myös vaati parannuksia työätekevän väestöosan asumisoloihin ja lehtikirjoituksissa olleet kuvaukset työläisperheiden asumisolosta eivät olleet mitenkään näitä oloja ylistäviä.

Tamperelaiset prostituoidut olivat taustoiltaan työväenluokkaisia pienellä palkalla tehtaassa tai kotonaan työskenteleviä naisia, jotka yrittivät ansaita prostituutiolla rahaa elämiseen. Naisten työväenluokkaisuus näkyi myös heidän suosimissaan asuinalueissa, joiden tyypillinen

asukas oli tehtaantöyläinen. Tampereella prostituutioon kuului myös se, että alaa saatettiin kokeilla kuukauden tai kahden ajan, jonka jälkeen kirjoitettiin ulos tarkastustoimistosta. Kokeilijoita oli tarkastustoimiston kirjassa olleista naisista selvästi eniten kaikista kirjassa olleista. Suurin motiivi prostituution kokeilemiseen oli raha, jota tarvittiin asumiseen ja elämiseen. Tampere oli leimallisesti naisvaltaisten teollisuudenaloja keskus. Kun tamperelainen teollisuus alkoi kasvamaan 1890-luvun alussa tehtaot tarvitsivat paljon uutta työvoimaa vanhojen lisäksi. Kun vuosisadan vaihteessa kasvu laantui ja tehtaiden työntekijätarve pieni oli maalta kaupunkiin muuttaneiden ja ilman työpaikkaa jääneiden naisten hankittava elantonsa jollakin tavalla. Useassa tapauksessa se keino oli ryhtyä joksikin aikaa prostituoiduksi. Työnpuutteen lisäksi tarkastuskirjaan kirjautumiseen syynä saattoi olla avioero. Monesti avioeron syynä oli naisen uskottomuus aviomiestään kohtaan. Jos uskottomuudesta jäi kiinni ja joutui oikeuteen, tuomittiin nainen maksamaan sakkoja. Sakot eivät olleet ainoa rangaistus, vaan uskottomuuden seurauksena aviomiehelle myönnettiin ero vaimostaan. Lain mukaan näin tuli toimia. Kun naiselta eron myötä katosi miehen tuoma taloudellinen turva oli talouden ylläpitämiseksi joskus turvauduttava prostituutioon. Monella prostituutio jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi elämänvaiheeksi, kun työpaikka löytyi. Vain harva jäi prostituoiduksi yli viideksi vuodeksi. Sellaisiakin tapauksia joukosta löytyi mutta he olivat pieni vähemmistö.

Prostituotujen asumiselle oli tyypillistä asuminen jonkin toisen prostituoidun naapurissa, välittömässä läheisyydessä tai sitten samassa osoitteessa. Lähes kaikista Tampereen kaupunginosista löytyi kahden tai useamman korttelin laajuinen prostituotujen keskittymä. Keskittymien syntyyn vaikutti mitä todennäköisimmin se, että tällöin vältyttiin naapureiden valituksilta poliisille. Tähän viittaa se, että vain kerran uutisoitiin tapauksesta jossa joukko naapureita oli valittanut naapurissa sijaitsevasta talosta joka toimi jonkinlaisena ilotalona. Joko ihmiset olivat suvaitsevaisempia tai sitten prostituoidut pyrkivät toimimaan mahdollisimman huomaamatta. Laki kielsi useamman kuin kahden prostituoidun yhdessä asumisen, mutta siitäkin huolimatta Tampereelta löytyi osoitteita joita olisi voinut pitää bordellina osoitteessa asuvien naisten määrän perusteella.

Yhteiskunta toisaalta hyväksyi prostituution ohjesääntöisyydellä mutta toisaalta voimassa ollut rikoslaki kielsi sen. Tämä kirjoitetun lain ja käytännön välinen ristiriita aiheutti

pahennusta joka näkyi sanomalehtien kirjoituksissa ja kansalaisjärjestöjen tekemissä valituksissa kaupunginvaltuustolle ja läänin kuvernöörille. Yleensä vastaukset valituksiin olivat kielteisiä tai sitten niitä ei käsitelty lainkaan. Myös lääkärikunnan salliva asenne prostituutioon aiheutti pahennusta. Vaadittiin myös prostituoitujen miesasiakkaiden viemistä lääkärintarkastukseen ja nimen sekä osoitteen muistiin kirjoittamista. Näin ei tapahtunut, sillä tarkastustoimiston kirjoista ei löydy yhtenkään miehen nimeä. Muutenkin miesasiakkaat ovat näkymättömissä. Heistä ei löydy mainintoja edes sanomalehdissä olleista oikeudenistuntoja uutisoivista kirjoituksista.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Hämeenlinnan maakunta-arkisto (HMA), Hämeenlinna

Tampereen poliisilaitoksen arkisto, Rikososasto

Luettelot yleisistä naisista

Raporttikirja yleisten naisten tarkastuttamisten laiminlyönneistä

Tampereen kaupunginarkisto (TKA), Tampere

Tampereen raastuvanoikeuden arkisto

Raastuvanoikeuden 2. osaston tuomiokirjat 1900 – 1905.

Painetut lähteet

Tilastot, vuosikertomukset ja kalenterit

Suomen virallinen tilasto (SVT) VI: Väestönlasku 1890 – 1900

Tampereen ilmoitus- ja osoitekalenteri 1901 – 1902

Tampereen Terveyslautakunnan vuosikertomukset 1890 – 1905.

Ruotsin valtakunnan laki 1734

Rikoslaki 1889

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti 2001. Laadullinen tutkimus. Gummerus. Jyväskylä.

Davidson, Roger & Hall, Lesley A. (toim.), 2001. Sex, Sin and Suffering. Venereal disease and European society since 1870. Routledge. Bodmin.

Haapala, Pertti 1986. Tehtaan valossa: teollistuminen ja työväestön muodostuminen Tampereella 1820 – 1920.

Häkkinen, Antti 1995. Rahasta – vaan ei rakkaudesta. Prostituutio Helsingissä 1867 – 1939. Otava. Helsinki.

Kanerva, Unto 1967. Messukylän historia 2, Kaupunkiasutus valloittamassa Messukylää.

Louhivaara, Maija 1999. Tampereen kadunnimet. Tampereen museoiden julkaisuja 51.

Markkola, Päivi 1994. Työläiskodin synty. Tamperelaiset työläisperheet ja yhteiskunnallinen kysymys 1870-luvulta 1910-luvulle.

Nygård, Toivo 1998. Erilaisten historiaa: marginaaliryhmät Suomessa 1800 – luvulla ja 1900 – luvun alussa.

Murros, Kaapo 1943. Tampereen käsityö- ja tehdasyhdistys 1868-1943 ja Tampereen vanhat käsityöläiset sekä katsaus vanhaan ammattikuntalaitokseen.

Rantatupa, Heikki (toim.) 2000. Kartta historian lähteenä.

Rasila, Viljo 1984. Tampereen historia 3. Tampereen keskuspaino. Tampere

Ruohonen, Arvo 1988. Asuttiin Amurissa: tapahtumia ja ihmisiä vanhasta Amurista.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus. Jyväskylä.

Voionmaa, Väinö 1932. Tampereen historia 3. Tampereen työväen kirjapaino. Tampere.

Sanomalehdet

Aamulehti 1.1.1890 – 31.12.1905

Tampereen Sanomat 1.1.1890 – 31.12.1905

Tampereen Uutiset 1.1.1890 – 31.12.1905

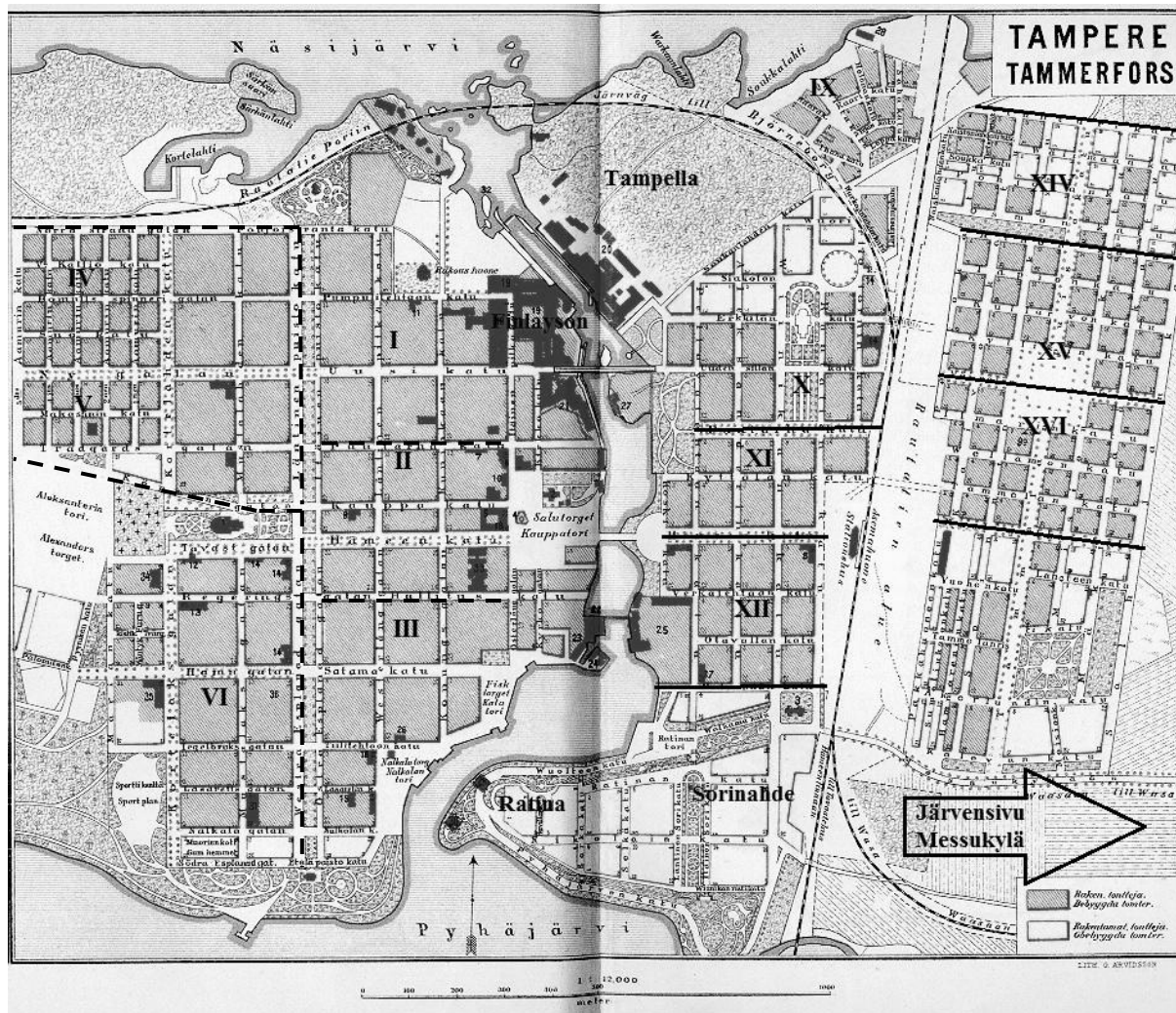
Internet

Suomen Pankin rahamuseon rahanarvolaskuri: www.rahamuseo.fi

Liitteet

LIITE 1. Tampereen kaupungin kartta vuodelta 1902 (Rajaukset ja merkinnät tekijän lisäämät).

Lähde: Suomen Matkailija-Yhdistyksen Suomi kartasto vuodelta 1902.²⁵³

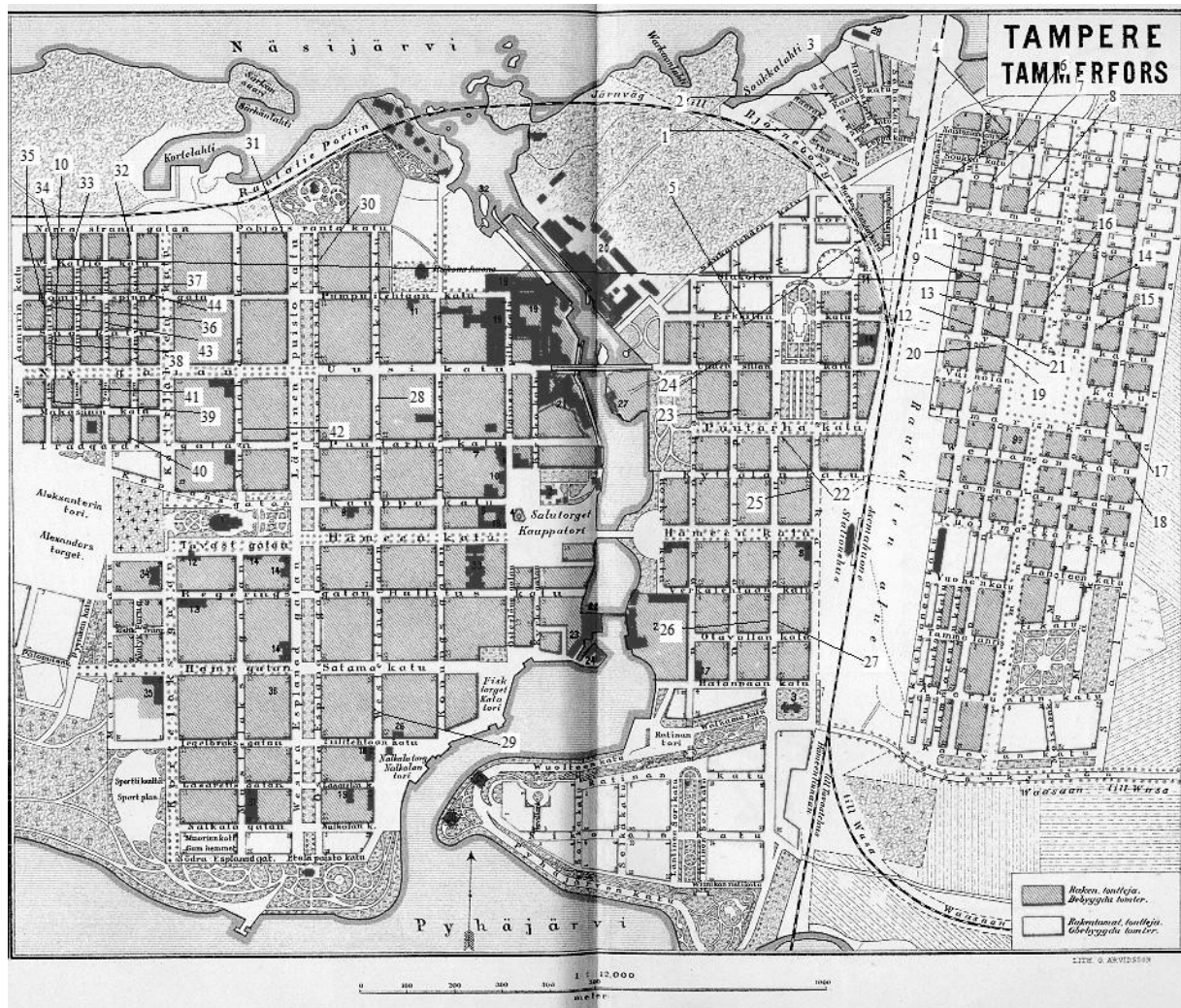
I-III Keskusta, IV Amuri a, V Amuri b, VI Kaakinmaa, IX Armonkallio,

X Jussinkylä (Juhannuskylä), XI Kyttälä a, XII Kyttälä b, XIV Osmonmäki,

XV Tammela a, XVI Tammela b

²⁵³Kartta otettu: <http://www.histdoc.net/kaup1902/tampere.gif>

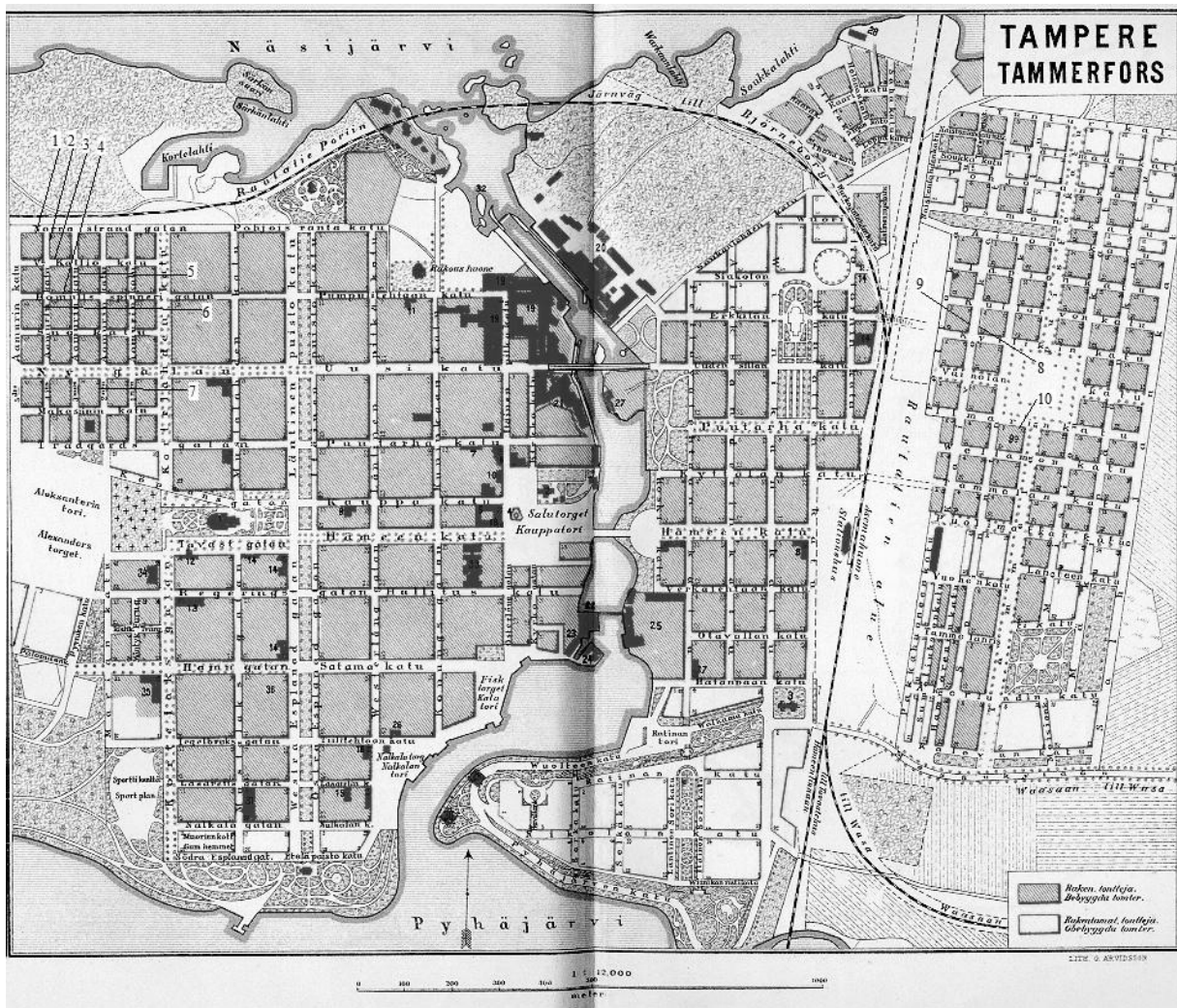
LIITE 2. Kartta ”kokeilijoiden”²⁵⁴ asunnoista ja muutoista vuosina 1890 – 1905.

²⁵⁴ Kokeilijalla tarkoitin henkilöä, joka oli tarkastustoimiston kirjassa vain kuukauden ajan.

LIITE 3. Kartta suosituimmista osoitteista vuonna 1895.

Lähde: Luettelot yleisistä naisista 1895 – 1905 (HMA)

LIITE 4. Kyttälä vuonna 1875.

Lähde: Rasila, Viljo 1984. Tampereen historia 2. 168.

LIITE 5. Luettelo tarkastusnaisten asuinosoitteista ja henkilöistä jotka kyseisessä osoitteessa ovat asuneet.

Lähde: Luettelot yleisistä naisista 1895 – 1905 (HMA). Ilmoitukset vuoden 1890 väestönlaskuun (TKA).

KESKUSTA (I-III kaup.osa)	
Läntinen pitkäkatu 10 (Näsilinnankatu)	Ida Wi.
Läntinenkatu 12	Hilma Mä., Ida Jo.
Läntinen pitkäkatu 13	Aina Al., Hulda Sa., Johanna En.
Läntinen pitkäkatu 16	Hilma Ny., Josefiina Ra.
Läntinen pitkäkatu 17	Hilma So., Wilhelmina Sa.
Läntinen pitkäkatu 18	Kustaava Ju., Emmi Ta., Emilia Sofia St.
Läntinen pitkäkatu 41	Aina H., Fina Hi.
Läntinen pitkäkatu 44	Aleksandra Sa.
Hallituskatu 27	Amanda Fa.
Satamakatu 6	Aina Al.
Satamakatu 18	Olga Sa., Aleksandra Sa., Ida Li.
Kuninkaankatu 6	Olga S.
Kuninkaankatu 19	Josefiina Hi.
Kuninkaankatu 36	Wilhelmina Sa.
Kuninkaankatu 40	Eva H.
Tiilitehtaankatu 7 (Tiiliruukinkatu)	Aleksandra Sa.
Hämeenkatu 30	Ida Jä.
Lasaretinkatu 8 (Pyhäjärvenkatu)	Emilia Sofia St., Olga Bi., Iida Ni., Emma Mä., Amanda Pe.
Uudensillankatu 10 (Satakunnankatu)	Aina Al.
Uusikatu 44 (Satakunnank.)	Helena G., Iida H.
AMURI (IV – V)	
I Amurinkatu 1 (Amurinkatu)	Amanda L.
Amurinkatu 2	Lempi Le., Ida Ah., Maria Jä
Amurinkatu 9	Emilia Ro.
Amurinkatu 12	Aleksandra Sa., Ida Li.
Amurinkatu 13	Johanna En.
I Amurinkatu 14	Matilda P., Lyyli Li.

Amurinkatu 15	Emilia Sofia St., Hulda Sa., Hilja So., Johanna En.
Amurinkatu 22	Aina As.
Särkänkatu 8	Lempi Le., Ida Ni.
II Amurinkatu 16	Ida Pö.
II Amurinkatu 18	Hilda K., Edla D., Ida Pö., Eleonoora R., Ruusa W.
II Amurinkatu 31	Hilda K.
Saarikatu 2	Anna Ka., Josefiina Hi., Amanda Pe.
III Amurinkatu 5 (Saarikatu)	Matilda P., Amanda L., Hulda Sa., Aleksandra K.
III Amurinkatu 7	Johanna En.
Saarikatu 9	Anna Li.
III Amurinkatu 17	Johanna En.
IV Amurinkatu 1 (Niemikatu)	Anna H., Edla D., Amanda L.
IV Amurinkatu 4	Eleonoora H.
IV Amurinkatu 5 (Niemikatu)	Eleonoora H., Amanda L., Emilia Ro., Ida Ah., Pauliina L.
Niemikatu 6	Aina As., Olga Bi., Wilhelmiina Ra., Hilja So.
Niemikatu 8	Helena Äl., Ida Ah., Aina Al., Hilja So., Bertha He., Lempi Nu., Anna Or., Emma Mä., Amanda Pe.
IV Amurinkatu 10 (Niemikatu)	Anna E., Aino S., Eleonoora R., Aina Ka., Sofia W., Aleksandra Se.
Niemikatu 14	Mimmi Si., Hilma Mä.
Niemikatu 18	Ida Jo.
IV Amurinkatu 19 (Niemikatu)	Hilma Wi., Ida Pi., Ida Ah., Aleksandra K., Pauliina L., Lydia W., Hilda St.
Niemikatu 20	Aleksandra Po.
Niemikatu 22	Lydia La., Wilhelmina Te., Emma Tu.
Kalliokatu 13	Ida Jo., Emma Se.
Kalliokatu 16	Hilma Wi., Emma L., Aina Ah., Maria Sn., Olga S., Anna Ka., Sigrid Ja.
Kalliokatu 19	Amanda Ni.
Suokatu 8	Maria B.

Suokatu 12	Aleksandra Sa., Hulda Sa., Aleksandra K., Aleksandra Jo.
Suokatu 14	Sigrid Ja.
Saarikatu 2	Selma Pa., Hilda Le., Ihanelma Hel.
Saarikatu 9	Ida Jä.
Saarikatu 12	Sigrid Ja.
Saarikatu 16	Aleksandra Sa.
Hämeenpuistokatu 1	Ida Ah., Wilhelmina Sa.
Hämeenpuistokatu 2	Wilhelmina Sa.
Hämeenpuistokatu 3	Matilda M.
Pohjoinen rantakatu 9 (Näsijärvenkatu)	Saima Li.
Pohjoinen rantakatu 31	Lydia La., Hilda K., Albertina H., Aleksandra St., Hilma Ny., Olga La., Olga Lä., Anna Li., Ida Ah., Emilia Sofia St., Hulda Sa., Johanna En., Hilma Uk.
Pohjoinen rantakatu 34	Anna E.
V Amurinkatu 5 (Sotkankatu)	Ida Pi.
V Amurinkatu 8 (Sotkankatu)	Eleonoora H.
Sotkankatu 15	Amanda Ni., Sofia Jä., Johanna Li., Amanda Fa., Ida Pi., Aina Ha., Olga La., Aleksandra Sa., Anna Li., Emilia Ro., Anna Ka., Olga Bi., Aleksandra K.
V Amurinkatu 19 (Sotkankatu)	Wilhelmiina H.
Sotkankatu 21	Hilma Ny., Lempi Le., Emilia Sofia St.
Puuvillatehtaankatu / Pumpulitehtaankatu	Hilma So.
Puuvillatehtaankatu 10	Edla D.
Puuvillatehtaankatu 11	Olga Bi.
Puuvillatehtaankatu 15	Ida Jä.
Puuvillatehtaankatu 18	Aina Ha., Olga Lä., Ida Jä., Wilhelmina Sa., Josefiina Hi., Hilma Jä., Amanda Pe.
Puuvillatehtaankatu 20	Anna Li., Emilia Ro., Ida Ah., Emilia Sofia St., Emma Ah.
Puuvillatehtaankatu 21	Lempi Le.
Puuvillatehtaankatu 22	Wilhelmina Sa.
Puuvillatehtaankatu 25	Johanna Li., Emmi Ta., Helena G., Sigrid Ja., Aleksandra K. Aleksandra Jo., Charlotta

	Le., Iida H.
Puuvillatehtaankatu 30	Hilma We., Maria Sn., Matilda P., Albertina H.
Puuvillatehtaankatu 36	Anna Ka., Sigrid Ja.
Puuvillatehtaankatu 39	Olga Ni., Anna Mä., Wilhelmina Te., Rosa Ly.
Kortelahdenkatu 8	Josefiina Hi.
Kortelahdenkatu 30	Aina Ah.
Läntinen puistokatu 38 (Hämeenpuisto)	Ida Ah.
Makasiininkatu 12	Hilja So.
PYYNIKKI (VI – VII)	
Papinkatu 19	Emilia Sofia St., Olga Bi., Sigrid Ja., Eva Hä., Jenny Kä., Iida Ni., Amanda Pe.
NAISTENLAHTI JA ARMONKALLIO (IX)	
Sahakatu 39	Olga Lä.
Kaarikatu 4	Naimi Jo.
Kaarikatu 15	Hilma So.
Kaarikatu 16	Lydia S.
Haarakatu 4	Ida Jo., Emma Se.
Helenankatu 3	Emmi Ta.
JUHANNUSKYLÄ (X)	
Juhannuskylä 15	Maria Ha.
Juhannuskylä 21	Ida G.
Juhannuskylä 24	Olga Lä.
Juhannuskylä 40	Aleksandra K., Hilda St.
Juhannuskylä 46	Ida Ah.
Juhannuskylä 123	Amanda Pet.
Juhannuskylä 125	Aleksandra Po., Hanna Li.
Juhannuskylä 136	Amanda Pet., Josefiina Hi.
Oksasen talo	Amanda Fa.
Wartiotorninkatu 1 (Huhtimäenkatu)	Ida Jo., Olga Bi., Aina Al., Wilhelmiina Ra.
Wartiotorninkatu 8 (Huhtimäenkatu)	Judith Oj.
Huhtimäenkatu 43	Ida Ah.
Satakunnankatu 8	Aina Ha., Josefiina Hi.
Satakunnankatu 24	Aleksandra K.

Ojakatu 12	Wilhelmina Te., Hilma So., Wilhelmina Sa.
Siukolankatu 12	Hilma So.
Siukolankatu 64	Hilma So., Aina Al., Hulda Sa., Johanna En.
KYTTÄLÄ (XI - XII)	
Aleksanterinkatu 19	Hilma Ny.
Aleksanterinkatu 31	Kustaava Ju., Emmi Ta.
Aleksanterinkatu 32	Hilja So.
Aleksanterinkatu 33	Wilhelmina Sa.
Rongankatu 9	Aleksandra Sa., Ida Li.
Rongankatu 11	Olga Si.
Puutarhakatu 12 (Rongankatu)	<i>Lempi Ku.</i>
Puutarhakatu 28	Lempi Le.
Rautatienkatu 12	<i>Ida Mä.</i>
Rautatienkatu 23	Ida Wa., Wilhelmiina Ra.
Rautatienkatu 64	Helena G., Ida H.
Viinikankatu 10 (Tuomiokirkonkatu)	Maria Ku., Ihanelma Hel., Ida Wi., Mimmi Ra., Hilma Led, Rosa Ly.
Viinikankatu 19	Wilhelina Sa., Josefiina Hi., Josefiina Ra., Hilma Li.
Viinikankatu 21	Wilhelmina Te., Hilma So., Josefiina Hi., Aina Al., Hilja So., Aina So., Aina Se., Hilma Li., Iida Ni., Amanda Pe.
Viinikankatu 24	Wilhelmina Te., Emma Se., Johanna En., Josefiina Ra., Amanda Pe.
Viinikankatu 30	Ida Jä.
Viinikankatu 36 (Tuomiokirkonkatu)	<i>Hilma Ka.</i>
Pellavatehtaankatu 19	Maria Ku., Hulda Sa.
Pellavatehtaankatu 36	Eva Hä.
Otavalankatu 2	Aleksandra St., Ihanelma Hel., Aleksandra Po.
Otavalankatu 3	Wilhelmina Te.
Otavalankatu 5	Olga Si., Emma Se., Aleksandra Sa., Amanda Pe.

Otavalankatu 9	Emilia Ro.
Otavalankatu 12	Olga Lä., Josefiina Hi., Sigrid Ja., Iida Ni.
Sukkavartaankatu 24	Hilma Ny., Josefiina Ra.
Kyttälänkatu 3	Hilma So., Aina Al., Hilja So.
Kyttälänkatu 5	Josefiina Hi., Hulda Sa.
Kyttälänkatu 7	Ida Wa., Josefiina Hi., Johanna En., Hilma Led
Kyttälänkatu 8	Wilhelmina Te.
4.Linjakatu 64	Wilhelmiina H.
RATINA (XIII)	
Talosta ei tietoa	Aina Ka.
OSMONMÄKI (XIV)	
Pohjolankatu 8	Elsa Le., Hilja So.
Tunturikatu 67	Lydia S.
Naistenlahdenkatu 22	Lydia S.
Soukanlahdenkatu 22 (Lapintie)	Lydia S.
Väinölänkatu 12	Helena G., Aleksandra K., Iida H.
Väinölänkatu 15	Hulda Sa.
TAMMELA (XV – XVI)	
Tammelankatu 13	Olga Si., Wilhelmiina H., Hulda Sa., Johanna En., Aleksandra K., Amanda Pe.
Tammelankatu 21	Aina Al., Hilja So., Johanna La., Maria Jo.
Tammelan puistokatu 11	Ida Jä., Aleksandra K., Aleksandra Me., Iida Ni., Amanda Pe.
Tammelan puistokatu 31	Kustaava Ju.
II Tammelankatu 9 (Vellamonkatu)	Maria Ha., Aleksandra K.
Vellamonkatu 11	Ihanelma Hel.
Vellamonkatu 14	Hulda Sa.
Vellamonkatu 18	Wilhelmiina Ra.
Vellamonkatu 20	Johanna En.
Vellamonkatu 22	Olga La., Ida Wi., Aleksandra K., Ida Sn., Rosa Ly., Jenny Kä., Emma Mä.
III Tammelankatu 10 (Ilmarinkatu)	Hilma We., Eleonoora H.
Ilmarinkatu 11	Emma Se., Wilhelmina Sa., Hulda Sa., Johanna En., Lempi Nu.
Ilmarinkatu 13	Hilja So.

Ilmarinkatu 14	Aleksandra K. , Josefiina Ra.
Kullervonkatu 8	Aina H. , Olga S. , Emmi Ta. , Signe Ge., Aina Al. , Maria Ka., Emma Mä.
Kullervonkatu 10	Eva Hä. , Charlotta Le.
Kullervonkatu 11	Lempi Sa. , Aleksandra St.
Kullervonkatu 15	Amanda Fa. , Ihanelma Hel. , Aina Ka. , Emilia Ro. , Signe Ge., Anna Ka. , Johanna En. , Hilma Led, Wilhelmina Ah.
Kullervonkatu 17	Josefiina Hi. , Eva Hä.
Kullervonkatu 19	Josefiina Hi.
Kaivokatu 1	Hilma Sa.
Kaivokatu 4	Ida G. , Anna W. , Maria Se.
Kaivokatu 5	Johanna Li. , Olga Ni. , Judith Oj. , Olga Lä. , Aleksandara Po., Ida Jä. , Emilia Ro. , Johanna En.
Kaivokatu 6	Ida Pö. , Ida Wi. , Hulda Sa. , Hilma B., Eva He., Alma A.
Kaivokatu 7	Aleksandra Po. , Mimmi Ra.
Kaivokatu 8	Eleonoora H. , Judith Oj. , Aina Al
Kaivokatu 10	Hilma So. , Emmi Ta. , Aina Al.
Kaivokatu 11	Olga La. , Anna Li. , Anna Ka. , Wilhelmiina Ra. , Wilhelmina Ah.
Kaivokatu 12	Judith Oj. , Olga Si. , Ihanelma Hel. , Emmi Ta. , Josefiina Hi. , Aina Al. , Johanna En. , Aleksandra K. , Amanda Ma.
Kaivokatu 16	Edla D.
Kaivokatu 17	Sofia Jä.
Kaivokatu 18	Hilma Ny. , Wilhelmiina Ra.
Kaivokatu 19	Hilma So. , Lydia W.
Kaivokatu 20	Emma L.
Kaivokatu 23	Maria Wu. , Aina W. , Aino S.
Kaivokatu 26	Ida H. , Helena G. , Iida H.
Kaivokatu 29	Sofia Jä.
Kaivokatu 36	Olga Si. , Hulda Sa. , Aleksandra K. , Emma Tu., Amanda Pe.

Kaivokatu 40	Olga Ni., Hilma So., Ida Jä., Anna Ka., Hilja So., Wilhelmiina Wi., Emma Mä.
Moisionkatu (Aaltosenkatu)	Olga Bi.
Moisionkatu 5	Aina Al., Bertha He.
Moisionkatu 23	<i>Alma To.</i>
Moisionkatu 33	Lempi Le., Anna Li., Wilhelmina Sa.
Moisionkatu 39	Johanna En.
Kyllikinkatu	Helena G., Ida H.
Kyllikinkatu 1	Hilma Ny., Ihanelma Hel., Aina Ka., Emilia Sofia St., Wilhelmina Sa., Hilja So., Wilhelmiina Si., Henrika Ål., Hilma Uk.
Kyllikinkatu 3	Ida Wi., Wilhelmina Sa., Josefiina Ra.
Kyllikinkatu 7	Hilma Mä., Ida Wi., Anna Li., Emma Mä.
Kyllikinkatu 8	Signe Ge., Olga Bi., Hilja So., Alma Se., Elsa Pa., Emma Tu.
Kyllikinkatu 10	Aleksandra K.
Kyllikinkatu 16	Lyyli Li., Aleksandra Po., Anna Li., Emilia Sofia St., Eva Hä., Aleksandra K., Tyyne Jo., Maria Jo.
Pinninkatu 4	Aleksandra K.
Pinninkatu 5	Ida Pö., Aleksandra K.
Pinninkatu 10	Hilma Sa.
Pinninkatu 16	Eva H., Aleksandra K.
Pinninkatu 17	Olga Bi., Sigrid Ja., Jenny Kä., Hilma Uk.
Pinninkatu 18	Ida Pö., Ida Wa., Johanna En.
Pinninkatu 19	Hilma Ny., Emilia Sofia St., Wilhelmiina Ra., Jenny Kä., Josefiina Ra.
Pinninkatu 21	Hilma Ny., Emilia Sofia St.
Pinninkatu 24	Ida Pö.
Pinninkatu 33	Ida Wi.
Pinninkatu 38	Ida Ah., Hilda Te., Wilhelmina Ah.
Peltokatu 6	Johanna En.
Peltokatu 7	Judith Oj.
Väinölänkatu 16	Lyyli Li.
Tapionkatu 1	Hilja So.
Tapionkatu 7	Hilja So.

Tapionkatu 16	Emmi Ta. , Signe Ge., Mariana Jä., Hilda Te., Henrika Ål.
Tapionkatu 18	Hilja So.
Mäkipäänkatu 32	Helena G. , Susanna Ha., Amanda Ma., Iida H.
Mäkipäänkatu 39	Aleksandra Po. , Hanna Li.
Mäkipäänkatu 45	Bertha He.
Puolimatkankatu 11 (Itsenäisyydenkatu)	Olga Bi. , Olga Pi.
PISPALA	
Talosta ei tietoa	Amanda Ni. , Olga Si. , Helena G. , Hilma Ma., Maria Jo., Iida H.
Haapasen talo	Eva Hä.
Järvisen talo	Saima Li.
Laineen talo	Olga Ni. , Ida Jä. , Anna Ka. , Olga Bi.
TAHMELA	
Siukosen talo	<i>Lempi Ku.</i> , <i>Warma Sa.</i>
Järvisen talo	Emilia Ro. , Olga Bi. , Hulda Sa.
Talosta ei tietoa	Johanna En. , Maria We., Wilhelmina Ah.
SORINAHDE	
Salon talo	Amanda L.
Talo no. 320	Wilhelmiina Ra. , Johanna En. , Bertha He., Iida Ni., Amanda Pe.
Talo no. 355	Helena G. , Iida H.
JÄRVENSIVU	
Järvensivulla no 21	Emmi Ta. , Aina Al.
Talo no. 82	Helena G. , Iida H.
MESSUKYLÄ	
Talosta ei tietoa	Emmi Ta. , Hilda Te.
PIRKKALA	
Partola	Eva Hä.
RIEMULA-talo	Amanda Fa. , Aina Ka. , Anna Ka. , Sigrid Ja. , Hilja So.